

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

VOJENSKÁ MYSL

DVACÁTÝ SEDMÝ ROČNÍK

7

Vojenskopolitické závěry XXV. sjezdu KSSS a XV. sjezdu KSČ

XXV. sjezd KSSS a XV. sjezd KSČ věnovaly velkou pozornost otázkám války a míru, problémům obranyschopnosti země, především pak ozbrojených sil. Zdůraznily, že udržování obranné síly státu na potřebné úrovni a péče o ozbrojené síly bude i nadále velmi důležitým úkolem strany a lidu. Současně však stanovily program dalšího boje za mír a mezinárodní spolupráci, za svobodu a nezávislost národů. Určily konkrétní úkoly dalšího upevnění a rozvoje družby a spolupráce, jednoty a semknutosti zemí socialistického společenství, zesílení boje za mír a mezinárodní bezpečnost a rozvoj mírového revolučního procesu.

Závěry XXV. sjezdu KSSS a XV. sjezdu KSČ a dalších komunistických a dělnických stran přesvědčivě ukázaly vzrůstající úlohu strany ve všech oblastech života socialistické společnosti. Úspěchy sovětského lidu a ostatních socialistických zemí při výstavbě socialismu neoddělitelně souvisí s nepřetržitou a tvůrčí prací KSSS a ostatních komunistických a dělnických stran. Vzrůstající úloha strany se v plné míře vztahuje i k oblasti vojenské výstavby. Jenom strana, vyzbrojená revoluční teorií, je schopna určit správné cesty k řešení složitých problémů výstavby socialismu a komunismu, zabezpečení jeho vojenské obrany a upevnění mezinárodní bezpečnosti.

Se závěry XXV. sjezdu KSSS se plně ztotožnily sjezdy komunistických a dělnic-

kých stran ostatních členských států Varšavské smlouvy. V rámci společného úsilí budou dále zvyšovat obranyschopnost zemí socialistického společenství a tím současně upevňovat mír ve světě.

Základní východiska a vojenskopolitické závěry XXV. sjezdu KSSS a XV. sjezdu KSČ v otázkách války a míru

Mezinárodní dělnická třída a pokrokové lidstvo uznávají KSSS jako nejzkušenejší a nejsilnější oddíl mezinárodního revolučního komunistického hnutí, který je spojen s ostatními bratrskými stranami pevnými pouty marxismu-leninismu a proletářského internacionálního. V celém světě je KSSS uznávána jako vytrvalý bojovník za zmírňování mezinárodního napětí a za důsledné prosazování zásad mírového soužití států s rozdílným společenským zřízením. S těmito zásadami se plně ztotožnil i XV. sjezd KSČ.

Vojenská politika KSSS a KSČ, stejně jako ostatních bratrských stran socialistických zemí, je všestranně spjata s celkovou politikou strany při budování socialistické a komunistické společnosti. Vojenská politika je plně podřízena celkové politice, jejímž hlavním cílem je vytvářet nezbytné podmínky pro úspěšnou výstavbu socialismu a komunismu. Úspěchy, dosahované v mírové výstavbě socialistické a komunistické společnosti, vytvářejí současně ne-

zbytné předpoklady pro obranu země a zabezpečování míru ve světě.

Snížení mezinárodního napětí v posledních letech přesvědčivě ukazuje, že dosažení pevného a trvalého míru je zcela reálný cíl, o jehož splnění musíme usilovat bez ohledu na obtíže a překážky.

Vojenská politika KSSS a ostatních komunistických a dělnických stran v celé své historii i v současnosti vychází z principiálního leninského požadavku jednoty budování a obrany socialistické a komunistické společnosti. Tento princip vojenské výstavby v jejím nejširším pojetí je podmíněn skutečností, že obrana socialistického státu je nezbytnou podmínkou existence socialismu. Současný dynamický rozvoj sovětské ekonomiky a ekonomiky ostatních socialistických států rozšiřují materiálně technickou základnu socialismu a komunismu. Současně však, vzhledem k mezinárodní politické situaci, vytváří předpoklady dalšího upevňování obranyschopnosti SSSR a dalších socialistických států na novém, vyšším stupni. Soudruh Brežněv již na XXIV. sjezdu KSSS zdůraznil, že „všechno, co lid vytvořil, musí být spolehlivě ubráněno. Upevňovat sovětský stát znamená upevňovat i jeho ozbrojené síly a všemi prostředky zvyšovat obranyschopnost naší vlasti. Dokud žijeme v neklidném světě, zůstává tento úkol jedním z nejdůležitějších“.

Zahraničně politická strategie SSSR a socialistických zemí je především zaměřena na vytvoření příznivých mezinárodních podmínek pro socialistickou a komunistickou výstavbu a takových podmínek, které jednou pro vždy vyloučí válku ze života společnosti. Přes odpor imperialistů důsledně prosazují všeobecně a úplné odzbrojení a likvidaci ohnisek mezinárodního napětí. Důsledně usilují o to, aby vztahy mezi státy s rozdílným společenským zřízením spočívaly na zásadách mírového soužití. Tato mírová zahraničně politická strategie SSSR, potvrzená a rozvinutá na XXV. sjezdu KSSS, obsahuje i principiální stanovisko SSSR k otázce války a míru. Stanovisko, které vychází z předpokladu, že války jsou historicky přechodným jevem a že jsou spjaty jen s obdobími existence vykořisťovatelské společnosti. Zdůrazňuje dále, že vzhledem k revolučním přeměnám ve světě a vzhledem ke změnám v poměru sil ve prospěch socialismu existuje reálná možnost zabránit imperialismu, aby rozpoutal novou světovou válku. Dokud však existuje imperialismus, zůstává ještě ekonomická základna pro vznik agresivních válek.

Sovětský svaz a socialistické země přistupují k řešení otázky války a míru

v současné době z principiálních marxisticko-leninských a třídních pozic. Tento přístup v sobě obsahuje hlavní cíl: dosáhnout toho, aby řešení tohoto problému bylo ve prospěch světového socialismu a mezinárodního revolučního hnutí. Politická realnost tohoto cíle, jak zdůraznilo jednání XXV. sjezdu KSSS, se objektivně opírá o zásadní reality soudobého světového vývoje. Jde především o ekonomický, politický, vědeckotechnický a vojenský potenciál SSSR a světového socialismu a kvalitativní změny v poměru třídních sil ve světě.

XXV. sjezd zdůraznil, že v důsledku změn v poměru třídních sil ve světě a změn v mezinárodní situaci se zmiňuje nebezpečí vzniku jaderné války. SSSR disponuje mohutnými strategickými a taktickými jadernými prostředky, které umožňují brzdit síly agrese a rozhodujícím způsobem omezují možnosti imperialismu využít jaderné války k dosažení svých politických cílů. Ozdravení mezinárodního ovzduší přesvědčivě dokazuje, že dosažení trvalého míru je nejen ušlechtilé přání, ale zcela reálný úkol. Proto S. Brežněv na XXV. sjezdu KSSS zdůraznil, že „Sovětský svaz bude i nadále usilovat o spoutání síl války a agrese, o upevnění světového míru a uvolňování mezinárodního napětí. Abychom na základě síly, semknutosti a aktivity světového socialismu, na základě jeho upevňujícího se svazku se všemi pokrokovými mírumilovnými silami dosáhli obratu ve vývoji mezinárodních vztahů. Obratu od „studené války“ k mírovému soužití států s rozdílným společenským zřízením.“

Proces uvolňování mezinárodního napětí

XXV. sjezd KSSS všestranně analyzoval současnou mezinárodní situaci, která vznikla v procesu uvolňování mezinárodního napětí. Ze závěrů XXV. sjezdu KSSS vyplývá, že Sovětský svaz chápe boj za vojenské uvolnění napětí jako dlouhodobý úkol, který bude představovat rozpornou a velmi složitou etapu vývoje mezinárodních vztahů. Reálně bere v úvahu síly, které vystupují proti vojenskému uvolnění, a současně bere též v úvahu rozpornost politiky vedoucích kruhů imperialistických států.

Důsledně vychází z trvalých změn poměru sil mezi socialismem a kapitalismem a z rozvoje růstu vlivu socialismu a světového revolučního procesu na světový vývoj.

Jedním ze základních cílů „Programu míru“, vytyčeného na XXIV. sjezdu KSSS, je: dosáhnout trvalého procesu uvolňování mezinárodního napětí, dosáhnout toho,

aby politické uvolnění mezinárodního napětí bylo doplněno vojenským uvolněním a současně vytvořit pevné mezinárodní předpoklady pro spravedlivý a trvalý mír. Nadále omezovat možnosti imperialismu vyvolávat tzv. lokální války a řešit mezinárodní spory a problémy cestou politického jednání. Program dalšího boje za mír ukazuje správnou cestu od hrozby termojaderné války k dosažení trvalého míru. Dosažení těchto politických cílů předpokládá řešit existující rozpor současného mezinárodního vývoje, rozpor mezi probíhajícími vojenskými uvolňováními mezinárodního napětí a existujícím vojenským napětím.

Program míru XXIV. sjezdu KSSS je realizovaný zahraničně politickou strategií a taktikou Sovětského svazu a socialistických zemí, která je především zaměřena na důsledné prosazování zásad a principů mírového soužití států s rozdílným společenským zřízením.

Základní pilíř zahraničně politické strategie a taktiky Sovětského svazu a zemí socialistického společenství představuje program dalšího boje za mír a mezinárodní spolupráci, za svobodu a nezávislost národů. V dialektické jednotě řeší obě základní otázky uvolnění — politické i vojenské. Hlavní důraz klade na řešení klíčových otázek současných mezinárodních vztahů, jako např. zastavení rostoucího zbrojení a vytvoření předpokladů k omezení zásob zbraní, dosažení likvidace válečných ohnisek a uzavření celosvětové smlouvy o nepoužití síly v mezinárodních vztazích.

XXV. sjezd KSSS zdůraznil, že světový mír rozhodně není zajištěn, i když můžeme plným právem říci, že ozdravení mezinárodního ovzduší přesvědčivě dokazuje, že dosažení trvalého míru je zcela reálný úkol. Soudruh L. I. Brežněv ve zprávě ÚV XXV. sjezdu KSSS v souvislosti s dosavadním vývojem sovětsko-amerických vztahů uvádí, že „dosažené výsledky do jisté míry zmírňují nebezpečí vzniku jaderné války. Je to především sovětsko-americká dohoda o odvrácení jaderné války z 22. 6. 1973, ve které se obě strany zavázaly, že budou postupovat tak, aby vyloučily vznik jaderné války mezi sebou a jinými zeměmi.

Význam dohody o odvrácení jaderné války a řada smluv a dohod o omezení strategických zbraní spočívá v tom, že ve svém souhrnu vytvořily solidní politickou a právní základnu pro rozvoj vzájemně výhodné spolupráce mezi SSSR a USA podle zásad mírového soužití. Do jisté míry zmírňují nebezpečí vzniku jaderné vál-

ky. I přes odlišnost třídní podstaty obou států a jejich ideologie existuje pevný úmysl řešit rozpory nikoli silou, ale mírovými politickými prostředky.“ Přes dosažené výsledky XXV. sjezd KSSS zdůraznil, že existuje zjevná neochota u západních velmocí zastavit horečné zbrojení. Odpůrci uvolnění napětí a ozbrojení mají ještě nemalé zdroje. Působí v různých formách i v různých směrech. Proto mírumilovné síly musí k dosažení trvalého míru projevat velkou bdělost. K tomu je zapotřebí energetických akcí a jednoty všech sil míru a pokroku.

Pokud hovoříme o uvolňování mezinárodního napětí, máme na mysli především normalizaci mezinárodních vztahů. Zdaleka nemůžeme hovořit dnes o tom, že by proces uvolnění zatím podstatně zasáhl dosavadní úroveň ekonomické spolupráce. V žádném případě se uvolnění nemůže dotýkat ideologických vztahů socialistické a kapitalistické soustavy, i když se o to antikomunistické síly neustále pokoušejí. Z vojenskopolitického hlediska můžeme zatím hovořit jen o tom, že vznikly politické předpoklady vojenského uvolnění, které je teprve před námi. Důkazem toho jsou i výsledky moskevských jednání mezi SSSR a USA v březnu 1977, kde při výměně názorů na současné nejdůležitější mezinárodní otázky nebylo dosaženo předpokládaných výsledků, zvláště o rozhodujícím problému dokončení přípravy nové dohody o omezení strategických útočných zbraní.

Vojenskopolitická situace ve světě se ani v podmínkách uvolňování mezinárodního napětí podstatně nezměnila, protože kapitalistické státy ji zásadně změnit nechtějí. Považují i nadále vojenskou sílu za nástroj své agresivní politiky a stále čekají na svou příležitost. Proto je ozbrojená obrana socialismu naprosto nutná i v současné době. Vývoj procesu uvolňování mezinárodního napětí dokazuje, že jeho rozšíření do vojenské oblasti není snadné. Naopak, prosazení vojenského uvolnění napětí může být dosaženo pouze cílevědomým bojem sil světového socialismu a dalších mírumilovných sil proti silám imperialismu a stoupencům války.

NATO a realizace principů Závěrečného aktu konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě

V srpnu 1975 skončila podpisem Závěrečného aktu konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě. Nejvyšší představitelé 33 zemí podepsali dokument obsahující principy, jejichž uskutečnění by zna-

menalo nový, podstatný krok k uvolnění mezinárodního napětí.

Soudruh L. I. Brežněv ve zprávě ÚV KSSS na XXV. sjezdu KSSS zdůraznil význam konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě slovy, „že byl na helsinské konferenci v roce 1975 vypracován souhrn zásad mezistátních a vzájemných vztahů, jež plně — literou i duchem — odpovídá požadavkům mírového soužití. Tím byly vytvořeny příznivé podmínky pro zachování a upevnění míru na celém kontinentě. Současné byly vytyčeny perspektivy mírové spolupráce v řadě oblastí — ekonomické, vědě a technice a byla posílena důvěra mezi státy i ve vojenské oblasti. Dále zdůraznil, že nejdůležitější je nyní vešchny přijaté zásady a ujednání dohodnuté v Helsinkách, realizovat.“

Helsinský dokument obsahuje zejména principy politických vztahů mezi státy. Jde o nepoužití síly, o neporušitelnost hranic, svrchovanost rovnost, nevmešování se do vnitřních záležitostí a územní celistvosti národů a plnění závazků v souladu s mezinárodním právem.

Právě tyto principy, jak ukazuje uplynulé období, státy NATO hrubě porušovaly. Za tuto dobu došlo k řadě provokací proti hranicím socialistických zemí, k pokusům o otevřené vměšování do jejich vnitřních záležitostí, k antikomunistickým kampaním apod. Helsinský dokument hovoří dále o tom, že je třeba podnikat kroky ke snížení vojenského napětí. O tom, jak plní tento bod Severoatlantický pakt, svědčí nejlépe výsledky zasedání vrcholných politických a vojenských orgánů v uplynulých letech. Bez ohledu na proces uvolňování napětí přijímá vedení NATO opatření k rozsáhlé modernizaci a zkvalitňování všech složek ozbrojených sil, zejména na středoevropském válčišti.

Zkušebním kamenem toho, jak upřímně myslí prohlášení, byla jejich reakce na listopadové zasedání Politického poradního výboru zemí Varšavské smlouvy. Představitelé NATO, kteří o návrzích jednali, tyto iniciativní návrhy odmítli. Odmítnutí návrhů Varšavské smlouvy zdůvodňovali zejména tím, že prý Varšavská smlouva má převahu v konvenčních silách. Druhým argumentem bylo tvrzení o tzv. „sovětském nebezpečí“. Tím chtějí jednak částečně zdůvodnit rostoucí vojenské rozpočty zemí NATO a zejména odvrátit pozornost veřejnosti od návrhů členských států Varšavské smlouvy.

V další části helsinského dokumentu se všechny státy zavázaly, že budou všestranně rozvíjet hospodářskou, technickou, vědeckou a kulturní spolupráci.

Zatímco socialistické země také v této oblasti důsledně plnily přijaté závazky, nemůžeme to již říci o členských zemích NATO. Nadále uplatňují diskriminaci socialistických zemí v zahraničném obchodních vztazích s kapitalistickými státy. Ještě v ostřejším světle se to projevuje v ideologické oblasti, kde se členské státy NATO pokoušejí zneužívat některých ustanovení závěrečného aktu k přímé ideologické diverzi proti SSSR a zemím socialistického společenství.

Soudruh L. I. Brežněv na XXV. sjezdu KSSS zdůraznil, že „v této souvislosti nabývá zvláštního významu návrh na svolání konference o odzbrojení, který podporuje převážná většina členských států OSN. Politické uvolnění je třeba doplnit uvolněním vojenským. V mírovém programu byl vyhlášen jasný cíl: snížení stavu ozbrojených sil a výzbroje ve střední Evropě. Jednání o této otázce ve Vídni pokračují již přes dva roky, avšak pokroku zatím nebylo dosaženo. Důvod je jediný: země NATO se stále ještě nechtějí zříci pokusů využít jednání k tomu, aby si zajistili jednostrannou vojenskou převahu. Západ z jakéhosi důvodu chce a dokonce požaduje od socialistických zemí ústupky na úkor jejich vlastní bezpečnosti. Nejistli jsme však, že by blok NATO byl ochoten učinit podobné ústupky druhé straně. Ve snaze dostat jednání z mírového bodu předložily socialistické státy ve Vídni nové návrhy. Jsme ochotni přistoupit na to, aby pro začátek byl letos snížen pouze početní stav vojsk SSSR a USA a aby úroveň ozbrojených sil ostatních účastníků jednání byla zatím „zmrazena“ a podléhala snížení ve druhé etapě — v letech 1977 až 1978. Předložili jsme rovněž zcela konkrétní návrhy, aby obě strany snížily počet tanků, letadel nesoucích jaderné zbraně, zařízení pro odpalování raket spolu s určitým množstvím jaderné munice k těmto nosičům. Naše návrhy vycházejí z jediného realistického základu zachování vzájemného poměru sil ve středu Evropy. Jejich realizace nepoškodí bezpečnost žádné strany. Chtěli bychom doufat, že to vše se setká s patřičným ohlasem západních zemí a že bude možno konečně přejít od diskusí k reálným opatřením ke snížení stavu ozbrojených sil a výzbroje.“

Podstata a charakter agresivní politiky NATO

Hlavním nositelem agresivní imperialistické politiky dnešního světa jsou Spojené státy a další hlavní země Severoatlantického paktu.

Vojenské přípravy Spojených států amerických a ostatních zemí Severoatlantického paktu se opírají o vojenskostrategické koncepce, které jsou teoretickým základem vojenských doktrín jednotlivých států paktu i jejich koalice. Při formulování koaliční vojenské doktríny vycházejí státy Severoatlantického paktu ze stejné, tj. koaliční vojenskostrategické koncepce.

USA, jako hlavní stát Severoatlantického paktu, staví svou vojenskou doktrínu na vojenskostrategické koncepci „realistického odstrašování“, zatímco oficiální koncepcí NATO zůstává strategie „pružné reakce“. Hlubší rozbor obsahu obou vojenských strategií a jejich srovnání ukazuje, že mezi nimi není podstatného rozdílu. Obě odrážejí agresivní charakter politických cílů imperialismu a úlohu ozbrojených sil při jejich plnění, ačkoli se všemožně snaží vydávat své úmysly a činnost za „obrané“. Hlavní rozdíl mezi nimi vyplývá z odlišnosti globálních zájmů Spojených států a regionálních u evropských členů paktu, jednak z rozdílné geografické polohy vůči zemím socialistického společenství.

Vývoj v poměru sil mezi oběma protichůdnými sociálně ekonomickými formacemi, zejména jakékoli změny ve vojenském poměru sil mezi státy NATO a Varšavské smlouvy, ale také rozvoj ozbrojených sil jednotlivých zemí Severoatlantického paktu jsou příčinou neustálé modifikace vojenskostrategických koncepcí USA a NATO. Koncepce jsou přizpůsobovány měnícím se podmínkám tak, aby ozbrojené síly USA a evropských členských států paktu co nejúčinněji plnily jak úlohu odstrašování v době míru, tak prostředků násilí v jakémkoli druhu ozbrojeného konfliktu.

Podstata vojenskostrategické koncepce „realistického odstrašování“ spočívá v tom, že je založena na obranářské teorii „odstrašování“. Hlavním obsahem odstrašování má být nepřetržitá a věrohodná demonstrace ničivých možností vojenského potenciálu Západu a odhodlání použít jej s cílem vyvíjet na potenciálního protivníka tlak, aby ustoupil od zámýslu činnosti, která by ohrožovala nebo oslabovala zájmy amerického imperialismu nebo jeho spojenců. Protivník má být napak donucen dělat to, co zájmům imperialismu vyhovuje. Součástí odstrašování je i záměrné zamlčování plánované reakce a ponechání protivníka v nejistotě.

Odstrašování slouží jen k zakrývání faktického úsilí imperialistických států zajistit připravenost k úspěšnému vedení jakýchkoli ozbrojených konfliktů a k ne-

nadálému napadení socialistických zemí, jestliže by se ukázala pro to příhodná vojenskopolitická situace.

Formy odstrašování se mění podle vývoje poměru sil, především vojenských sil mezi státy Varšavské smlouvy a Severoatlantického paktu.

Vojenskostrategická koncepce „pružné reakce“ vychází ze státní strategie, která ke splnění politických cílů využívá všech vhodných prostředků politických, ideologických, ekonomických i vojenských. Je tomu tak jak u cílů státní politiky jednotlivých zemí, tak u cílů koaliční politiky. Prostředky ozbrojeného násilí se mají používat spolu s ostatními odstupňovaně buď jako pouhá demonstrace síly, která má vytvořit příznivější podmínky pro diplomatická jednání, nebo v ozbrojeném konfliktu, ve kterém předpokládána rizika mají odpovídat sledovaným cílům. Za oficiální přijaly řídicí orgány NATO vojenskostrategickou koncepci „pružné reakce“ v prosinci 1967 po odchodu Francie z integrovaného uskupení paktu.

Koaliční vojenskostrategická koncepce „pružné reakce“ se v současné době pod vlivem americké koncepce „realistického odstrašování“ postupně modifikuje, i když v zásadě nemění principy a požadavky. Z vojenské strategie USA se ve strategii NATO uplatňuje zejména princip odstrašování, zásady odstupňovaného používání ozbrojených sil a patrný vliv má i americkým velením prosazovaná nová dělba úkolů a odpovědností v rámci Severoatlantického paktu.

Nebezpečí ze strany mezinárodního imperialismu nepatří jen do sféry ideologie a politiky. Je to také reálná vojenská síla, která je připravena realizovat agresivní záměry imperialismu. Podle posledních zahraničních informací mají strategické útočné síly USA celkem asi 2200 prostředků jaderného napadení (mezikontinentální balistické rakety na pozemních stanovištích, balistické rakety na ponorkách s jaderným pohonem a strategické bombardovací letouny), jejichž celková úroveň jaderného potenciálu se odhaduje na 8000 megaton, což prakticky znamená ničivou sílu, která je asi půlmilionkrát větší než u bomby, kterou USA zničily Hirošimu.

Také vojenská mašinérie zemí NATO je skutečnou hrozbou míru. Odhaduje se na více než 5,5 milionů vojáků ve zbraní, téměř 2,5 tisíc tanků, přes 9 tisíc letounů taktického letectva, více jak 1,5 tisíc bojových lodí a ponorek a přes 7 tisíc jaderných bojových hlavic uskladněných v arsenálech zemí NATO v západní Evro-

pě. Přitom zvyšují zbrojní rozpočty takovým tempem, že prakticky každý rok znamená překročení nejvyššího rozpočtu zemí NATO v poválečné době, na kterém se největší měrou podílí USA. V roce 1977 přímé vojenské výdaje USA na zbrojení překročily hranici téměř 110 miliard dolarů. Celkové vojenské výdaje zemí NATO v roce 1976 se pohybuji na hranici více jak 150 miliard dolarů, přičemž celosvětové náklady se odhadují na 250 miliard dolarů. To znamená, že téměř 2/3 celosvětových vojenských výdajů připadají na země NATO. Důležité jsou i celkové tendence ve vývoji vojenské politiky NATO. Vedle každoročního růstu nákladů na zbrojení se neustále zdokonalují jaderné raketové i konvenční zbraně, roste profesionalizace buržoazních armád a jejich bojová připravenost. To jsou fakta, která varují před podceňováním vojenských možností současného imperialismu a zároveň přesvědčivě zdůvodňují, proč země Varšavské smlouvy musí být neustále připraveny hájit socialistické vymoženosti a mít armády, které jsou schopny nejenom zabránit rozpoutání imperialistické agrese, ale v případě války s imperialismem dosáhnout rozhodujícího vítězství.

Strategové NATO však nedoplňují jen arsenály nových a moderních zbraní. Pilně nacvičují různé způsoby bojové činnosti vojsk NATO v antisovětském duelu. Podle informací západního tisku konalo se v roce 1975 více jak 100 cvičení různého rozsahu. Praktické kroky vojenskopolitického vedení NATO nasvědčují tomu, že reakční kruhy NATO pokračují v přípravě plánů na rozpoutání nové války. Imperialisté se vměšují do vnitřních záležitostí mnohých zemí, podporují nebezpečné napětí na Středním východě a v řadě jiných oblastí světa.

Všestranné posilování obrany jako objektivní zákonitost budování socialismu a komunismu — základ vojenskopolitické linie XXV. sjezdu KSSS a XV. sjezdu KSČ

Obrana socialistické vlasti proti imperialistické agresi je nesvětější povinností a nutností socialistického státu. Obrana socialismu má současně vyhraněný třídní a internacionální charakter a je internacionální povinností všech socialistických zemí a celého mezinárodního komunistického hnutí. Leninské principy budování obrany socialistické vlasti tvoří základ zahraničně politické strategie SSSR, ČSSR a ostatních socialistických zemí. Vojenská obrana socialismu se řeší a zabezpečuje společným bratrským socialistic-

kých zemí, v první řadě členy organizace Varšavské smlouvy. Upevňování armád členských států Varšavské smlouvy je určováno jen existencí imperialismu a válečnou hrozbou, která z toho vyplývá, nutností zabezpečení spolehlivé obrany socialistické vlasti. Poprvé v historii se za socialismu armáda stala jedním z hlavních faktorů udržení míru a dokonce zárukou všeobecného míru. Upevnění obranyschopnosti země je předmětem stálé péče komunistických stran.

Vojenská obrana socialismu je všeobecnou zákonitostí budování socialismu a důležitým internacionálním úkolem. Zpráva ÚV na XXV. sjezdu KSSS zdůrazňuje: „Pokud trvá blok NATO, pokud imperialistické kruhy pokračují v závodech ve zbrojení, naše země bude spolu s dalšími členy Varšavské smlouvy upevňovat tento vojenskopolitický svazek.“

Upevňování obranyschopnosti země věnuje ÚV KSČ trvalou pozornost. Proto 6. pětiletka, kde hlavními rysy jsou efektivnost a kvalita, je další významnou etapou materiálně technické základny socialismu, která vytváří předpoklady k tomu, aby bezpečnost země a mírová práce lidu byly spolehlivě zajištěny. Typickým rysem 6. pětiletého plánu je jednotná úkolů mírového rozvoje a upevňování obranné síly státu, což plně odpovídá složitosti a rozpornosti mezinárodní situace, v níž se realizuje budování socialismu v naší zemi.

XV. sjezd KSČ vypracoval vojenskopolitickou linii pro další etapu socialistické výstavby na základě současné mezinárodní situace a zejména s ohledem na internacionální úkoly našeho státu v rámci svazku zemí Varšavské smlouvy. Konstatoval, že se dále upevnila internacionální vojenská spolupráce států Varšavské smlouvy. XV. sjezd KSČ se plně ztotožnil se závěry XXV. sjezdu KSSS o nezbytnosti vojenské obrany socialismu v současné mezinárodně politické situaci. V souladu s těmito východisky vytyčil linii dalšího zvyšování obranyschopnosti ČSSR. Stanovil konkrétní úkoly prohlubování celospolečenského charakteru obrany země, zvýšení bojovosti armády a dalšího upevnění internacionální vojenské spolupráce v rámci Varšavské smlouvy.

V současných podmínkách se stala závislost vojenské moci státu na ekonomice ještě hlubší a všestrannější. To je pochopitelné, protože v každé následující válce jsou armády stále masovější. Technické vyzbrojení armád neustále roste a je stále složitější. To přesvědčivě potvrzuje historická zkušenost. Jestliže v 1. světové válce na materiální a technické zabezpečení ar-

mád bylo vydáno 260 miliard dolarů, tak ve 2. světové válce 3 triliony 900 miliard dolarů, tj. 15krát více. Ještě jedno srovnání. Vietnamská válka, jako lokální válka, sála americký imperialismus více než 150 miliard dolarů, což představuje téměř 60 % všech výdajů účastníků 1. světové války.

Dosažení cílů vojenské internacionální spolupráce je v každé etapě vývoje socialismu podmíněno vnitřními možnostmi, potřebami socialistické výstavby a mezinárodními podmínkami. Tomu je podřízena konkretizace úkolů společné obrany. Základnou, na které se dnes sjednocuje z hlediska vnitřních i mezinárodních podmínek úsilí každé země Varšavské smlouvy je socialistický internacionalismus, který spočívá v respektování obecných zákonitostí socialistické výstavby, jednotném a koordinovaném postupu bratrských zemí na mezinárodním poli. Tyto požadavky se pochopitelně realizují i v otázkách zvyšování obranyschopnosti států Varšavské smlouvy.

Za prohlubováním vojenské spolupráce armád Varšavské smlouvy je třeba vidět společné úsilí, které vyvíjí sjednocováním názorů na principiální otázky teorie a praxe obrany země a jehož základem je marxisticko-leninské učení o válce a armádě, ověřené praktickými bojovými zkušenostmi Sovětské armády. Specifickou a mimořádně významnou formou růstu připravenosti armád zemí Varšavské smlouvy jsou společná vojsková, operačně taktická a velitelsko-štábní spojenecká cvičení. Důležitou oblastí rozvíjení internacionálních svazků je koordinace vojenskotechnické spolupráce, která umožňuje prakticky neustále vybavovat socialistické armády nejmodernější bojovou technikou, dosáhnout maximální standardizace zbraní a bojové techniky a všestranně racionalizovat vojenskou činnost a přípravu země na obranu proti imperialistické agresi.

Významným článkem rozvoje internacionální spolupráce je sjednocování obsahu, forem a metod výchovy vojáků v duchu marxismu-leninismu a proletářského internacionalismu. Bezprostřední význam tohoto úsilí se projevuje v růstu morální, politické a psychologické připravenosti a celkové odolnosti vojáků socialistických armád proti působení nepřátelských ideologií a antikomunistické propagandě. XXV. sjezd KSSS ve svých závěrech nejen zdůraznil význam dalšího prohlubování politické, ekonomické, vědeckotechnické a vojenské spolupráce, ale dal k jejich rozvoji i nové podněty. Ukázal na aktuálnost výzkumu zákonitostí vzniku a vývoje bo-

jového společenství socialistických států pro účinnější řízení obrany zemí a socialistického společenství komunistickými stranami.

Proto k dalšímu zvyšování obranné síly naší vlasti a k zabezpečování obranyschopnosti země XV. sjezd KSČ zdůraznil nezbytnost věnovat soustavnou pozornost upevňování a rozvíjení morálně politické jednoty čs. ozbrojených sil a lidu a uplatňování třídních a internacionálních přístupů k řešení všech otázek, které souvisí s obranou vlasti. Zdůraznil, že vysoké obranyschopnosti je možné dosáhnout jen společným úsilím všech státních a hospodářských orgánů, společenských a jiných organizací. Jenom důsledným plněním jim stanovených úkolů je možné komplexně zabezpečit potřeby ozbrojených sil, ochranu obyvatelstva a národního hospodářství a splnění všech internacionálních závazků. Dosáhnout toho, aby otázky obrany vlasti se staly ještě v konkrétnější podobě náplní ideově výchovného působení všech státních orgánů a společenských organizací, zejména branných. Dále zkvalitňovat a rozvíjet jednotný systém branné výchovy obyvatelstva jako nedílnou součást komunistické výchovy pracujících, zejména mladá generace. Proto je třeba přípravu k obraně vlasti chápat jako nedílnou součást mírového budování socialistického státu. Dále zdůraznil nutnost zvyšovat úroveň a účinnost politické a ideově výchovné práce při cílevědomém utváření marxisticko-leninského světového názoru a komunistického přesvědčení příslušníků ČSLA při jejich výchově v uvědomělé a přesvědčené budovatele a obránce vlasti. Vést je k hluboké oddanosti KSČ a socialismu a neustálému upevňování jednoty armády a lidu. Rozvíjet výchovu v duchu idejí marxismu-leninismu, socialistického vlastenectví a internacionalismu, přátelství zemí socialistického společenství a bojové družby s armádami Varšavské smlouvy, zejména se Sovětskou armádou. Úsilí zaměřit také zejména na otázky centralizovaného řízení obrany ČSSR, uvádění ČSSR do branné pohotovosti, komplexní přípravu vedoucích funkcionářů všech stupňů k plnění úkolů za branné pohotovosti státu a na efektivní plnění ostatních úkolů souvisejících s obranou státu.

XXV. sjezd KSSS a XV. sjezd KSČ se konaly v období kvalitativního přelomu ve vývoji vztahu mezi socialistickými a kapitalistickými státy, jehož podstatou se sta-

lo zakotvení leninských principů mírového soužití ve dvoustranných smlouvách a Závěrečném aktu Helsinské konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě. Normalizace vztahů mezi SSSR a USA, mezi SSSR, ostatními bratrskými státy a NSR zajišťovala nezbytné politické podmínky uvolnění mezinárodního napětí a zajištění evropské bezpečnosti. Společně s výsledky sovětsko-amerických jednání o omezení strategických zbraní přinesl tento vývoj relativní snížení rizika všeobecné jaderné války.

Vojenskopolitické závěry XV. sjezdu KSČ jsou výsledkem náročného hodnocení dosavadního stupně obranyschopnosti státu po XIV. sjezdu KSČ, hluboké marxisticko-leninské analýzy mezinárodního vývoje a z toho plynoucích internacionálních a národních potřeb obrany, výsledkem koordinace úsilí bratrských stran zemí Varšavské smlouvy v otázkách společné obrany.

Pod vedením ÚV KSČ, Rady obrany státu, rad obrany všech stupňů, vlád ČSSR, ČSR a SSR byla obrana naší socialistické vlasti budována na pevných marxisticko-

leninských zásadách v rámci jednotného úsilí členských států Varšavské smlouvy a v nerozborném přátelství a spojení se socialistickými zeměmi, zejména se Sovětským svazem. Přitom byly respektovány základní leninské principy v budování obrany — vedoucí úlohy KSČ, jednoty lidu a strany, třídního a internacionálního přístupu a dalšího upevňování centralizovaného řízení obrany.

Z hodnocení výsledků plnění sjezdové linie vychází jednoznačný závěr, že zásluhou soustavné pozornosti orgánů KSČ a vlády a usilovné práce všech složek společnosti se podařilo dále zdokonalit obranu ČSSR. Dosažené pozitivní výsledky v plnění vojenskopolitické linie XIV. sjezdu KSČ se projevují především v tom, že ČSSR a její lidová armáda se staly pevným článkem společenství členských států Varšavské smlouvy.

Spolehlivé zabezpečení obrany ČSSR a socialistických vymožeností našeho lidu vyžaduje nepřetržitě zdokonalovat obranyschopnost naší vlasti tak, aby odpovídala požadavkům současné etapy vývoje mezinárodní situace a potřebám obrany socialismu.

V. I. Lenin o formách a metodách ozbrojeného zápasu

Sedesáté výročí Velké říjnové socialistické revoluce znovu obrací pozornost k nesmrtelnému dílu a učení V. I. Lenina, které stojí v základech této světodějně události a které obstálo v praxi historického vývoje.

Dílo V. I. Lenina je nesmírně obsáhlé. Cílem článku je přiblížit čtenáři Vojské mysli pouze některé důležité práce a závěry V. I. Lenina, které pojednávají o formách a metodách vedení ozbrojeného zápasu a o dialektice jejich vývoje. Jde o specifickou část Leninova vojskoteoretického odkazu, avšak o část, která má bezprostřední význam pro vznik a rozvoj sovětské vojské vědy a vojského umění. Nepomíjivý teoretickometodologický význam a aktuálnost Leninova díla pro další rozpracování stěžejních problémů vojskosti znovu potvrdila i současná diskuse k předmětu a obsahu vojské vědy na stránkách sovětského vojského odborného tisku.

Bylo by proti duchu Leninova teoretického odkazu a proti samotné podstatě marxisticko-leninské metody studovat Leninovy závěry o vojském umění bez širších souvislostí a širšího kontextu. V. I. Lenin učil, že válka je vedena vždy s určitými politickými cíli, je spojena se životem celé společnosti, který je utvářen určitými společenskými vztahy. Válku jako společenskohistorický jev, součást a pokračování politiky není možné vysvětlit bez znalosti zákonů společenského vývoje. Všechny obecné otázky války, jako její

podstata, místo a úloha v historickém procesu, příčiny vzniku, podmínky odstranění, její spojení s celým systémem společenských vztahů, faktory, které určují její průběh a výsledky, činitelé vojské síly státu a podobné otázky, je možné v celé šíři objasnit jen na základě historického materialismu, který studuje zákonitě vztahy společenského života.

Protože armáda odráží model společnosti a v její historii se shrnuje celá obecná historie, působí ve vývoji armády, stejně jako i ve vývoji společnosti, společné zákonitosti. Vztahy mezi lidmi a ve společnosti i armádě jsou určovány materiálními prostředky výroby. Základním zdrojem rozvoje vztahů mezi jednotlivými složkami příslušníků armády jsou společenské vztahy platné v dané společnosti, které jsou příslušným způsobem modifikovány dosaženým stupněm vývoje armád, jejich technickým vybavením, metodami řízení apod. V historii válek a armád hrají rozhodující úlohu zákony sociálně ekonomického a politického vývoje, zákony třídního boje.

Pouze na základě poznání objektivních zákonů společenského vývoje je možný skutečně vědecký dialektikomaterialistický výzkum a výklad zákonů ozbrojeného zápasu a vojskosti v celku. To je zcela v souladu s Leninovým závěrem, že „dialektika žádá všestranné zkoumání daného společenského jevu v jeho vývoji a vysvětlitelní souvislosti vnějšího, zdánlivého, se základními hybnými silami, s vývojem vý-

robních sil a třídním bojem.“ (V. I. Lenin, Spisy, sv. 21, Praha 1957, str. 216).

Z toho však nevyplývá, že zákony vývoje vojenství jsou přesnou kopií zákonů rozvoje společnosti. Zákony, které působí ve vlastní vojenské sféře, mají svou vlastní specifiku. Odpovídají nejen sociálně politické podstatě armády, ale současně specifické armády, jejímu poslání a vojensko-technické stránce jejího vývoje. Různý stupeň obecnosti těchto zákonů určuje specifiku předmětu zkoumání různých vědních oborů, které studují vojenství z určitého pohledu nebo některou jeho stránku. Mezi ně patří např. vojenská věda, která se zabývá zkoumáním zákonitosti vedení války jako ozbrojeného zápasu a jejich determinací.

I v této značně specializované oblasti vojenství, jako je vojenská věda a vojenské umění, je Leninův přínos mimořádně významný a mnohostranný. V. I. Lenin navázal na vojenskoteoretické závěry Marxe a Engelse z ozbrojených povstání lidu a proletariátu a uplatnil je v nových podmínkách, které přinesl nástup imperialismu, rozmach revolučního dělnického hnutí a nová vojenská technika. Lenin ve svém díle poukázal na širší souvislosti vojenství v celku, válek a způsobů jejich vedení, které musí vojenská věda nutně brát v úvahu. V. I. Lenin tak rozšířil teoretickometodologickou základnu tvořící se sovětské vojenské vědy a tím vytvořil předpoklady pro její převahu nad buržoazní vojenskou vědou. Leninovo dílo obsahuje celou řadu zobecnění a zkušeností z ozbrojených povstání z roku 1905 a především z Velké říjnové socialistické revoluce a z bojů pravidelné Rudé armády při obraně prvního socialistického státu. Tím se V. I. Lenin výrazně zasloužil o vznik sovětské vojenské vědy a vojenského umění.

Rozpracování nejobecnějších otázek vojenské vědy mělo neocenitelný význam pro rozvoj teorie vojenského umění jako nejpodstatnější součásti vojenské vědy. Vojenské umění se zabývá způsoby a formami vedení války — ozbrojeného zápasu v celku (strategie) a bojové činnosti (operační umění a taktika). Sovětské vojenské umění, které zahrnuje teoretické rozpracování a praktické ztvárnění názorů na vedení války, operace, boje, respektuje v konkrétních historických podmínkách sociálně politické, ekonomické, národnostní, morální psychologické procesy, které probíhají v sovětském státě i v zemích pravděpodobného protivníka.

Leninův zájem o studium vojenského umění (forem a metod vedení ozbrojeného zápasu) byl motivován potřebami

přípravy a úspěšného vedení ozbrojených vítězných revoluce a nutností znát formy boje pravděpodobného nepřítel.

Lenin velmi pozorně studoval dialektickou závislost různých forem a metod boje v dané historické situaci. V roce 1906, ještě v průběhu první revoluce, objasnil ve své práci „Partyzánská válka“ dva základní požadavky na studium forem boje: „Za prvé, marxismus se od všech primitivních forem socialismu liší tím, že nespojuje hnutí s nějakou jedinou určitou formou boje, uznává nejrůznější formy boje a při tom si je „nevymýšlí“, nýbrž jen zobecňuje organizuje, vtiskuje ráz uvědomělosti těm formám boje revolučních tříd, které vznikají samy sebou v průběhu hnutí.“ Druhý požadavek viděl Lenin v tom, že „marxismus bezpodmínečně vyžaduje historické zkoumání otázky forem boje. Klást tuto otázku mimo konkrétní historickou situaci znamená nechávat abecedu dialektického materialismu. V různých okamžicích ekonomického vývoje, za různých podmínek politických, národně kulturních, životních atd. dostávají se do popředí různé formy boje, stávají se hlavními formami boje a v souvislosti s tím se svým způsobem mění v důsledku, vedlejší formy boje, bez podrobného rozboru konkrétní situace, v níž je dané hnutí na daném stupni svého vývoje, znamená úplně opouštět půdu marxismu.“ (V. I. Lenin: Spisy, sv. 11, Praha 1956, str. 209).

V. I. Lenin tyto závěry dokumentoval na příkladu pouličního barikádového boje. Ukázal, že sociální demokraté, kteří barikádový boj uznávali ve 40. letech XIX. století, po roku 1848 a především koncem XIX. století jej zavrhnuli. Stalo se tak v důsledku rozvoje vojenské techniky, ale také v důsledku úspěšného rozvoje jiných, nekrvavých forem boje. Znovu však byli nuceni uznat účinnost barikádového boje po zkušenostech ozbrojeného povstání v Moskvě v roce 1905.

Moskevské povstání přineslo novou barikádovou taktiku. V. I. Lenin objasnil podstatu této nové taktiky ve své práci „Poučení z moskevského povstání.“ Ukázal, že by bylo hloupé postupovat proti dělostřelectvu v houfu a bránit barikády revolvery. Nová taktika byla taktikou partyzánské války. Upouštěla od dřívější pasivní obrany barikád a nahrazovala ji manévrovou bojovou činností malých pohyblivých bojových skupin (desítek, trojek a dokonce i dvojek). V novém pojetí pouličního boje došlo ke spojení dřívějšího pojetí barikádového boje s partyzánským bojem ve městě.

Tím Lenin současně vznesl požadavek nahrazovat staré formy novými, naplňovat staré formy novým obsahem, spojování starých a nových forem a ze všech z nich učinit zbraně úplného, konečného vítězství komunismu. Ve své práci „Dětská nemoc «levičáctví» v komunismu“ V. I. Lenin poukázal na nutnost přizpůsobit svou taktiku každé změně, která nebyla způsobena naší třídou ani naším přičiněním. Jde tedy o přizpůsobování taktiky objektivním podmínkám. V tomto případě vyvozuje Lenin své závěry z politického boje. V téže práci však mistrně aplikuje zkušenosti vojenské do oblasti politické, když říká: „... armáda, která se necvíčí ve zvládnutí všech druhů zbraní, všech bojových prostředků a metod, jimiž disponuje nebo může disponovat nepřítel, počíná si pošetile, ba zločinně. O politice to však platí ještě víc než o vojenství... Neovládneme-li všechny bojové prostředky, můžeme nás stihnout obrovská — někdy dokonce rozhodující porážka...“ (V. I. Lenin, Spisy, sv. 31, Praha 1955, str. 91).

Konkrétnější závěry v oblasti vojenského umění V. I. Lenin rozvinul v souvislosti s přípravou a vedením ozbrojeného povstání v říjnu 1917. Ve svém dopise, který nazval „Rady člověka stojícího stranou“, ukázal, že „ozbrojené povstání je zvláštní formou politického boje, podléhající zvláštním zákonům.“ Z této definice vyplývá dialektický vztah politiky a forem ozbrojeného povstání, který má svou obdobu ve vztahu války a politiky. Dále Lenin připomenul základní pravidla ozbrojeného povstání, o němž Marx řekl, že je stejně jako válka uměním:

1. „Nikdy si nezahrávej s povstáním, avšak, když už s ním začínáš, dobře si pamatuj, že je musíš dovést do konce.“
2. Nutně musíš shromáždit v rozhodujícím místě a v rozhodující chvíli velkou převahu sil, neboť jinak nepřítel, lépe vycvičený a zorganizovaný, povstalece zničí.
3. Jestliže povstání už začalo, musíš jednat s největší rozhodností a bezpodmínečně stůj co stůj přejít do útoku. „Obrať se smrt ozbrojeného povstání.“
4. Musíš se snažit z čista jasna nepříteli překvapit, vystihnout okamžik, dokud jsou jeho vojska rozptýlena.
5. Musíš denně (jde-li o jedno město, lze říci: každou hodinu) dobývat aspoň malých úspěchů a stůj co stůj si udržet morální převahu.“ (V. I. Lenin; Spisy, sv. 26, Praha 1955, str. 171).

V. I. Lenin tuto pozměněnou Marxovu verzi zásad ozbrojeného povstání uplatnil mistrně v říjnu v roce 1917. Doporučoval vést současný, nenadálý rychlý útok na

Petrohrad, a to jak zvenčí, tak zevnitř (z dělnické čtvrti) a soustředit obrovskou převahu sil nad vojsky prozatímní vlády. Hlavní síly revoluce, loďstvo, dělníky a vojenské jednotky kombinovat tak, aby byly bezpodmínečně a za cenu jakýchkoli ztrát udrženy nejdůležitější strategické objekty (telefon, telegraf, železniční stanice a zvláště mosty).

Průběh ozbrojeného povstání v Petrohradě i dalších městech plně potvrdil správnost Leninova plánu a principů, které vytyčil. Nejen to, Říjnové povstání bylo současně rozvinutím zásad, které byly známy v dělnickém hnutí od dob Marxe a Engelse, popřípadě ještě z dřívější doby. Říjnové povstání se dá z vojenského hlediska přirovnat k velké moderní vojenské operaci, která dokázala podřítit jednotnému plánu ozbrojené síly (40 000 příslušníků Rudých gard, desítky tisíc revolučních vojáků a 11 válečných lodí v čele s křižníkem Aurorou). Tím bylo dosaženo rozhodující převahy nad vojsky prozatímní vlády. V říjnovém povstání se tak ukázaly v zárodku některé typické prvky pozdějšího sovětského vojenského umění: vysoká aktivita a rozhodnost bojových akcí, scučinnost vojsk, nenadáláost a koordinovanost úderů na oddělené objekty, správnost volby směru hlavního úderu, soustředění převahy sil na rozhodujícím směru a v rozhodujícím okamžiku a další principy.

Jakkoli jsou tyto zásady důležité jako zobecněné zkušenosti a teoretický vklad do vzniku sovětského vojenského umění, znamenají pouze začátek jeho rozvoje. Základní význam pro vznik sovětského vojenského umění měla občanská válka, která přinesla zkušenosti z bojové činnosti masových pravidelných armád, vyzbrojených moderní technikou. Operace probíhaly v nejrůznějších podmínkách, ročních obdobích, za použití různých druhů vojsk, na široké frontě, v opevněných rajónech, v různém terénu apod. Došlo k vytvoření a rozvinutí sovětské vojenské strategie a ke vzniku nového stupně sovětského vojenského umění — operačního umění, jako objektivně nutného mezikládku mezi strategií a taktikou.

Rovněž v občanské válce byla mobilizující a inspirující silou vítězství Sovětské armády komunistická strana v čele s V. I. Leninem. Komunistická strana v nerozlučném sepeřích s řízením národního hospodářství, ideologickou a organizační prací při nucibilizaci sovětského lidu k porážce intervenčních a bělogvardějců řešila otázky vedení války a vojenské výstavby. Mezi tyto otázky patřila např. výstavba velitel-

ského sboru, budování stranických organizací v armádě, komunistická výchova vojáků a námořníků, doplňování ozbrojených sil i hledání vhodných metod vedení bojové činnosti.

Ústřední výbor v čele s V. I. Leninem byl hlavním centrem řízení obrany země. Možnost operativně řešit vojenské otázky a řídit v tomto duchu stranické a státní orgány, neustále sledovat plnění strategických plánů a vojenských směrnic a vlády, vyplývala z úsilí, které soustředil na politické a vojenské události, jeho znalost situace na frontách a mistrovské použití marxistické dialektiky při řešení všech základních vojenských problémů v jednotě s politickou a ekonomickou situací země.

Obrovské úsilí, které V. I. Lenin vyvinul při řízení ozbrojené obrany vlasti v letech občanské války a zahraniční intervence, dokazují tato fakta. Od prosince 1918 do prosince 1920 se Rada obrany za vedení V. I. Lenina sešla na 143 schůzích. Lenin pouze v roce 1919 řídil jednání 14 plenárních zasedání ústředního výboru, která rozhodovala o životně důležitých vojenských otázkách. V letech války odeslal různým orgánům více než 600 dopisů a telegramů k vojenským problémům. Charakteristické pro teoretickou a praktickou činnost V. I. Lenina v tomto období je zachování do všech oblastí vojenského umění. Je přirozené, že vzhledem k jeho postavení jako hlavy strany a státu, souvisela jeho činnost především se strategickým řízením obrany a tudíž i s rozpracováváním strategie jako vedoucí složky vojenského umění.

Hlavní velitelství pod vedením V. I. Lenina určovalo nejdůležitější formy a způsoby vedení ozbrojeného zápasu v souladu s konkrétní situací země a akcemi nepřítelů.

Za hlavní druh strategické činnosti Rudé armády považoval V. I. Lenin strategický útok. To vyplývalo nejen z faktu, že pouze útočná činnost ve strategickém měřítku mohla sovětskou zemi definitivně zbavit nepřítelů, ale odpovídalo i revolucí aktivitě Rudé armády. Tento rys Rudé armády, který vysoce vyzdvihuje slavný vojevůdce a teoretik M. V. Frunze, umožňoval řešit úkoly a rozvinout strategii na takový stupeň, o němž mohli buržoazní vojenští představitelé pouze snít.

Strategický útok Rudé armády měl tyto úkoly: zasadit ničivý úder hlavním uskupením vojsk interventů a bělogvardějců, zmocnit se strategické iniciativy a udržet ji; ovládnout strategicky, politicky a ekono-

micke důležité prostory; usilovně nepříteli pronásledovat a rozdrčením jeho hlavních sil na nejdůležitějších směrech úspěšně skončit válku.

Hlavními formami ozbrojeného zápasu ke splnění těchto úkolů byly strategické útočné operace jednoho nebo několika frontů, které vyvrcholily všeobecným strategickým útokem rozvíjeným až do dosažení konečných cílů války na daném území. Rozmách útočných operací výrazně překročil rozmach operací carské armády. Útočné operace byly vedeny v šířce 400 až 800 km nepřetržitě do hloubky 100 až 500 km.

Pro sovětské strategické plánování bylo příznačné promyšlené určování směrů hlavních úderů, které byly voleny na základě analýzy nejen ryze vojenských faktorů, ale i hospodářských podmínek a morálně politického stavu obyvatelstva v prostoru bojových akcí. Typické bylo soustředování hlavních sil a prostředků na směrech hlavních úderů. Tomuto úsilí bylo podřízeno i vytváření záloh pro stupňování úsilí a řešení nepředvídaných situací.

Na rozdíl od ozbrojeného povstání, kde V. I. Lenin obranu nepřipouštěl, neboť by znamenala smrt povstání, v občanské válce považoval strategickou obranu za nezbytnou formu strategické činnosti. V hodnocení strategické obrany vycházel Lenin z toho, že „takové války, které by začaly a končily nepřetržitým vítězným útokem, nikdy ve světové historii nebyly, nebo bývaly výjimkou.“ (V. I. Lenin; Spisy, sv. 33, Praha 1955, str. 90). Proto sovětská strategie považovala obranu za významný a nezbytný druh strategické činnosti, k němuž je nutné se uchýlovat v případech, kdy útok je z nějakých příčin nemožný nebo nevhodný. Přitom obranu považovala sovětská strategie nikoli za samoúčelnou, ale za prostředek k vytvoření podmínek pro pozdější rozhodný protiútok. Jako příklad je možné uvést bojovou činnost sovětských vojsk při porážce bělogvardějských vojsk admirála Kolčaka, generála Denikina a vojsk panského Polska. Správné spojení útoku a obrany bylo jedním z nejvýznamnějších předpokladů úspěchů sovětské vojenské strategie.

V letech občanské války byly rozpracovány i základní rysy protiútoku. Byl připravován v průběhu obranných bojů, při nichž se útočné možnosti nepřátelských úderných uskupení vyčerpávaly, kdežto síly obránce narůstaly přeskupováním vojsk z jiných úseků fronty a ze zálohy hlavního velení z hloubky. Protiútok začínal v době, kdy nepřátelské zá-

lohy byly již v podstatě zasazeny do boje a nepřítel neměl možnost klást rozhodný odpor. Protiútok byl veden s rozhodujícím cílem k úplnému zničení nepřítel.

Rysy sovětské strategie, rozvíjené za osobní účasti V. I. Lenina, zvláště její aktivita, útočný duch, novátorství a další, se plně projeví rovněž na stupni operačního umění a taktiky. Byly projevem aktivity nových velitelů a uvědomělých vojenských mas. Znamenaly začátek revolučních přeměn, které do vojenství přinesla Velká říjnová socialistická revoluce. V duchu Leninových myšlenek vychovala strana celou řadu talentovaných vojevůdců, jejichž praktická činnost, teorie a koncepce přinesly řadu novinek do rozvoje vojenské vědy a vojenského umění v době mezi občanskou a Velkou vlasteneckou válkou i ve válce samotné. Stačí jako příklad připomenout takové novinky, jako bylo rozpracování teorie hluboké operace a hlubokého boje, vytvoření a použití velkých tankových svazů k dosažení cílů v operační hloubce, vytvoření a zdůvodnění úlohy výsadek vojenských a další, kde v řadě případů dosáhli sovětské odborníci světového prvenství. Většina z nich byla použita a dále rozvinuta v dosud největší válečné praxi, kterou představuje druhá světová a Velká vlastenecká válka. Tato praxe plně prověřila životnost vojenskoteoretického odkazu V. I. Lenina, vtěleného do závěrů sovětské vojenské vědy.

Po vzniku světové socialistické soustavy, a především po vytvoření Varšavské smlouvy, se ještě dále rozšířila a potvrdila správnost a univerzální platnost leninských závěrů a jejich internacionální charakter. Leninský vojenskoteoretický

odkaz uplatňují a tvůrčím způsobem rozvíjejí komunistické strany v podmínkách obrany jednotlivých zemí a především politické a vojenské orgány Varšavské smlouvy na stupni společné obrany.

Platnost vojenskoteoretického odkazu V. I. Lenina nepomíjí, ale naopak roste v podmínkách vědeckotechnické revoluce ve vojenství. V situaci, kdy ve vojenství dochází k zásadním přeměnám, ke zlomu celé řady starých a vytváření nových názorů na vedení soudobého ozbrojeného zápasu a vojenskou výstavbu, je leninský vojenskoteoretický dědictví spolehlivou teoretickou a metodologickou orientací v rozvoji vojenské vědy i praktické činnosti na úseku obrany. Pouze při tvůrčím využívání a rozvíjení leninského vojenskoteoretického odkazu může naše vojenskoteoretické myšlení postupovat vpřed, osvětlovat podstatu změn ve vojenství, vypracovávat a osvojovat si nové způsoby a formy ozbrojeného zápasu, moderní teorie vojenského umění, řešit všechny základní problémy socialistické vojenské vědy. „Marxismus-leninismus byl a je i nadále jediné správnou vědou komunismu, nepředstíženým uměním politického řízení revoluční tvůrčí činnosti mas. Věrnost marxismu-leninismu a jeho mohutnému životodárnému tvůrčímu duchu je nejdůležitější podmínkou a zárukou úspěchů v komunistické výstavbě, v boji za zájmy dělnické třídy a všech pracujících“. [Usnesení ÚV KSSS k 60. výročí VRSR. Za nová vítězství socialismu. Rudé právo 1. 2. 1977]. Tyto závěry usnesení ÚV KSSS k 60. výročí října platí bezesporu i na úseku obrany revolučních vymožeností.

Některé problémy vědy jako činitele válečně ekonomického potenciálu v mírové době

Cílem článku je charakterizovat některé problémy, spojené s úlohou vědy v mírové době v rozvoji válečně ekonomického potenciálu (dále zkratka VEP) po druhé světové válce.

Aktuální problémy vědeckotechnické revoluce a v ní úloha vědy v rozvoji výrobních sil a ekonomického potenciálu s možností aplikace na podmínky soudobého vojenství konkretizují materiály posledních sjezdů KSSS a KSČ, zasedání ČV KSČ, jednání vlád socialistických států. Speciální literatura, která se zabývá úlohou vědy ve VEP představuje pouze části kapitol omezené literatury, dílčí studie, články v odborných vojenských časopisech a zpravodaje informačních středisek.

VEP je všeobecně charakterizován jako ekonomické možnosti zemí (koalic) z hlediska zabezpečení požadavků války. Doznává neustálých změn v souvislosti s rozvojem výrobních sil a s růstem ekonomického potenciálu.

Po druhé světové válce v těchto změnách stále významnější místo zaujímá věda. Novým jevem je ta skutečnost, že rozvoj VEP ovlivňuje celá věda ve všech základních oblastech zkoumání. K rozvoji VEP však nepřispívají všechny vědní oblasti a vědní obory ve stejném rozsahu. V přírodních a technických vědách měly nejvýznamnější vliv především fyzikálně matematické vědy, chemické vědy, biologické vědy a elektrotechnika. Jejich realizace v praxi se projevila v rozvoji ekono-

mického potenciálu a VEP, v nových poznatcích a revolučních změnách ve vojenské technice a ve vojenství. Zasahují často do více činitelů VEP a tím poskytují celému VEP zcela nové možnosti.

Společenské vědy rozpracovávají záležitosti společenského vývoje s ohledem na nové jevy v poválečném období, zaměřené na potřeby výstavby a ochrany socialismu.

Teoretickými poznatky přispívají k formování nového člověka, socialistických vztahů mezi lidmi, v boji s ideologickou diverzí, účinně napomáhají růstu morálně politického činitele, růstu ekonomického potenciálu a ve svém souhrnu výrazným způsobem zvyšují možnosti VEP.

Vojenské vědy rozpracovávají a dále rozpracovávají problémy spojené se soudobým vojenstvím. Zesílily vzájemné vazby a prolínání přírodních, technických a společenských věd.

Sílí tendence k syntetickému spojení vědních oblastí v jedinou vnitřně diferencovanou vědu. K tomu přispívá i to, že objekt zkoumání, to jsou i otázky VEP, často zkoumají různé vědní obory. Na druhé straně dochází k hlubšímu zkoumání dílčích jevů a ke vzniku nových vědních oborů.

Věda v předchozích staletích zaujímala velmi skromné místo. Především byla a je závislá na výrobě. Většinou následovala praxi a zevšeobecňovala zkušenosti, shromažďovala a třídila materiál. Výroba

předbílala vědu, určovala směry a stanovila cíle a úkoly vědy. Rozvoj výrobních sil, ekonomického potenciálu a VEP byl rozhodujícím způsobem závislý na zdokonalování techniky, technologie, využívání vynálezů a objevů, na výstavbě nových závodů, počtu zapojovaných pracovních sil a na dílčím, ale postupně vzrůstajícím přínosu využívání poznatků vědy v technice, technologii, ve výrobě a rozvoji nových výrobních odvětví průmyslu.

V závislosti na rozvoji výrobních sil zabezpečil VEP koncem XIX. století armády vyspělých kapitalistických zemí kvalitativně novou vojenskou techniku.

Vítězství Velké říjnové socialistické revoluce znamená z hlediska vědy novou kvalitativní změnu, která spočívá v tom, že její poznatky slouží rozvoji společnosti a jednotlivce. Poprvé poznatky vědy cílevědomě využívá společnost pro mírové účely a zabezpečování potřeb obrany.

Mezi světovými válkami přinášela věda další poznatky o vnitřní stavbě hmoty, ve výzkumu materiálů, v nových metodách plynulého provozu a v použití katalyzátorů při získání kapalinných paliv z uhlí, kapalinných paliv krakováním ropy, umožnila výrobu umělého kaučuku, plastických hmot atd. Napomáhala dalšímu rozvoji leteckého, automobilního, hutního, elektro-

technického, chemického a zbrojního průmyslu, které byly rozhodujícími kritérii kvalitatívních a kvantitativních možností VEP.

Průmysl za přispění vědy mohl zabezpečit armády vyspělých států vojenskou technikou s vyššími takticko-technickými parametry nebo novou leteckou, dělostřeleckou, tankovou, technikou, prostředky přepravy vojsk a materiálu, spojovací technikou atd.

V průběhu druhé světové války věda prokázala, že využití jejích výsledků ve vedení ozbrojeného zápasu, v konstrukci nové techniky, je jedním z nezbytných předpokladů vítězství ve válce. Bylo tomu především proto, že

— prostředky vedení ozbrojeného zápasu co do kvality byly realizovány na základě výsledků vědy; bez moderní vojenské techniky nebylo možné vyhrát válku;

— bez účasti vědy nebylo možné zabezpečit urychlenou realizaci zdokonalené nebo nové vojenské techniky v požadovaném množství a termínech;

— bez komplexního rozpracování a uplatňování vědeckých poznatků spojených s vedením ozbrojeného zápasu nebylo možné vyhrát válku; prosazování subjektivních názorů vedlo k dobrodružství a porážce.

K novým kvalitativním změnám v úloze vědy postupně dochází v poválečném období. Věda přináší nebyvalý růst nových poznatků. Mezi mnoha novými poznatky, které nejvýrazněji přispěly k rozvoji výrobních sil ekonomického potenciálu a VEP a ke změnám ve vojenství, můžeme zřadit:

— ve společenských vědách nové poznatky o rozvoji společnosti a ekonomiky, rozpracování problémů spojených s etapou vědeckotechnické revoluce, rozpracování otázek vedení ozbrojeného zápasu v možné raketové jaderné válce atd.;

— nové poznatky ve fyzice elementárních částic, fyzice atomového jádra a fyzice pevných látek, jejichž aplikace způsobila revoluční změny ve vojenské technice; současně umožnily vznik a postupné využívání nové energie, nový druh pohonu a byly rozhodujícími pro rozvoj nových výrobních odvětví a výrobků;

— rozvoj nového vědního oboru teoretické kybernetiky a aplikace jeho poznatků v praxi se staly jedním z významných předpokladů využití automatizovaných systémů v řídicích procesech v národním hospodářství i ve vojenství;

— významné úspěchy v matematických vědách vedly k širokému zavádění matematických metod v různých oblastech lidské činnosti, včetně vojenství;

— poznatky chemických a biologických věd umožnily rozsáhlý proces chemizace a biologizace průmyslové a zemědělské výroby, spojený s vysokou produktivitou práce, poskytly široký sortiment nových materiálů, přispěly ke zvýšení rostlinné a živočišné výroby;

— obrovská škála poznatků v elektrotechnice, uplatněná ve všech odvětvích národního hospodářství, ovlivnila rozvoj výrobních sil, umožnila realizovat požadavky v nové vojenské technice a ve VEP.

Z hlediska rozvoje ekonomického potenciálu a VEP aplikace těchto a dalších poznatků vědy se projevuje v postupných změnách pracovních prostředků, pracovního předmětu a pracovní síly. Do výrobního procesu vstupuje nová výrobní síla společnosti — věda, která urychluje pohyb všech složek výrobních sil. Mezi člověka a přírodu se postupně vsunuje celý technický proces. Automatická výroba se neustále rozšiřuje. Vytvářejí se nepetržitě vý-

robní procesy v chemii, energetice, metalurgii a v dalších odvětvích. V důsledku těchto změn se pracovní síla staví věde bezprostředního výrobního procesu, zatímco dříve byla jeho přímým činitelem. Vyřazování pracovních sil z výroby prostřednictvím vědy, nové techniky a technologie je znakem vzestupu výrobních sil.

Věda zaujala nové místo ve vztazích k technice a výrobě. Zesílily vazby mezi vědou a technikou, vědou a výrobou. Z vědy směřuje stále větší množství podnětů do výroby. Věda roste rychleji nežli výroba. Má předstih před technikou a výrobou, má tendenci vést výrobu a určovat její směry. Nové poznatky vědy jsou mnohdy předpokladem vzniku nových odvětví techniky a výroby pro mírové i válečné účely. Věda poskytuje možnosti zvýšit produktivitu práce převratně o násobky. Silně ovlivňuje vývoj všech produktivních sil, které mají tendenci přeměňovat se ve „vědecké“ produktivní síly, organizaci a řízení, které se opírají o poznatky vědy, techniky, včetně vojenské techniky. Ve výrobě pro mírové i válečné účely sílí tendence, to je výroba na vědě založená, vědou prostoupená a vědecky řešená. Věda proniká v rámci výroby do celého výrobního postupu. Stává se postupně centralizovanou silou společnosti, rozhodujícím činitelem růstu výrobních sil a rozhodujícím činitelem, který umožňuje zabezpečit armády moderní vojenskou technikou a zabezpečovat obranu státu (koalice).

Poznatky fyzikálně matematických, chemických, technických a vojenských věd aplikované ve vojenské technice, v organizaci, výcviku, velení atd. se projeví v revolučních změnách ve vojenském a v možnostech vedení raketové jaderné války. Vzrostl význam lidského politicko-morálního činitele v možné válce, požadavky na kvalifikaci a vzdělání příslušníků ozbrojených sil. Tyto otázky řeší v rozhodujícím rozsahu společenské vědy.

Zabezpečení požadavků soudobé války se neobejde bez širokého zapojení vědeckého potenciálu státu (koalice). Podíl vědeckého potenciálu vyčleněný pro válečné účely v mírové době dosahuje 40–60 % z celkových výzkumných a výrobních kapacit vyspělých kapitalistických států. Úroveň a rozsah kapacity vědeckého potenciálu se staly důležitým kritériem úrovně armády a celkové branné moci země (koalice), významnou součástí válečných příprav. Bez vědy není možné vybudovat moderní armádu a zabezpečit vojenský potenciál státu (koalice) na úrovni požadavků soudobé války.

Revoluční změny ve vojenském, které nastaly po druhé světové válce nebylo možné realizovat bez zásadních strukturálních a nových kvalitativních změn ve VEP zemí (koalice) a v jeho jednotlivých činitelích, a to:

— V průmyslu byly především využity poznatky přírodních a technických věd za mimořádného vypětí a vysoké úrovně vědeckého potenciálu. Úroveň vědeckého potenciálu země je dnes do značné míry určována stupněm rozvoje elektroniky, jaderné energetiky, raketové techniky a elektronických výpočetních prostředků.

Realizace poznatků vědy pro účely vojenství vyžadovala vybudování vysoce nákladných vědeckovýzkumných pracovišť a zkušeben. Nezbytné souvisela se vznikem dvou nových průmyslových odvětví, jaderného a raketového průmyslu, která v období po druhé světové válce představují jeden ze základních ukazatelů možnosti VEP země (koalice). Bez nich není možné zabezpečit armádu rozhodující vojenskou technikou. Pro její výrobu jsou rovněž nezbytné revoluční změny v elektrotechnickém průmyslu (podle jeho úrovně se mnohdy hodnotí i ekonomická úroveň státu (koalice) a schopnost zabezpečovat požadavky soudobé války). Vliv poznatků vědy realizovaných v nových plastických hmot atd. pro účely soudobého vojenství se projevil ve změnách struktury a nových možnostech dalšího výrobního odvětví chemického průmyslu. Změny ve vojenství se promítly i ve zvýšených nárocích na VEP při zabezpečování „konvenční techniky“, kde nové poznatky přírodních a technických věd umožnily vyšší rychlosti, větší dosah, dostřel, vyšší výkony atd. Jejich realizaci v leteckém, tankovém a zbrojním průmyslu se značným úsilím zabezpečuje VEP vyspělých zemí.

Realizovat požadavky soudobého vojenství v plném rozsahu mohou jen dvě velmoci, a to SSSR a USA. Ostatní státy se musí omezit na rozvoj určitých vědních oborů, popřípadě na řešení určitých problémů v nich. Prosazování uzavřeného národního zájmu je škodlivé, je brzdou rozvoje ekonomického potenciálu a snižuje VEP země. I z tohoto hlediska vyvstala ve vojenství mezinárodní spolupráce jako objektivní zákonitost, která se nezbytně uplatňuje ve stále širším rozsahu ve vědě, v technickém rozvoji a výrobě vojenské techniky. Má vliv na strukturu průmyslu jednotlivých zemí a na změny v jejich VEP.

— V zemědělství výsledky přírodních a technických věd přispěly v důležitém roz-

sahu k technizaci výroby a k přechodu na plnou mechanizaci klíčových prací v rostlinné výrobě. Zvýšení rostlinné výroby výrazně ovlivnilo poznatky biologických a chemických věd v genetice, fyziologii rostlin, ve vypěstování nových zemědělských kultur, v prostředcích ochrany proti škůdcům, plevelu, plísni, hmyzu, rostlinným chorobám, v široké škále používaných hnojiv atd. V živočišné výrobě poznatky biologických a veterinárních věd předběhly empirii a přivedly revoluci v technologických postupech. Živočišná výroba v některých oborech dosáhla takového stadia, že se začalo pracovat na bázi velkovýroby. Výsledky vědy poskytly nové preventivní opatření proti nakažlivým chorobám, účinné vakcíny a antibiotika, zlepšily genetické vlastnosti drůbeže, hovězího dobytka atd., a napomáhaly zvýšení živočišné výroby. Celkově vliv vědy v zemědělství vyspělých států se projevil ve zvyšování produktivity práce v uvolňování pracovních sil v jejich přechodu do jiných oblastí národního hospodářství a především však v plnění požadavků soudobé války na zabezpečení živiny obyvatelstva.

— V energetických a surovinových zdrojích, kde se s rozvojem ekonomického potenciálu a zabezpečováním soudobé války vzrostly požadavky.

Věda přispěla k širokému zavádění a využívání nové techniky v různých odvětvích národního hospodářství, ve vojenském a tím i ke zvýšené spotřebě energetických a surovinových zdrojů. Na druhé straně svými výsledky v technice a výrobě snížila relativní spotřebu těchto zdrojů. Ovlivnila změnu výroby, zvýšila užitek surovin, objevila nové zdroje surovin, zavedla výrobu nových materiálů atd. Významným způsobem přispěla ke změnám v posuzování surovinových zdrojů výrobou materiálů synteticky vyráběných.

— Ve stavebnictví, kde realizace poznatků vědy a v krátkých časových lhůtách v ekonomickém potenciálu a VEP by nemohla být splněna bez tohoto činitele VEP. Přírodní a technické vědy přispěly k rozvoji stavebnictví např. rozpracováním teorii stavební tepelné techniky, aktuality, mechaniky zemin, nových metod výpočtu stavebních konstrukcí atd.

Celkově výsledky vědy realizované

v praxi posílily průmyslový charakter stavebnictví, snížily namáhavou práci, zvýšily produktivitu práce a umožnily zabezpečovat strukturální změny ve VEP a realizovat požadavky obrany země (koalice).

— V dopravě, v níž soudobá válka zvyšuje nároky. Poznatky vědy se projeví ve vybavení moderními dopravními prostředky a prostředky k zabezpečení provozu. Z toho v železniční dopravě byly spojeny s přechodem k novému pohonu a ve vybavení široké škály výkonné techniky v provozu. Za přispění vědy došlo k modernizaci a rozšíření silniční sítě, ke zvýšení výkonnosti a využívání vozidel, k širokému zavádění různé manipulační techniky. Novou vysoce výkonnou technikou byla vybavena letecká doprava. Byl rozšířen nový vysoce progresivní druh přepravy, a to potrubní přepravy.

— V lidských zdrojích došlo ke změnám v odvětvové struktuře (např. výrazný pokles pracovních sil v zemědělství, vznik nových výrobních odvětví, vzrůst pracovních sil v nevýrobní sféře). Aplikace vědy ve výrobě mění dělbů práce, která postupně vyřazuje jednoduchou a málo kvalifikovanou práci. To platí především ve výrobě rozhodující a složité vojenské techniky, kde z hlediska požadavků na VEP jak v míru, tak i v případě možné války, masové zapojení málo kvalifikovaných pracovních sil do výroby nepřipadá v úvahu. V důsledku toho se mění i kritéria možnosti využití lidských zdrojů. V růstu lidských zdrojů, v jejich mobilizaci pro rozvoj ekonomiky a VEP v míru a za možné války zaujala významné místo ideologie a výchova člověka s důrazem na morální faktor.

Celkově se projeví změny po druhé světové válce v lidských zdrojích v tom, že neefektivnějším způsobem růstu ekonomického potenciálu a VEP je rozvoj člověka samého, růst jeho schopností a tvořivosti spojených se společenským a státním zřízením, které musí vytvářet příznivé podmínky. Nejpriznivější podmínky vytvářejí socialistické země, kde cíle ve vědě při rozvoji společnosti a zabezpečování obrany určují vedoucí síly, to jsou komunistické dělnické strany, které vycházejí z vědeckých poznatků marxismu-leninismu.

Současná opatření ve světě na úrovni státních orgánů potvrzují to, že bez řízení vědy by docházelo ke zpomalování tempa ekonomického růstu, k oslabování VEP a ke snižování obrany zemí (koalice). Věda při tomto řízení působí jako význam-

ný nástroj třídní moci při realizaci cílů tříd. Proto je zapotřebí ji i z těchto hledisek posuzovat a odmítat různé technokratické nebo jiné teorie o neřiditelnosti vědy.

V důsledku charakterizovaných změn o úloze vědy v jednotlivých činnostech VEP

se tato stala novým významným činitelem proto, že:

— úroveň a rozsah vědeckého potenciálu se stává jedním z rozhodujících kritérií ekonomické a vojenské síly státu (koalice);

— odhaluje nové zdroje a stává se při určitém ekonomickém zřízení a za sociálně politických podmínek významným činitelem růstu ekonomického potenciálu a VEP;

— vstupuje do výrobního procesu jako bezprostřední výrobní síla; umožňuje neustálé rozšiřování a zavádění nových výrob při daném stavu, případně i za snížení pracovních sil, čímž vytváří podmínky pro vyčlenění stále většího rozsahu lidských zdrojů pro přípravu a vedení ozbrojeného zápasu;

— výrazně ovlivňuje všechny činitele VEP.

Rozsah požadavků na vědu a její možnosti současně dokazují, že se stala jedním z limitujících činitelů rozvoje ekonomického potenciálu a VEP. Proto je nezbytné věnovat otázkám vědy přinejmenším stejné úsilí jako ostatním činitelům VEP.

Pro její posuzování jako činitele VEP můžeme použít některých základních ukazatelů a v nich vyhodnocovat dílčí ukazatele v tomto členění:

Stav společenského zřízení státu (koalice) — vyhodnocení kladů a záporů společenského zřízení, které přispívají ke snižování nebo zvyšování možnosti vědy v rámci ekonomického potenciálu a VEP.

Politika státu (koalice) ve vědě — k jakým cílům je věda využívána, jaký význam je vědě přikládán při rozvoji soudobého vojenství, růstu ekonomického potenciálu a VEP, číselné a procentuální podíly státu vynakládané na vědu z národního důchodu, číselné a procentuální výdaje na vědu z vojenských rozpočtů, jaké zásady pro vědu jsou vytyčovány a jaké podmínky pro její rozvoj jsou vytvářeny,

kteří státní orgány řídí oblast vědy pro mírové a válečné účely, v jakém rozsahu a jakými formami rozvoj vědy ovlivňují atd.

Stav zapojení státu do mezinárodní spolupráce v oblasti vědy — rozsah zapojení, to je v kterých vědních oblastech a vědních oborech stát spolupracuje, kterých výsledků vědních oborů využívá a bude využívat v rozvoji ekonomiky a pro účely obrany, jaké podmínky existují ve státě při realizaci přebíraných výsledků, která pracoviště a v jakém rozsahu budou spolupracovat při realizaci přebíraných výsledků pro mírové a válečné účely, celkové možnosti těchto pracovišť, jejich rozmístění atd.

Možnosti státu ve vědě při realizaci mírových a válečných potřeb — které vědní oblasti a obory bude stát rozvíjet, předpoklady úspěšného řešení.

Očekávané výsledky vědy a vliv na rozvoj ekonomického potenciálu a VEP v rámci státu (koalice) — v jakých termínech a jaké výsledky lze očekávat, jejich možný vliv na změny a nové možnosti v ekonomickém potenciálu a jednotlivých činitelích VEP, možnosti a předpokládaný rozsah využití očekávaných výsledků ostatními členy hospodářského a vojenského uskupení, přínos výsledků pro mírové a válečné účely atd.

Návrhy na opatření ve vlastní zemi (koalici), které vyplývají z očekávaných výsledků vědy — v řízení, v rozsahu vyčleňovaných finančních prostředků, v investiční výstavbě, ve vědeckovýzkumné základně, ve výrobě, v ozbrojených silách a podobně.

Posuzování vědy jako činitele VEP a plnění soustavy ukazatelů obsahem se neobejde bez zapojení širokého okruhu odborníků z různých vědních oborů, z vývoje a výroby na různých stupních v národním hospodářství i v ozbrojených silách.

K PŘECHODU VODNÍHO TOKU SPOJENÉHO S PRŮLOMEM OBRANY

V soudobých operacích bude častým jevem prolamování nepřátelské obrany. Půjde i o obranu připravenou, s ženíjnými zátarasy, zesílenou i jadernými mìnami, s velkou hustotou protitankových prostředků a dobře organizovaným a účinným systémem paleb. K organizování takovéto obrany mohou být výhodně využívány i vodní toky, jejichž četnost v prostoru západního válčiště je dostatečná.

Velení armád NATO považuje vodní toky za důležité překážky, kterých chce při organizaci bojové činnosti vojsk využít. V rámci operační přípravy válčiště na území NSR jsou plánována obranná zařízení na důležitých vodních tocích jako je Naab, Regnitz, Neckar, Rhein v několika pásmech.

Obrana vodních toků může být organizována několika způsoby v závislosti na silách, které jsou pro obranu plánovány nebo předvídaný. V posledních letech používala vojska NATO dva základní způsoby obrany vodního toku.

V prvním případě byly hlavní síly rozmístěny přímo na vodním toku nebo v jeho bezprostřední blízkosti. Tento způsob používala v situaci, kdy měl obránce poměrně úzké pásmo obrany a dostatek sil a byl-li terén přímo u vodního toku ve všech směrech výhodný k organizaci obrany. V tomto případě budovala divize obranu podle stejných zásad jako obranu prostoru, zpravidla s dvěma brigádami v prvním sledu a jednou v druhém sledu. Bojové zajištění a přímé zajištění bylo organizováno na druhém břehu řeky.

Druhý způsob používají v situaci, kdy k organizaci obrany je málo sil. V tomto případě považují armády NATO za výhodné řešení ponechat na vodním toku jen nejnútnejší (minimální) síly a hlavní síly divize soustředit v hloubce obrany v takovém prostoru, který by umožňoval účinné protizteče (protiúder) na různých směrech. V tomto případě jde pak o mobilní obranu, která je výhodná při širokém pásmu obrany, kdy terén není v blízkosti vodního toku zvláště výhodný k organizaci obrany. Bezprostředně u vodního toku pak budují jednotlivé opěrné body a mezery mezi nimi překrývají palbami, zátarasy apod.

Složitější pro útočící vojska bude první způsob organizace obrany vodního toku, jelikož současně s přechodem vodního toku musí prolamovat připravené obrany. Můžeme proto považovat průlom obrany nepřítele organizované na vodním toku jako jeden z nejsložitějších úkolů útočné operace armády vedené bez jaderných zbraní. Hlavní tíha v organizaci a zabezpečení tohoto průlomu bude spočívat na armádě a svazcích.

Při tom je třeba vycházet z požadavků soudobých operací, že překonávání vodních toků nesmí snižovat celkové tempo operace. Proto nezávisle na jejich šířce a druhu na nich organizované obrany musí vojska překonávat z chodu a na široké frontě, bez velkého soustřeďování sil a prostředků jak na vlastním, tak i na protilehlém břehu.

Splnění všech těchto požadavků bude vyžadovat na velitelích a štábech všech stupňů, především armády a svazků vysokou organizovanost, předvídatost, umění v co nejkratším čase organizovat a zabezpečit všechna potřebná opatření k úspěšnému splnění tak náročného a složitého úkolu.

K uvedeným složitostem přistupuje i samotný charakter průlomu, který doznal v soudobých podmínkách podstatných změn, především ve větší hloubce vedení průlomu. Je to podmíněno především těmito faktory:

- k přerůstání taktického úspěchu v operační hloubce je nutné překonat větší taktickou hloubku obrany;

- narušení operační pevnosti obrany nepřítele nekončí obsazením jeho obranných postavení a čar;

- vojska armády musí rovněž zničit bližší operační zálohy nepřítele, které se mohou pokusit protiúderem zastavit a zničit vojska průlomového uskupení v závěrečném období průlomu;

- nutnost vést boj za získání času a iniciativy a k předejití nepřítele v uskutečnění manévru.

Průlom v soudobých podmínkách dosáhne vrcholu tím dříve, čím rychleji se podaří přenést bojové úsilí průlomového uskupení a včas zasazených čerstvých sil armády do hloubky obrany nepřítele.

Základními podmínkami zabezpečujícími úspěch násilného přechodu vodního toku nepřítele spojeného s průlomem jeho připravené obrany budou především:

- včasné získání a vyhodnocení všech zpráv a organizování obrany nepřítele na vodním toku;

- odhalení zámyslu nepřítele k obraně vodního toku, jeho uskupení v hloubce obrany a možného použití, včetně opatření na přístupech k vodnímu toku;

- správná volba úseku průlomu obrany v návaznosti na výhodné úseky násilného přechodu vodního toku;

- rychlost soustřeďování a přeskupení vojsk bez složitých manévřů;

- pružný manévr k vyvedení sil a prostředků z pod připraveného palebného úderu nepřítele v době protipřípravy;

- včasná a utajená příprava vedení vlastního mohutného palebného úderu letectvem a dělostřelectvem a zmaření nepřátelské protipřípravy;

- pečlivá organizace a zabezpečení přechodu vodního toku se současným průlomem obrany;

- nepřetržité zvyšování tempa útočících vojsk včasným zasazováním záloh a druhých sledů;

- včasné a účelné použití vzdušných výsadek s rozhodnými úkoly;
- všestranné zabezpečení vojsk průlomového uskupení;
- přesnost a nepřetržitost velení vojskům.

Soudobá vševojsková armáda může prolamovat v úseku o šířce 8 km, divize do 4 km při hustotě dělostřeleckých hlavních 100—110 na 1 km. Současně je třeba zabezpečit v úseku průlomu takový počet tanků, který by dovolil vytvořit v první linii hustotu 18—20 tanků na 1 km.

Vševojsková armáda v sestavě tří motostřeleckých a dvou tankových divizí může uskupit požadované hustoty dělostřelectva a tanků k zabezpečení průlomu za těchto předpokladů:

Tanková a motostřelecká divize prolamují obranu v úseku 8 km širokém. Potřebný počet dělostřeleckých hlavních při hustotě 100—110 hlavních na 1 km = 800 až 880 hlavních.

Možný propočet potřeby:

— tanková divize	84 hlavních
— motostřelecká divize	104 hlavních
— protitankový oddíl msd	18 hlavních
— kanónová dělostřelecká brigáda armády	90 hlavních
— protitankový pluk armády	54 hlavních
— posilová dělostřelecká divize	288 hlavních
— 1/2 dělostřelectva divize útočící vpravo úseku průlomu	54 hlavních
— dělostřelecký pluk msd druhého sledu	72 hlavních
celkem	822 hlavních

Potřebná hustota tanků v první linii: 144—160 tanků

Možný propočet:

— 9 tankových rot od dvou tankových pluků tankové divize	90 tanků
— 6 tankových rot od dvou motostřeleckých pluků motostřelecké divize	60 tanků
celkem	150 tanků.

Rozhodnutí pro průlom s přechodem vodního toku musí velitel armády vydat v průběhu útočné operace s takovým časovým předstihem, aby všechna nutná opatření k zabezpečení průlomu nepřátelské obrany na vodním toku mohla být promyšleně připravena.

Nejnáročnější na čas bude přesun, soustředění a dosažení pohotovosti dělostřelectva k zabezpečení průlomu. V časové kalkulaci pro vyvedení dělostřelectva je nutné zahrnout dobu:

- potřebnou k přesunu během noci z vyčkávacích prostorů divizí druhého sledu armády až k čáře rozchodišť;
- na rozvinutí a zaujetí bojové sestavy dělostřelectva;
- nutnou k zasazení oddílů na hlavní směr;
- na přípravu palby a střeliva k palebné přípravě a palebné podpoře.

Při vzdálenosti druhých sledů armády 80—100 km od čáry dotyku a pro předběžné nařízení k přesunu můžeme předpokládat, že celková doba k vyvedení dělostřelectva a k dosažení pohotovosti může činit 5—6 hodin.

Vzhledem k průměrnému tempu operace 40—60 km za 24 hodin a s ohledem na to, že boj o přístupy k bráněnému vodnímu toku reálně začíná ve vzdálenosti taktéž 40—60 km, čili v době kdy velitel armády v rámci denního rozhodovacího cyklu upřesňuje úkoly na příští den měl by vydat rozhodnutí pro průlom obrany s přechodem vodního toku. Při boji v operační hloubce, kdy prvosledové divize, především tankové, budou za daných podmínek dostávat bojové úkoly informativně i na další den, mohou dostat i toto rozhodnutí velitele armády (i dříve).

Kterou variantu použijeme, ovlivní především celková charakteristika operace, činnost nepřítele, operační sestava armády, tempo operace i hloubka bojových úkolů prvosledových divizí.

V rozhodnutí pro průlom velitel armády stanoví:

- zámysl zničení uskupení nepřítele na směru hlavního úderu;
- úsek průlomu;
- směr a hloubku úderu;
- objekty a způsob úderů letectva;
- úkoly protivzdušné obrany;
- způsob a délku dělostřelecké přípravy a podpory vojsk;
- úkoly svazkům prvního sledu, druhého sledu [vševojskové záloze];
- úkoly a způsoby použití předsunutých odřadů a vzdušných výsadek;
- výchozí prostory vojsk tvořící průlomové uskupení a opatření k jejich obraně před úderem letectva a možnými úderem ZHN nepřítele;
- rozdělení přepravních prostředků a jejich manévry;
- armádní přepraviště, dobu jejich pohotovosti a způsoby využití;
- dobu pohotovosti k zahájení dělostřelecké přípravy;
- velení vojskům v úseku průlomu.

Štáb armády po vydání rozhodnutí velitele armády zabezpečí především tato opatření:

- proniknutí a pochopení stanovených úkolů vojsky (vykonavatelé);
- organizaci průzkumu obrany nepřítele tak, aby včas získal a určil souřadnice cílů, především odolných palebných cílů, hranice rotních a četných opěrných bodů atd.,
- organizaci vyvedení dělostřelectva a zaujetí palebných postavení;
- organizaci průzkumu vodního toku a možnosti včasného ovládnutí stálých přepravišť;
- soustředění potřebného množství dělostřelecké munice;
- organizaci velení vojskům v úseku průlomu.

Účinný boj s protitankovými prostředky nepřítele bude jednou z podmínek úspěšného vedení průlomu.

V soudobých podmínkách je nutné organizovat boj

- s ručními protitankovými zbraněmi;
- kanónovými (raketovými) stíhači tanků;
- protitankovými řízenými střelami a vzdušnými protitankovými prostředky, které představují bitevní vrtulníky.

Při organizování boje s uvedenými prostředky vycházíme z jejich možného uclnění i v obraně, všemi prostředky průzkumu je musíme identifikovat a spolehlivě ničit a umlčovat.

Ruční PT zbraně jsou součástí bojové sestavy čtyř (družstva) a budeme je proto ničit (umlčovat) současně s opěrnými body čet (družstev).

Kanónové (raketové) stíhače tanků budeme ničit buď přímou střelbou (organizuje ND msp), nebo nepřímou střelbou, jsme-li v prostoru rozmístění, ve vyčkávacím prostoru, nebo na čáře zasazení.

Protitankové řízené střely můžeme ničit (umlčovat) nepřímou střelbou spolu s opěrným bodem čety, v jehož sestavě jsou, nebo samostatně v palebném posazení rozmístěném v sestavě rot, nebo v jiném prostoru.

Nejsložitější bude ničení (umlčování) bitevních vrtulníků, které představují největší nebezpečí pro tanky a jiné obrněné cíle. Zkušenosti ukazují, že nejefektivnější jejich ničení je v prostorech bojového rozmístění a vyčkávacích prostorech, což bude především úkolem letectva a dělostřelectva. Kromě toho musí být začleňovány do sestavy prvosledových praporů a pluků účinné prostředky k jejich ničení ve vzduchu okamžitě po jejich zjištění.

Význam ženíjního zabezpečení v této fázi armádní útočné operace zvýrazňují jeho některé zvláštnosti:

- průzkum musí včas zjistit hranici minových zátarasů a zabezpečit vhodná místa ke zřízení přepravišť;
- čas „Č“ bude totožný s položením přepravních prostředků na vodu;
- průchody v minových zátarasech budeme razit převážně z vody;
- organizace pořádkové služby musí zabezpečovat jak činnost na vlastním břehu, tak i ve zřízených průchodech v minových zátarasech;
- nutnost včasného soustředění přepravních prostředků na vhodných úsecích a vytvoření dostatečné zálohy k uhrazení ztrát.

Specifika průzkumového zabezpečení průlomu nepřátelské obrany s přechodem vodního toku bude vyplývat především z uvedených požadavků všestranného zabezpečení bojové činnosti průlomového uskupení.

Těžiště průzkumu bude v tomto období spočívat na hloubkovém, vzdušném, vojskovém, rádiovém, radiotechnickém, dělostřeleckém, ženíjním a ostatních družích průzkumu.

Na včasných a hodnověrných informacích o nepříteli, zjištění jeho možného zámyslu vedení obrany a jeho obranných opatřeních, bude záviset reálnost rozhodnutí velitele armády, svazků i útvarů a úspěšné vedení průlomu vyčleněnými vojsky.

Před zahájením vlastního průzkumu s přechodem vodního toku bude předcházet boj útvarů prvosledových svazků armády s ustupujícími vojsky nepřítelů a s krycími prvky bráničnými přístupy k vodnímu toku a obraně. Každý velitel se musí snažit, aby zabránil odpoutání ustupujících sil nepřítelů a nedal tak možnost nepříteli v obraně vést palebné údery na vojska již na přístupech k vodnímu toku. Rozhodná bojová činnost útvarů prvosledových svazků armády musí současně zabezpečovat včasný manévr ženíjních přepravních prostředků k vodnímu toku i manévr a včasné soustředění dělostřelectva k palebnému úderu na obranu nepřítelů.

Včasné a utajené soustředění průlomového uskupení v hodnotě dvou svazků bude vyžadovat od velitele a štábu armády vysokou dávku předvídavosti, rozhodnosti a nešablonovitosti přístupu. Základním požadavkem k jeho uskutečnění musí být jednoduchost jeho řešení, bez komplikovaných přeskupování, vyžadujících čas a tím i vytváření podmínek k prozrazení zámyslu.

Budou proto v závislosti na situaci různé možné varianty vytváření průlomového uskupení:

- z druhsledových pluků divizí, v jejichž útočných pásmech bude veden průlom, a z druhsledové divize armády;

— z prvosledových pluků uvedených divizí a zasazením druhosledových pluků k rozvíjení průlomu a z druhosledové divize armády zasazené v hloubce obrany,

— z druhosledových divizí armády v případě, že prvosledové divize mají v dotyku s nepřítelem většinu svých sil.

Z uvedených variant bude také vznikat potřeba zaujetí vyčkávacího prostoru prvními sledy průlomového uskupení ve vzdálenosti do 40 km od předního okraje obrany nepřítele (vodního toku).

Důležitou činností velitele a štábu armády v rámci organizace a zabezpečení průlomu obrany nepřítele s přechodem vodního toku bude zabezpečení soustředění dělostřelectva k úseku průlomu. Tato činnost je spojena s větším počtem opatření, na kterých se mimo oddělení RVD armády bude podílet především operační oddělení, zpravodajské oddělení, oddělení vojska PVO, oddělení výzbrojní služby a štábu týlu.

Po přijetí rozhodnutí velitele armády o soustředění dělostřelectva k zabezpečení průlomu obrany, ve kterém na návrh NRVD stanoví jaké palebné prostředky přibrat k palebné přípravě a palebné podpoře, štáb armády zabezpečí tato opatření:

— organizaci průzkumu nepřítele s využitím všech sil a prostředků průzkumu;

— plánování palby, vydání úkolů armádním dělostřeleckým svazkům, útvarům a náčelníkům dělostřelectva vševojskových svazků;

— průzkum bojové sestavy dělostřelectva a zabezpečení utajení příprav k bojové činnosti;

— topografickogeodetickou a povětrnostní přípravu;

— soustředění dělostřelecké munice k zabezpečení palebné přípravy a palebné podpory;

— vyvedení dělostřelectva do bojové sestavy.

Splnění úkolů dělostřelectvem bude kromě jiného ovlivněno i bojovou činností letectva nepřítele. Bude proto důležitou činností náčelníka PVO armády zabezpečit jeho ochranu proti vzdušným úderům manévrem prostředků PVO armády.

Přesuny dělostřelectva k zaujetí bojových sestav řídí a zabezpečuje oddělení RVD armády v úzké součinnosti s operačním oddělením armády. Přitom je třeba vycházet z požadavku, aby uskupení dělostřelectva bylo maximálně utajeno. Jeho soustředění nesmí časově přesahovat nezbytně potřebnou dobu ke splnění všech úkolů k zabezpečení průlomu a přechodu vodního toku. Oddělení RVD armády a vševojskový štáb musí proto dbát, aby především dělostřelectvo druhých sledů nebylo předčasným vyvedením vystaveno úderům nepřítele. I v podmínkách dočasného vedení operace bez použití ZHN je však třeba rozmístit dělostřelectvo, pokud to jeho střelecko-technické vlastnosti dovolí, na velké ploše rozptýleně a tím zabezpečit jeho bojeschopnost. Podle zkušeností ze cvičení můžeme předpokládat, že celková doba k vyvedení dělostřelectva v rámci armády až k dosažení pohotovosti může činit 5–6 hodin, z toho 2,5–3 hodiny denního světla.

Jedním z nejdůležitějších problémů průlomu zůstává organizace spolehlivého palebného ničení obrany a boj k dosažení palebné převahy. Kromě palebného boje na krátké vzdálenosti, nabývá na významu palebný boj na velkou vzdálenost. Vyplyvá to především z rozmístění nepřátelských operačně taktických

prostředků jaderného napadení v hloubce obrany, které jsou schopny působit na vojska v útoku daleko dříve, než vejdou do prostoru působení prostředků boje na krátkou vzdálenost. Půjde především o plnění těchto palebných úkolů:

- boj s jadernými prostředky nepřítele;
- ničení míst velení a radioelektronických prostředků;
- umlčení systému PVO;
- ničení taktického letectva;
- ničení operačních záloh;
- dezorganizaci týlu.

Na plnění těchto úkolů se bude podílet především letectvo, dělostřelectvo, výsadkové vojsko, tankové a motostřelecké jednotky.

Vlastní průlom připravené obrany se současným předchodem vodního toku může probíhat v těchto etapách činnosti s předpokládaným obsahem bojové činnosti vojsk:

A. Boj o přístupy k vodní překážce, na které je vybudován přední okraj obrany a navázání dotyku s obranou nepřítele

Tento boj prvosledových svazků a útvarů armády může reálně začínat již ve vzdálenost 30—40 km od vodní překážky v závislosti na situaci na frontě, organizaci a zabezpečení obrany ze strany nepřítele. Jelikož půjde o předem připravenou a organizovanou obranu, můžeme při systému obrany vojsk NSR v této hloubce počítat s bojem jednotek v pásmu boje na zdrženou.

V této etapě bojové činnosti musí se velitelé taktického stupně snažit rychle pronikat k vodní překážce, překonat ji z chodu a nedovolit nepříteli organizovaně zesilovat obranu jednotkami z pásma boje na zdrženou.

Pod ochranou prvosledových útvarů a svazků bude skrytě zaujímat palebná postavení dělostřelectvo, které povede palebné zabezpečení průlomu.

Ženíjní přepravní jednotky budou zaujímat výchozí prostory k zabezpečení násilného přechodu vodního toku.

Svazky a útvary průlomového uskupení (prvé sledy) budou zaujímat vyčkávací prostory ve vzdálenosti 20—30 km od předního okraje obrany (vodního toku).

B. Palebná příprava dělostřelectva a letectva

Požadavek ničit a umlčovat nepřítele na celou hloubku obrany si vyžaduje důsledného zplánování úderu letectva a dělostřelectva co do cílů, prostoru i času. Letectvo povede úder především na prostředky jaderného napadení, místa velení a zálohy nepřítele.

Dělostřelectvo musí především palebným přepadem nepřátelských dělostřeleckých baterií mařit jeho protipřípravu a dělostřeleckou přípravou vytvořit podmínky pro úspěšné vedení průlomu obrany. Délka dělostřeleckého přepadu může být až 10', dělostřelecké přípravy až 40', v závislosti na organizaci obrany, zjištěných cílech a pravděpodobnosti umlčení nebo zničení těchto cílů.

V rámci dělostřelecké přípravy musí být zabezpečeny podmínky pro překonání vodního toku prvními sledy průlomového uskupení a zahájena zteč předního okraje nepřátelské obrany.

Vzhledem k tomu, že první sledy průlomového uskupení mohou být rozmístěny ve vzdálenosti 20—40 km od předního okraje obrany, tj. 1—2 hodiny přesunu, musíme přesun zahájit nejméně 1 hodinu před zahájením dělostřeleckého přepadu. Vyvedení tohoto uskupení musíme zabezpečit jak letectvem, tak i činností PVO.

C. Průlom a rozvíjení úspěchu do hloubky

Po skončení dělostřelecké přípravy zahajují vlastní vojska průlom nepřátelské obrany s využitím výsledků palebné přípravy. Prvosledové útvary rozvíjejí útok do hloubky v co nejrychlejším tempu a prolamují další obranná postavení z chodu, při využití účinků palebné podpory dělostřelectva a letectva. Tuto palebnou podporu vyžaduje velitel divize. Letectvo v tomto období vede úderu na druhé sledy a zálohy nepřítele a brání tak jejich příchodu k úseku průlomu k vedení protiztečí nebo zaujetí dalších obranných postavení. Vážný úkol při plnění tohoto cíle může zabezpečovat raketometné dělostřelectvo.

Druhé sledy pluků nebo divízi je vhodné zasazovat k rozvíjení útoku do hloubky, k vedení úderů do boků nepřátelské sestavy, k odrážení protiztečí, k rozšiřování úseku průlomu apod.

Významný úkol při průlomu v rámci armády plní vojska prvosledových svazků, která útočí mimo úsek průlomu. Tato musí svou aktivní bojovou činností na svých směrech ničit uskupení nepřítele, poutat jeho síly a nedovolit mu přeskovat síly k použití proti průlomovému uskupení armády.

Po prolomení obrany nepřítele do celé hloubky je třeba včas zasadit další síly a zabezpečovat tak rozvíjení útoku v rychlém tempu v operační hloubce.

Závěr

Průlom připravené obrany nepřítele se současným přechodem vodního toku bude velmi složitým úkolem v rámci útočné operace armády. K jeho úspěšnému vedení musí velitel armády se svým štábem vytvořit potřebné časové i materiální předpoklady. Proto bude záležet především na jeho včasném předvídání, reálném rozhodnutí a včasném doručení úkolů vykonavatelům. Mnohotvárnost opatření k zabezpečení úspěchu průlomu bude vyžadovat od všech složek štábu armády včasnost a reálnost všestranného zabezpečení tohoto úkolu.

Bohaté zkušenosti Sovětské armády, která zakončila celou řadu úspěšných operací zahajovaných průlomem nepřátelské obrany a přechodem vodního toku, jsou nám poučením i východiskem při řešení těchto úkolů i ve změněných podmínkách vedení soudobých operací.

CESTY KE ZVYŠOVÁNÍ EFEKTIVNOSTI VELENÍ

ČSLA řeší závažný problém zvyšování efektivity velení a operativnosti v práci štábu frontu. Uvedený článek je vstupem do řešené problematiky, vysvětluje pojmy a v obecném smyslu stanoví základní cesty zvyšování efektivity velení, které podrobněji rozebereme v dalších článcích.

V závěrech XXV. sjezdu KSSS a XV. sjezdu KSČ se zdůrazňuje význam efektivity a kvality jako rozhodujících předpokladů plnění všech náročných úkolů budování vyspělé socialistické společnosti. Směrnice pro hospodářský a sociální rozvoj ČSSR v letech 1976—1980 uvádí: „Podstatné zvýšení efektivity rozvoje národního hospodářství a kvality práce na všech úsecích se musí stát hlavním obsahem práce všech státních a hospodářských orgánů. K tomu cíli je třeba také dále zlepšovat úroveň řídicí práce všech státních a hospodářských orgánů, rozvíjet plánovitě řízení národního hospodářství a dosáhnout vysoké organizovanosti a iniciativy v práci na všech stupních řízení.“

To v plném rozsahu platí i pro rozvoj velení v naší Československé lidové armádě a lze toho dosáhnout především zvyšováním efektivity velení vojskům a operativnosti v práci štábů v polních podmínkách jako základního předpokladu pro dokonalé a nejúčelnější využití bojové techniky a zbraňových systémů, které nám do rukou dala vedoucí síla naší společnosti — dělnická třída.

V článku jsme obecně vyjádřili význam efektivity a operativnosti v práci štábu frontu (armády) v současných podmínkách vedení operace, ujasnili hlavní podstatu efektivity velení v polních podmínkách; nastínili možné cesty zvyšování efektivity velení a operativnosti v práci štábu frontu (armády), změny ve stylu a metodách práce velitele a štábu frontu (armády), které zákonitě vzniknou zavedením mechanizačních a automatizačních prostředků velení.

Základem ekonomické efektivity je hospodaření se společensky nutnou prací. To znamená zjišťování, zda se práce vynakládala užitečně (v potřebné

struktury) a úsporně (snižování spotřeby práce na jednotku výroby). Ide tedy o maximální výrobu s minimálními náklady. Toho se dosahuje především růstem produktivity práce, zaváděním nové techniky, cílevědomým dosahováním úspor materiálu a zabezpečováním nové výroby minimálními investičními prostředky.

Chceme-li aplikovat tyto závěry na oblast velení, můžeme efektivnost velení hodnotit především úrovní realizace vydaných rozhodnutí, tzn. výsledky bojové činnosti vojsk, která řídí příslušný štáb. Splnění úkolu v daném čase a s nejmenšími ztrátami prostředků a sil je tedy nejdůležitějším kritériem vnější efektivnosti.

My se budeme zabývat výhradně vnitřní efektivností, tj. efektivností práce štábu frontu (armády). V činnosti štábu frontu (armády) nelze totiž zvyšovat objem a rozsah prací, neboť je relativně konstantní. V každé operaci bude přibližně stejný. Můžeme tedy efektivnost práce štábu frontu (armády) zvyšovat především růstem produktivity a kvality práce. Tuto efektivnost můžeme měřit celkovou dobou realizace jednotlivých procesů velení a množstvím a kvalitou práce, kterou vynakládají v těchto procesech funkcionáři orgánů velení.

Tuto efektivnost velení posuzujeme především z hlediska doby, potřebné k tomu, aby rozhodnutí došla k vykonavatelům s potřebným předstihem, aby nutná opatření a činnosti se mohly uskutečnit v požadovaných časových lhůtách. Proto hlavní kritéria efektivnosti velení odvozujeme z charakteru soudobé operace, principů a požadavků na velení vojskům. Nové zbraňové systémy, motorizace, mechanizace a elektronizace armád podstatně zvýšily složitost systému velení a vznikla tak nutnost hledat nové prostředky, formy a metody řízení operace.

Hlavním kritériem efektivnosti velení vojskům jsou tedy jak obecné principy efektivnosti ve smyslu účinnosti, ekonomičnosti, produktivnosti a úspornosti, tak především doba, potřebná na přijetí rozhodnutí a jeho doručení vykonavatelům. Neméně důležitá je i kvalita tohoto rozhodnutí, tj. rozhodnutí musí odpovídat dané situaci, zabezpečovat optimální použití vlastních vojsk a splnění stanovených cílů minimálními silami a prostředky.

Čas má rozhodující vliv na práci velitele i štábu frontu (armády). Při tom nemůže jít o libovolné snižování nebo zkracování lhůt potřebných k jednotlivým úkonům v rámci přijímání rozhodnutí, plánování a organizování potřebných opatření, ale o zkracování lhůt při zachování potřebné a požadované kvality rozhodnutí a zpracovávané dokumentace.

Kvalita rozhodnutí a k tomu adekvátní objektivní shodnost tohoto rozhodnutí s reálnou situací jsou dány především potřebným množstvím a kvalitou vstupních informací. Zkušenosti z Velké vlastenecké války i ze současných cvičení potvrzují, že polní velení frontu nikdy nemělo a zpravidla nebude mít vstupní informace v celém potřebném rozsahu. Určitá „prázdná“ místa v celkovém potřebném množství informací bude musit doplnit podle pravděpodobného nebo očekávaného vývoje situace.

Proto důležitým prvkem kvality rozhodnutí, který se samozřejmě odráží v efektivnosti velení, je předvídání vývoje operační situace na dobu, která musí odpovídat příslušnému stupni velení. Na stupni frontu (armády) by toto předvídání vývoje situace v hlavních směrech a oblastech mělo představovat 2—4 [1—2] dny. Tuto prognózu vývoje je třeba neustále doplňovat s potřeb-

ným předstihem. Umění správně předvídat vývoj situace je totiž jedním z ukazatelů mistrovství štábu.

I když kvalita rozhodnutí je důležitým kritériem efektivity velení, specifika systému velení vojskům, charakter operace a možnosti bojových zbraňových systémů jednoznačně staví na první místo faktorů efektivity velení čas. To znamená, že méně přesné rozhodnutí včas realizované má větší význam, než precizně a v plném rozsahu rozpracované rozhodnutí plně odpovídající objektivní situaci, avšak vydané s delší časovou ztrátou, tj. opožděně, kdy vojska již nemohou ve změněné situaci na toto rozhodnutí reagovat.

Nelze však opomenout skutečnost, že „uspěchané“ a nepřesné rozhodnutí vydané předčasně je málo efektivní, neboť bude vyžadovat vždy určitá doplnění, popř. i změnu původního rozhodnutí. To může vést u vykonavatelů ke zmatku a nakonec i k neplnění rozhodnutí.

Z uvedeného vyplývá, že rozhodnutí k dané operační situaci musí být vydáno v takovém časovém předstihu, který umožní vykonavatelům toto rozhodnutí realizovat v minimální době bez zbytečných časových ztrát a s minimálními dalšími doplňky a upřesněními. Doba vydání rozhodnutí je tak limitována na jedné straně „nazrálostí“ situace, která by měla být v souladu s předvídaním na příslušném stupni velení, a na druhé straně minimální dobou potřebnou k realizaci tohoto rozhodnutí vykonavateli.

Při tom rozhodnutí musí být dáována jen k takovým změnám situace, které jsou důležité z hlediska daného stupně velení. To v plné míře platí i při přijímání rozhodnutí a plánování operace, kdy je třeba řešit jakékoliv otázky jen z hlediska daného stupně velení. Nedodržení této zásady může vést k časovým ztrátám, k menší kvalitě rozhodnutí a tím i ke snížení efektivity velení. Dále znamená snížení iniciativy podřízených a vede k neúměrné intenzitě práce nadřízeného štábu.

Z obecných kritérií efektivity velení ve smyslu ekonomičnosti, úspornosti a produktivity je třeba se zaměřit na síly a prostředky, které má štáb frontu (armády) k dispozici pro realizaci své činnosti. Jde o organizační strukturu a vybavenost míst velení frontu (armády) a jednotlivých pracovišť, o náročnost a množství práce vynaložené na řešení úkolů.

Doposud byl řešen větší objem práce štábu zvyšováním počtu pracovníků a vysokou intenzitou práce, což mělo za následek i menší mobilitu větších celků daného místa velení. Toto zvyšování dosáhlo již své mezní hranice a naopak k dosažení větší mobility a operativnosti míst velení se prosazuje opačná tendence, tj. snaha snižovat počty pracovníků štábů a tím i zmenšovat rozsah míst velení. Tomu však musí předcházet příslušná technická vybavenost jednotlivých míst velení a pracovišť a připravenost pracovníků štábů z hlediska teoretických znalostí a praktických zkušeností a návyků. To vše ještě více dokazuje nutnost zavádění nových prostředků velení, forem a metod řízení operace.

Při tom z hlediska efektivity velení vidíme i požadavek na rychlost obnovy narušeného systému velení a spojení, který bude častým průvodním jevem vedení soudobé operace, zvláště při používání zbraní hromadného ničení. Obnova systému velení je součástí operativnosti práce štábu a musí být na stupni frontu (armády) zabezpečena vytvářením jak záložního velitelského stanoviště, tak i potřebných záloh prostředků i potřebným stupněm zastupitelnosti jednotlivých funkcionářů a celých složek štábu.

Za základní ukazatel operativnosti velení pokládáme rychlost činnosti systému a všech jeho složek. Musí zabezpečovat včasnou reakci velitele a štábu na vyváženější změny operační a bojové situace. V perspektivním systému velení se délky jednotlivých cyklů velení podstatně zkracují, zejména při využívání palebných systémů. To znamená, že v operativnosti práce štábu frontu (armády) hraje tedy rovněž rozhodující úlohu čas přijetí odpovídajícího rozhodnutí a jeho doručení vykonavatelům. Právě v operativnosti je především vyjádřena doba a kvalita rozhodnutí. Tato kritéria mají rozhodující význam a potlačují taková obecná kritéria jako je účinnost, ekonomičnost a úspornost. Bude-li štáb vycvičen ve vysoké operativnosti své činnosti, bude i jeho celková činnost vysoce efektivní.

Hlavní rozdíl mezi efektivností velení a operativností v práci štábů spočívá tedy především v tom, že operativnost práce štábu klade hlavní důraz zejména na čas při zachování odpovídající kvality bez ohledu na síly a prostředky, které je nutné k realizaci dané operativnosti použít.

K tomu, abychom mohli zvyšovat efektivnost velení a operativnost v práci štábu frontu (armády), musíme především analyzovat jeho práci při přijetí rozhodnutí a plánování operace i při operativním řízení činností podřízených vojsk, cílevědomě a systematicky vyhodnotit hlavní činnosti, které může zejména časově zkrátit, připravit jejich algoritmizaci a v neposlední řadě připravit na tuto činnost jeho příslušníky. Tyto přístupy ke zvyšování efektivnosti jsou rozhodující při řešení této problematiky.

Víme, že dosud šlo o zvyšování efektivnosti velení zejména cestou zkracování doby pro rozhodnutí zvyšováním tabulek počtů příslušníků všech složek štábů, cestou větší intenzifikace práce štábů a také různými úpravami metodiky plánování a operativního řízení vojsk. Poněvadž možnosti dalšího zvyšování počtů míst velení jsou limitovány jejich mobilitou a intenzitou práce nelze trvale zvyšovat, hledáme kvalitativně nový prostředek, který může řešit rozpor mezi požadavky kladenými na systém velení a jeho možnostmi. Takovým prostředkem jsou zejména mechanizační a automatizační prostředky velení. Proto cesty zvyšování efektivnosti velení a operativnosti v práci štábu frontu (armády) spatřujeme:

1. Ve zkracování doby pro jednotlivé cykly velení, tj. doby potřebné pro přípravu a dovedení rozhodnutí k vykonavatelům. Toto zkrácení doby lze uskutečnit pouze na kritické cestě nejdůležitějších činností štábu frontu (armády). Kritická cesta jak při přijetí rozhodnutí a plánování operace, tak i při operativním řízení hlavních činností v průběhu vedení boje a operace bude zpravidla totožná.

2. Další cesta zvyšování efektivnosti velení spočívá ve zvyšování kvality rozhodnutí tak, aby se toto rozhodnutí co nejvíce přibližovalo k reálné situaci a zabezpečovalo optimální využití vlastních možností. Toho dosáhneme především získáním co nejhodnověrnějších a nejuplněnějších informací a jejich zpracováním vědeckými metodami. U těch informací, které nejsou v daném okamžiku k dispozici, je nutný kvalifikovaný odhad jejich hodnot.

Kvalita rozhodnutí je rovněž dána použitými metodami rozhodování. Z hlediska optimalizace rozhodovacího procesu mají největší význam vědecké metody rozhodování, které můžeme v současné době shrnout pod názvem metody operačního výzkumu. K využití metod operačního výzkumu bude třeba mít dostatek kvantifikovaných podkladů z jednotlivých sledovaných činností, neboť vyžadují použití organizační a výpočetní techniky. Proto půjde o analýzu

činnosti vybraných funkcionářů a složek štábu a jejich kvantifikaci, zejména z hlediska času.

Jedním z dalších činitelů, které budou ovlivňovat kvalitu rozhodnutí, je zavedený styl a metody práce velitele a štábu při plánování, organizaci, operativním řízení a kontrole operační činnosti vojsk. Zavádění mechanizačních a automatizačních prostředků do systému velení frontu (armády) si vynucuje další změny ve stylu a metodách práce. Zaváděním této techniky vznikají kvalitativně odlišné metody práce velitele a štábu. Při tom máme na zřeteli i pozdější přechod na automatizované prostředky velení.

3. Další možností zvyšování efektivity velení a operativnosti v práci štábů je minimalizace všech sil a prostředků potřebných k přípravě a předání rozhodnutí vykonavatelům a k jeho realizaci. Tato minimalizace, podobně jak jsme uvedli u efektivity velení, bude mít vnitřní a vnější dopad. Z hlediska vnějšího pohledu půjde o minimalizaci vlastních sil a prostředků k dosažení stanoveného cíle operace, dosažení maximálních ztrát nepřítele a znemožnit mu organizovanou protipatření. To bude záviset na přesnosti propočtů na základě analýzy možností nepřítele a vlastních vojsk.

Z hlediska vnitřního pohledu musí být cílem co nejmenšími silami a minimálním množstvím vynaložené práce štábu frontu (armády) splnit zadané úkoly. To opět vede k nutnosti neustále zvyšovat připravenost velitelů a štábů, upřesňovat daný styl a metody práce, snižovat rozsah zpracovávané bojové dokumentace s dodržením požadované kvality a využití v maximálním rozsahu prostředků, které by zmenšovaly potřebu těchto sil a vynakládané práce při dodržení požadovaného stupně zejména spolehlivosti, přesnosti a adekvátnosti řešení.

4. Všechny tyto cesty zvyšování efektivity musí mít adekvátní odraz v připravenosti velitelů a štábů. Tzn., že zvýšení efektivity velení a operativnosti v práci štábů lze dosáhnout také předběžnou přípravou kádrů. V přípravě všech stupňů velení vzrostl zvláště význam metodologických otázek velení vojskům a uplatňování poznatků vědecké organizace práce. Tato vysoká úroveň metodologické přípravy bude navazovat na ovládnutí náročných podmínek na čas, fyzickou a psychickou zátěž. Proto příslušníci štábu frontu (armády) musí být ve své přípravě orientováni na systémové přístupy, metody a pracovní styly, prognostiku, využití organizační a výpočetní techniky ve vlastní práci a na některé metody operačního výzkumu, zejména lineárního programování a návazných procesů.

5. Operace se v současné době plánuje metodou souběžného a metodou postupného plánování, jejichž volba závisí přímo na délce času vyčleněného plánování.

Snaha o zkracování lhůt pro vydání potřebných bojových nařízení vojskům vyústila v kategorický požadavek souběžného plánování operace a boje na všech stupních velení. Podstata souběžného plánování spočívá především v informování podřízených štábů o podstatných, avšak zpravidla ještě neschválených závěrech jednotlivých etap práce nadřízeného stupně velení. Účelné však bude, aby tyto závěry byly již schváleny dříve, než budou dány podřízeným k rozpracování.

Zavedení souběžného plánování výrazně zkrátí doby potřebné pro vydání bojových úkolů podřízeným, vedlo k důslednějšímu promítnutí rozhodnutí velitelů do plánovacích dokumentů a tím i ke zvýšení kvality těchto doku-

mentů. Byl zdůrazněn význam předběžných nařízení a tím i nároky na promyšlenost a obsahovou úplnost předběžných nařízení, která by měl vydávat nadřízený stupeň velení po schválení zámyslu operace. Na druhé straně však vzrostlo nebezpečí, že nedokončené bojové dokumenty musíme při změně nebo upřesnění rozhodnutí přepracovávat a tím dojde k časovým ztrátám. Při souběžném plánování podstatně vzrostla úloha hlavních funkcionářů a složek štábu a nároky na jejich připravenost a operativnost.

Kromě metody souběžného plánování se při dostatku času v mírové situaci i za války používá rovněž metody postupného plánování. Tato metoda nejlépe zabezpečuje omezení okruhu funkcionářů, kteří se podílejí na plánování a také současně plnění několika různých úkolů štábu. V tomto případě probíhá plánování operace nejdříve na stupni front a operační úkoly armádám a ostatním vojskům stavíme postupně po zplánování operace frontu, dívším po zplánování armádních operací.

Postupná práce orgánů velení shora dolů dovoluje plně a podrobně řešit všechny hlavní úkoly přípravy operace a pečlivě připravit vojska k jejich úspěšnému plnění.

V praxi polního velení frontu (armády) se procvičují obě metody přípravy operace v závislosti na konkrétní situaci a úkolech. Avšak zvýšený objem prací spojených s přípravou operace a obecné tendence zkracování času pro jejich splnění vyžadují širšího využívání metody souběžného plánování.

V souvislosti se zaváděním mechanizační a zvláště automatizační techniky vystupují do popředí změny stylu a metod práce velitelů a štábů. Současný ozbrojený zápas nelze řídit metodami, které byly vhodné pro období strojového vedení válek. Rozvoj zbraní hromadného ničení, mechanizace a motorizace armád si objektivně vynucují, aby se velení vojskům na všech stupních v maximální míře opíralo o vědecké poznatky. Uplatňování těchto vědeckých poznatků se objektivně promítá do pracovních metod velitelů a štábů.

Současný stav v této oblasti ukazuje, že se dosud nepodařilo plně uplatnit požadavek komplexní racionalizace v procesu i systému velení a udělat z ní základní nástroj trvalého zvyšování efektivnosti velení a tím i bojové pohotovosti. Za základní nedostatek považujeme, že tato racionalizace nebyla zvládnuta ve své komplexnosti, že zůstala mnohdy na povrchu, že nepronikla až na pracoviště jednotlivých stupňů velení a že se omezuje na dílčí nekoordinované akce. To dokumentuje dosud neukončená formalizace dokumentace, i když bylo vynaloženo značné úsilí k jejímu ujednacení. Obdobný stav je i v některých odlišnostech v metodikách práce jednotlivých štábů. Zkušenosti potvrzují, že metodiku práce štábu ovlivňuje zejména osobnost velitele, popř. náčelníka štábu. Proto nelze zcela dílčí odlišnosti v metodice práce štábů stejného stupně velení vyloučit. Avšak zejména použití metody souběžného plánování si vynucuje v zásadě dodržet stejnou metodiku práce štábů ve vertikálním směru a návaznost metodik práce hierarchicky podřízených štábů.

V operační činnosti předpokládáme, že budou narůstat netypické úkoly, které nemají hotová pravidla řešení umožňující dosáhnout výsledného efektu. To znamená, že s růstem formálně logických metod, které lze očekávat se zaváděním výpočetní techniky, vzroste současně význam tvůrčího myšlení v procesu řešení netypických úloh. Vždyt jedním z cílů zavádění automatizační techniky do systému velení je osvobodit orgány velení od rutinních a časově náročných prací a dát jim více času pro vlastní tvůrčí činnost.

Čas, kvalita a minimalizace sil a prostředků zůstávají rozhodujícími kritérii efektivnosti velení i v podmínkách maximálního využití prostředků mechanizace a automatizace velení. Při tom zefektivnit velení znamená zkrátit dobu, zvýšit kvalitu a minimalizovat síly a prostředky u těch činností a prací, které musíme plnit ve velmi krátkých časových lhůtách, mají vysoké požadavky na pracovní kapacitu, jsou náročné na množství podkladových informací a umožňují variantnost řešení a v neposlední řadě jsou obtížné z hlediska vlastního zpracování. Ke všem těmto pracem musíme mít příslušné informace s odpovídajícím stupněm podrobnosti, zpracované nejlépe ve formě formalizované dokumentace.

Hlavní tíha i v budoucnosti zůstane na velitelích a štábech. Úspěch velení a tedy i jeho efektivnost bude i nadále záviset na správném řízení aktivity a iniciativy podřízených, optimálním využití objektivních podmínek a zákonitostí ozbrojeného zápasu.

K PLÁNOVÁNÍ POCHODU DIVIZE

V článku chci ukázat možné metody propočtu pochodu divize na organických vozidlech.

Propočet pochodu spočívá v rozdělení vyhrazeného času na pochod a odpočinek a ve stanovení doby průchodů jednotlivých pochodových proudů výchozími a regulačními čarami (místy).

Výchozími údaji pro propočet pochodu jsou:

- prostor rozmístění a nový prostor soustředění (vyčkávací prostor),
- pochodové osy (pásmo pochodu),
- vzdálenost a doba pohotovosti k pochodu (nebo pohotovost v novém prostoru),
- rozhodnutí velitele pro pochod (jde-li o pochod s předvídaním střetného boje, i zámysl činnosti při střetnutí s nepřítelem),
- pochodová sestava divize na jednotlivých osách,
- pochodová rychlost,
- výchozí a regulační čáry (místa),
- prostory a doba trvání velkých zastávek.

Nejdůležitější podklady získá operační oddělení z rozkazu (bojového nařízení) nadřízeného a z pokynů velitele nebo náčelníka štábu.

Pásmo nebo osy pochodu stanoví zpravidla nadřízený velitel. Pro pochod divize má 3—4 pochodové osy, jednu záložní a několik příčných os, které zabezpečují manévr v průběhu pochodu. Pro pochod pluku stanovíme 1—2 pochodové osy a jednu záložní osu.

Vzdálenost pochodu změříme na mapě. Přitom bereme v úvahu měřítko mapy, charakter terénu a charakter pochodových os. Naměřenou vzdálenost upravíme koeficientem podle **tabulky 1**.

Při rozdělování pochodových os na úseky po 5—10 km započítáme opravný koeficient do každého úseku. Proto je výhodné měřit délku pochodových os odpichovátkem, které nastavíme již s opravným koeficientem. Úseky pochodových os popíšeme (od výchozí čáry) číslicemi, označujícími vzdálenost

Tabulka 1

Charakter terénu	Opravný koeficient podle měřítka mapy		
	200 000	100 000	50 000
Horský (silně zvlněný)	1,25	1,20	1,15
Pahorkatina (středně zvlněný)	1,15	1,10	1,05
Rovinatý	1,05	1,00	1,00

v km. Odečtením číslíc snadno zjistíme vzdálenosti mezi jednotlivými čarami pro řízení pochodu.

Důležitým podkladem pro propočet pochodu je stanovená **pochodová sestava**. V praxi se velmi často střetáváme s nejednotným pojetím podrobnosti této sestavy na stupni divize i pluk.

Na základě rozhodnutí velitele divize rozpracovává operační oddělení pochodovou sestavu, na které se vyznačuje složení proudů, jejich délka, vzdálenost mezi proudy a celková doba proudu na jednotlivých osách s touto podrobností:

- plukovní proudy a jim na roveň postavené,
- útvary (jednotky) vyčleněné do předvoje (ČPZ),
- předsunutý odřad (je-li vyslán),
- průzkumné jednotky,
- místa velení,
- odřady zabezpečení pohybu,
- týlové útvary (jednotky),
- boční a zadní zajištění (je-li vytvořeno).

Toto schéma pochodové sestavy z pracovního sešitu překreslíme později na plán pochodu.

Dalším důležitým podkladem pro plánování pochodu je stanovení pochodové rychlosti. Při stanovení rychlosti vycházíme ze stavu pochodových os, počasí, denní a roční doby, předpokládané činnosti nepřítelů, ze stavu bojové a dopravní techniky, fyzické a psychické připravenosti vojsk, kdy pochod probíhá za použití přístrojů pro noční vidění, v měsíční noci, nebo přesun probíhá pouze jedním směrem, může pochodová rychlost dosahovat až denních norem.

Vycházíme-li z těchto zásad můžeme pochodovou rychlost stanovit dvěma způsoby.

Ve štábech určujeme průměrnou pochodovou rychlost tak, že délku pochodu dělíme celkovým časem bez započtení malých zastávek. Dobu zastávek pak připočítáváme k jednotlivým proudům, k jejich dobám průchodu na výchozí čáře (místu) a regulačních čarách (místech). Tento složitý problém se podařilo uspokojivě vyřešit různými druhy pravítek (kalkulátorů) pro výpočet pochodu a programem pro výpočet pochodu na výpočetním automatu CONSUL 261 (jen do určité míry).

Štáby sovětských vojsk mají jiný způsob určení průměrné pochodové rychlosti a to jako podíl délky pochodu a celkového času se započtením malých zastávek.

V obou případech se do celkového času pochodu nezapočítává čas velkých zastávek.

Posoudíme-li oba způsoby určení průměrné pochodové rychlosti a jejich projevy v oblasti plánování a uskutečnění pochodu, můžeme učinit tyto závěry:

a) Pro plánování [propočít] pochodu je výhodnější a jednodušší sovětský způsob. Výhoda je především v tom, že připočítávání doby zastávek odpadá, neboť vzdálenost mezi čarami pro řízení pochodu dělíme jednoduše jen pochodovou rychlostí. Tento způsob je výhodnější i při výpočtu pochodu na výpočetním automatu, kde není dobře možné realizovat započítávání více zastávek. Přitom je třeba vycházet z toho, že pochodovou rychlost zaokrouhlujeme na celé číslo.

b) Při pochodu:

— stanovením doby malých zastávek a jejich započtením do doby průchodu jednotlivých prvků výchozími a regulačními čarami (místy), jak je to v ČSLA, jsou vytvořeny dobré podmínky pro vlastní pochod a v podstatě nehrozí nebezpečí, že proudy na sebe narazí;

— v Sovětské armádě se v rozkaze pro pochod zpravidla nestanoví ani doba malých zastávek, ani pochodová rychlost. Toto si musí propočítat každý velitel proudu (štáb) ze stanovené doby průchodu jednotlivými čarami s úvahou obecně platné normy pro malé zastávky (po 2—3 hodinách pochodu 20 až 30 minut). Vzhledem k tomu, že před každým proudem pochodu je zajištění (např. pátrací vozidlo) na vzdálenost 1—2 km, je zabráněno i podstatnému zkrácení vzdáleností mezi proudy. Tento systém vyžaduje však vyšší úroveň výcviku a umění velitelů, zvláště na stupni praporu.

Ze stručného rozboru vyplývá, že výhodnější a rychlejší způsob propočtu je v Sovětské armádě. Jeho jednoduchost a přitom odpovídající přesnost, snadné programování na výpočetní automat, jej předurčují k tomu, aby si jej štáby divizí a pluků osvojily a používaly v praxi. Tento způsob v souladu s Polním řádem také umožňuje větší prostor pro projevy iniciativy a samostatnosti podřízených v rámci rozhodnutí velitele.

K dílčí rozdílností dochází také ve stanovení čar pro řízení pochodu. V naší armádě se stanovuje výchozí čára (místo), regulační čáry (místa) a čára (místa) rozchodišť. V Sovětské armádě pak jen výchozí a regulační čáry (místa). I když nejde o podstatné záležitosti, domnívám se, že v rámci sjednocování metodik a způsobů práce můžeme vyjít ze sovětských zkušeností a místo čáry rozchodiště volit další regulační čáru. Stejně čára rozchodišť ve většině případů nemůže odpovídat jejímu slovnímu významu, protože některé proudy scházejí z pochodových os až v hloubce nového prostoru a ne před jeho začátkem. Proto i čára rozchodišť plnila v podstatě úlohu další regulační čáry.

Závěrem chci říci, že obecná snaha po sjednocování metod plánování je odrazem objektivní situace. Společná cvičení vojsk si vynucují odstraňování odlišností. K tomu měl přispět i tento krátký článek.

ZAVÁDĚNÍ PROSTŘEDKŮ MALÉ MECHANIZACE DO PRÁCE ŠTÁBŮ

Zavádění prostředků mechanizace a automatizace velení do vojsk je v souladu s koaličním zaměřením prací a odpovídá usnesení pléna ÚV KSČ z května 1974, z listopadu 1974 a usnesení vlády ČSSR č. 340/1972 a č. 20/1973.

Velitelé, náčelníci a štáby začínají stále více využívat prostředky malé mechanizace ve své každodenní práci, v operační a bojové přípravě.

Efektivní zavádění a využívání prostředků malé mechanizace vyžaduje účinnou koordinaci úsilí všech zúčastněných orgánů ČSLA.

Z tohoto důvodu byla vypracována „Koncepte zavádění prostředků malé mechanizace do práce velitelů a štábů v letech 1976 až 1980“, která plně respektuje doporučení štábu Spojených ozbrojených

síl „Přehled základních prostředků pro vybavení pracovišť hlavních funkcionářů ve velitelských a štábních vozidlech orgánů velení pozemních vojsk“.

Při výběru prostředků malé mechanizace vycházíme i z „Katalogu základních prostředků mechanizace velení vojskům, používaných v práci štábů armád států — účastníků Varšavské smlouvy“.

Koncepce vychází ze současných i předpokládaných potřeb prostředků malé mechanizace velitelů a štábů operačních a taktických stupňů velení ČSLA. Řeší jednotnost vybavení a využitelnost těchto prostředků jak v polním systému velení, tak ve velení a řízení v mírových podmínkách. Koncepce vyúsťuje v návrh na zavádění prostředků malé mechanizace do práce velitelů a štábů operačních a taktických stupňů do r. 1980.

Vývoj a současný stav v ČSLA a armádách Varšavské smlouvy

Efektivní zavádění a využívání prostředků mechanizace velení vyžaduje účinnou koordinaci a unifikaci. Proto v r. 1971 byla ustanovena Stálá komise pro unifikaci organizačních prostředků a malé mechanizace, která dosáhla již dobrých výsledků. Naléhavost unifikace a zavádění prostředků malé mechanizace potvrdilo též jednání vojenskoteoretické konference MNO v r. 1975.

Do dnešní doby byly zavedeny a dodány útvarům, svazkům, svazům i MNO různě

prospěšné prostředky malé mechanizace k provozu. Z výpočetní techniky to byly v letech 1974—1976 kapesní elektronické kalkulační stroje maďarské výroby K 831 a bulharské ELKA 101 a 135. Ze stolních byly dodávány bulharské elektronické kalkulačky ELKA 6521, METRA 134 a OKU 101 čs. výroby.

Z jednoduchých počítacích přístrojů byly zhotoveny a dodány v letech 1974 až 1976 kalkulačky, 2 typy — pro přesun, pro pluk a divizi a jsou částečně používá-

ny též u armády. Určují výpočet přesné doby průchodu pochodových proudů výchozím místem, regulačními čarami a rozchodištěm.

Kalkulátor pro poměr sil byl zhotoven v letech 1975–1976 pro stupeň divize a armáda. Umožňuje určit poměr sil vlastních a předpokládaného protivníka jak při cvičení, tak i při tvorbě cvičení.

Z chemických prostředků je to pomůcka HORKA z roku 1972, která je určena pro hlášení chemické situace od chemického družstva až po nejvyšší velitelství.

Kalkulátor přesunu TEZ - P a pomůcka TEZ-Z byla zařazena v roce 1975 do ČSLA a je určena pro všechny orgány tankové a automobilní služby. Umožňuje vypočítat přesuny útvarů a další kalkulační údaje.

V ČSLA jsou v současné době používány pomůcky letovodské služby (LNP-1, LNP-56, rychlostní nůžky a pomůcky povětrnostní služby).

V současné době je ve výrobě otočný graf „Větročet“, určený pro leteckou službu.

Další prostředky jsou určené pro náčelníky zdravotnické služby (zavedeny od roku 1974). Je to kalkulační „Potřeba sil a prostředků zdravotnické služby“ a kalkulační „Stanovení doby činnosti odborné lékařské pomoci“.

Dále je ve výrobě týlová pomůcka určená pro sklady PHM (pro výpočet obloženosti železničních vozů technikou PHM).

Z prostředků racionalizace ve štábech jsou zavedeny od roku 1971 suché obtisky vojenských značek a zkratk, které jsou rozepisovány podle pomůcky TOPO-57-5 „Vzorník suchých obtisků vojenských značek a zkratk“.

Od letošního roku zavádíme do výroby ČSLA novou brašnu důstojníka, která je určena pro zákresy do pracovní mapy a práci s mapou.

Z prostředků rozmnožovací a reprodukční techniky jsou zavedeny světlotiskové stolní kopírovací přístroje OČE 106 a KP 212/V, určené pro rozmnožování dokumentů zpracovaných na průhledném materiálu, které dodáváme postupně od svazku výše. Pro rozmnožování dokumentů velkých rozměrů je zaváděn do mobilních reprovozů od stupně svazek výše.

Pro rozmnožování dokumentů zpracovaných na formátu A4 slouží termokopírovací přístroj ASTRATHERM 01, který je přidělován podle jednotlivých požadavků od roku 1971.

Pro kopírování předloh ve velikosti A3, A4, A5 je od roku 1975 dodáván postupně

elektronický kopírovací stroj COSTAR čs. výroby od stupně divize výše a slouží pouze pro mírové účely. Má velmi dobré a pro štáby vhodné parametry.

Přehled o mechanizačních prostředcích armád Varšavské smlouvy poskytuje „Katalog hlavních prostředků mechanizace velení vojskům, používaných v práci štábů armád států — účastníků Varšavské smlouvy“, vydaný štábem SOS. Tento si doplňujeme při společných akcích a vzájemných konzultacích.

Sovětská armáda používá z malé mechanizace pro nejjednodušší výpočty kalkulačky SDV 107, CDK 133, SOK 333, EDVM-2 (3)p a ISKRA-11 (12). Z organizační techniky používá k dokumentování informací diktafony P-180M, blánový rozmnožovací stroj MPA-1-A pro rozmnožování dokumentů o rozměrech 500×520 mm.

Bulharská lidová armáda využívá z kapesních elektronických kalkulaček v posídní době 3 typy: ELKA 101, 135, 136, z toho ELKA 101 a 135 byly do letošního roku dodány i do ČSLA v počtu 150 kusů.

Z malé mechanizace používá od pluku výše a v týlových zařízeních stolní elektronické kalkulační stroje řady ELKA, jako ELKA 6521 (21A), 22M, 25M, 42VM, 45, 50. Z těchto typů ELKA 42VM je uzpůsobena pro práci v poli (má vlastní zdroj elektrické energie a vodotěsné pouzdro z umělé hmoty).

Maďarská lidová armáda z prostředků malé mechanizace používá v oblasti výpočetní techniky na všech stupních velení kapesní elektronický kalkulační stroj K-831, který umožňuje sečítání, odečítání, násobení, dělení a výpočet %.

Velmi výhodný kapesní elektronický kalkulační stroj je TK 835, který umožňuje mimo pěti základních úkonů ještě odnoccninu, x^2 a výpočet goniometrických funkcí.

Národní lidová armáda NDR z počítačích přístrojů používá kapesní MINIREX 74. Z jednoduchých výpočetních prostředků se v NLA NDR používá u všech štábů nižších velitelských stupňů kalkulační stroj pro výpočet přesunů.

Z pracovních pomůcek důstojníků používá obitisk smlouvených vojenských značek „JUSAFIX“ pro urychlení práce s mapou a pro zákresy na bojové dokumenty používá speciální značkovače MARKANT.

Polská lidová armáda pro jednoduché výpočty používá elektronické kalkulačky L 105, ELWRO 255L, ELWRO 105LN, ELWRO 205.

Z jednoduchých výpočetních prostředků ve štábech používá několik druhů kalkulátorů:

- PRVF-68 pro plánování vzdušného průzkumu,
- KAMAR-70 pro plánování přesunů,
- KPS-66 pro různé propočty, obsahující násobení a dělení,
- KOTOŠ-69 pro výpočet poměru sil,
- KAVZ-67 pro plánování jaderných úderů a výpočet ztrát od ZHN.

Rumunská lidová armáda používá pro jednodušší výpočty střední kalkulačku FELIX C.E.33.

Z prostředků malé mechanizace používá kalkulátory pro výpočet spotřeby PHM při přesunu, pro určení radiací situace pr. úderu jaderných zbraní, pro rozdělení kmitočtů radioreléových stanic, pomůcku PVO a různé nomogramy.

Tento přehled prostředků malé mechanizace ukazuje, že vývoj a zavádění probíhalo většinou v národním rámci. V této oblasti se převážně používá komerčních průmyslových výrobků, které jsou pro potřeby armády upravovány.

Potřeba racionalizace a práce štábu svazku

Ze všeobecného rozboru činnosti vyplývá, že požadavky na práci štábů jsou: zkvalitňovat rozhodovací proces, zkrátit dosavadní časy plánování a vedení bojové činnosti, zrychlit celkově proces velení. Rozbor činnosti byl důkladný a jeho výsledky jsou zpracovány do síťových grafů po jednotlivých pracovních činnostech u velitele, NŠ, a hlavních funkcionářů VS i TVS svazku v plném systému velení. Štáby pracují s mnoha informacemi a je nanejvýš nutné, aby činnost štábů se zrychlila a zkvalitnila účelným využíváním mechanizační a na vyšších stupních vedle mechanizační techniky i automatizační techniky.

Pro racionalizaci práce štábu v poli je třeba důkladně rozebrat metodiku práce a určit ty činnosti, které lze vykonávat mechanickými prostředky. Uvažovaná mechanizační technika musí vycházet z metodiky souběžného plánování práce štábu v poli a respektovat její základní strukturu a vazby.

Rozbor činností proběhl v celé souvislosti včetně prostředků malé mechanizace, střední mechanizace a organizační techniky, pro velitelské stanoviště (VS) a týlové velitelské stanoviště (TVS) v plném systému velení.

V rozboru jsme došli k závěru pro VS, že — viz tab. 1.

Pro VTS je situace zcela jiná — viz tab. 2.

Rozbor činností v plném systému velení ukázal, že je málo druhů činností, kte-

ré nelze vůbec realizovat. Velký zájem je o kapesní elektronické stroje, které se plně hodí jak pro VS, tak i TVS. Na VS není zájem o stolní elektronické stroje, které jsou nepřenositelné, mají poměrně velkou váhu a potřebují určenou stabilitu elektrického napětí. Naopak na TVS je určitý zájem o stolní elektrické stroje, zvláště čs. výroby METRA 134, které nepotřebují stabilizaci napětí.

Pojízdný výpočetní automat CONSUL 261 (dále PVA) našel na TVS za 4 roky provozu trvalé uplatnění. Jak ukazuje předchozí tabulka, 43,2% činností na TVS se počítá podle tohoto zařízení. Pro PVA je připraveno 88 projektů (z toho 75 je určeno pro TVS). Náčelníci služeb (výzbrojní, proviantní, PHM, hlavní lékaři) jej plně využívají. Na některých cvičeních svazků byly použity 2 PVA a na taktickém cvičení „DRUŽBA - 76“ dokonce 3 PVA a na posledním VŠC bylo celkem použito 11 PVA na všech stupních a plně se osvědčily.

Na VS je připraveno pro PVA 13 projektů, které kryjí 8,1% činností metodiky svazku. Některé projekty jsou zde zastaralé a potřebují renovaci.

Ostatní technické prostředky malé mechanizace se plně využívají a pomáhají důstojníkům štábu a týlu v rychlém a přesném plnění jejich funkčních povinností v poli.

Výsledky rozboru činností na VS a TVS svazku lze částečně aplikovat na nižší i vyšší stupně velení.

Trendy rozvoje a unifikace

Poslední období rozvoje vojenství je charakterizováno nástupem mechanizační techniky do oblasti velení. Stupeň vybavenosti armády touto technikou a její kvalita patří dnes mezi kritéria hodnocení vyspělosti moderní armády.

V nynějším období je důležitý přechod od jednotlivého, většinou experimentálního použití k systémovému pojetí.

Ve výpočetní technice dochází k miniaturizaci součástek, k používání integrovaných obvodů a to vše ovlivňuje podstat-

Tabulka 1

% činnosti	Činnost
7,3%	činností nelze realizovat
10%	činností se používají vlastní nomogramy
15,8%	činností se používají nomogramy druhů vojsk
1,2%	činností je požadavek na unifikaci nomogramu
2,7%	činností se počítá na ručním kalkulačtoru (přesuny, poměr sil)
1,2%	činností se počítá na ručním kalkulačtoru druhu vojska (ORVD, OCHV)
0,8%	činností je třeba vykonat unifikaci ručního kalkulačtoru
7,6%	činností lze spočítat na kapesních elektronických strojích typu K 831, ELKA 135, OKU 201
0%	není zájem o stolní elektronické stroje typu ELKA 6521, ELKA 42VM, METRA 134
8,1%	činností lze vypočítat na PVA CONSUL 261
19,7%	činností lze použít formalizované dokumentace
0%	suché obtisky nejsou na VS v oblibě, používají se pouze v mírových posádkách
11,5%	činností lze zhotovit pomocí pomoci kreslicí soupravy (brašny) pro důstojníka
5,4%	činností lze zhotovit soupravou pro popisování map
0,5%	činností je požadavek na rozmnožování dokumentů pomocí OČE 106 nebo KP 212/V
4%	činností lze splnit pomocí dispečinku
0,2%	činností lze použít magnetofon
1,1%	činností se plní zasláním šifrovek
0,6%	činností se plní pomocí připravených formulářů
2,3%	činností se zařizuje pomocí hovorové tabulky ve formě rozkazů a nařízení

ně konstrukční řízení kalkulačních strojů. Od dříve používaných mechanických a elektromechanických kalkulačních strojů se přechází k výrobě kalkulačních strojů elektronických, které se vyznačují pronikavým zmenšením rozměrů a tím i snížením váhy.

Kapesní elektronické kalkulační stroje se vyrábějí v celé řadě států. V ČSLA byly vyzkoušeny maďarské K 831 a bulharské ELKA 101 a 135, které se plně osvědčily při polním využití pro svoji nenáročnou obsluhu a dobře viditelné výsledky výpočtu na displeji.

Nabízejí se další typy, jako z NDR MINIREX 74, naší výroby TESLA OKU 201, OKU 202.

V těchto výrobcích jde vývoj velmi rychle dopředu a každý rok se objevují stále dokonalejší výrobky.

Ze stolních elektronických kalkulačních strojů jsou nejvhodnější typy METRA 134, 135 a OKU 101, 102, 103 (čs. výroba). Jsou nehlukové a nejsou náročné na stabilizaci napětí.

Z jednoduchých počítačích přístrojů je jasná situace pro 6. pětiletý plán v ručním kalkulačtoru pro přesun (pluk, divize). V roce 1976 byly doplněny kalkulačtory obou typů do vysokých vojenských škol.

Kalkulačtory pro poměr sil budou měněny vlastní stupnice v roce 1978, pokud bude změna v organizaci vlastní a v organizaci možného nepřítel.

Tabulka 2

% činnosti	Činnost
3%	činností nelze realizovat
8%	činností se používají vlastní nomogramy
2%	činností je požadavek na unifikaci nomogramu
3,1%	činností se počítá na ručním kalkulačtoru (zdrav. služba, služba PHM)
10,2%	činností lze spočítat na kapesních elektronických strojích
5,4%	činností lze spočítat na stolních elektronických strojích
43,2%	činností lze vypočítat na PVA CONSUL 261
8,2%	činností lze použít formalizované dokumentace
2%	činností se používá suchých obtisků
7,3%	činností lze zhotovit pomocí kreslicí soupravy (brašny) pro důstojníka
3,2%	činností lze zhotovit soupravou na popisování map
0,5%	činností je požadavek na rozmnožování dokumentů pomocí OČE 106 nebo KP 212/V
0%	činností pomocí dispečinku nelze splnit, u zkoumaných divizí se na TVS nežádá
0,2%	činností lze použít magnetofon
0,9%	činností se plní zasláním šifrovek
0,5%	činností se plní pomocí připravených formulářů
2,3%	činností se zařizuje pomocí hovorové tabulky ve formě rozkazů a nařízení

Chemická pomůcka HORKA se předpokládá v 6. pětiletém plánu pouze obměňovat za ztracené nebo zničené jednotlivé pomůcky.

Pomůcky MNO/TAS kalkulačtor přesunu TEZ-P a pomůcka TEZ-Z se plně osvědčily a byly zaslány pro všechny orgány včetně vojenských škol. Je dostatek náhradních pomůcek pro případné doplnění.

Pomůcky letovodské a povětrnostní služby jsou dodány v dostatečném počtu uživatelům.

Kalkulačtory zdravotnické služby mají k dispozici příslušní funkcionáři a tyto budou používat i nadále.

Počínaje výcvikovým rokem 1977/1978 bude zaveden do letovodské služby otočný graf „Větročet“.

„Soupravy pro popisování map“ budou postupně dodávány podle rozdělovníků.

Brašny důstojníka jsou dodávány postupně jako tabulkový materiál až do stupně útvaru pro určené stupně velení a byly přiděleny již ZVO pro poslední VŠC.

Trend vývoje reprografických strojů je charakterizován používáním moderních

kopírovacích metod na principu přímé i nepřímé elektrografie, xerografie a termografie. U rozmnožovacích strojů se vývoj projevuje v používání elektrických strojů, zvýšením kvality a počtu kopií a provozní rychlosti.

Kromě uvedených druhů malé mechanizace a reprografických zařízení vyráběných v ČSSR se předpokládá zavádět do ČSLA další prostředky doporučené štábem Spojených ozbrojených sil.

Jsou to:

- zařízení pro ořezávání a olemování map,
- katalog osad,
- zařízení pro sejmutí souřadnic,
- ořezávač papíru,
- souprava pro pečeti a vazbu,
- skartační zařízení,
- zařízení pro ničení kovových matic,
- psací stroj s děrnou páskou,
- tabla různých druhů,
- magnetofon,
- mikrofilmové zařízení včetně projekce.

V této kapitole se dokazuje, že je i nadále nutná unifikace prostředků malé mechanizace. Ukazuje se zde na momentálně nejvýhodnější typy současné doby, které se vyrábí v čs. průmyslu nebo zemích RVHP. Neurčuje autoritativně jednotlivé typy, neboť v některých prostředcích jde vývoj rychle dopředu a určitě se objeví v letech 1978 až 1980 některé nové typy.

Závěrem chci zdůraznit, že období vědeckotechnické revoluce zvyšuje neustále nároky na plánovací a zejména řídicí funkce na všech stupních řízení. Nezbytnou podmínkou řešení těchto úkolů v ČSLA je využívání nových pracovních metod s vysokou úrovní organizace mimo jiné i prostřednictvím postupného zavádění prostředků malé mechanizace a racionalizačních pomůcek do práce velitelů a štábů.

I v ČSLA probíhá nasazování mechanizační techniky velení jako proces, kterým se postupně vytvářejí podmínky pro cílevědomou přestavbu dosavadní soustavy řízení v novou, modernější a progresivnější. Tento proces by se měl odrazit v přístupu k zasazování této techniky, která má vždy odpovídat potřebám jednotlivých fází výstavby armády.

Racionální využívání současných a

v budoucnu postupně zavedených prostředků malé mechanizace a racionalizačních pomůcek umožňuje podstatně urychlit a usnadnit práci velitelů a štábů operačních a taktických stupňů. Proto je nutné na všech stupních velení položit důraz na zvládnutí využívání této mechanizační techniky.

Příklady, kde lze mechanizační prostředky a racionalizační pomůcky s úspěchem použít, ukazují výsledky rozboru činnosti na VS a TVS svazku s možností částečně aplikovat na nižší stupeň velení.

Mechanizaci velení lze tedy rozvíjet i průběžným naplňováním současného systému velení dostupnou technikou podle zpracované koncepce postupného zavádění těchto prostředků.

Vychází se i ze situace a zámyslů využívání výpočetní techniky štáby ostatních armád členských států Varšavské smlouvy, které postupují obdobným způsobem.

Na řešení úkolů postupného zavádění prostředků malé mechanizace a racionalizačních pomůcek do praxe se nezbytně musí podílet příslušní materiální hospodářství MNO, příslušníci štábů operačních a taktických stupňů a také určitá část vojenskovědecké základny.

ZÁKLADNÍ PRINCIPY TVORBY INFORMAČNÍHO SYSTÉMU O ÚZEMÍ

Jak ukazuje analýza velení, hraje faktor času při využití dostupných informací významnou úlohu. Na nezbytnost použití potřebných informací ve velmi krátkém čase poukazuje pplk. doc. ing. M. Stránský, CSc. v článku „Hodnocení kvality informací o situaci“ (VM 7/76).

Racionální zpracování a využití získaných informací zabezpečuje moderní výpočetní technika a další automatizační prostředky a to jak pomocí banky dat, tak i předem zpracovaných programů, které mohou podávat intenzivní analýzu získaných informací a poskytnout potřebné podklady pro rozhodování.

Současný rychlý manévr bojových prostředků a vzrůstající pohyblivost vojsk však vytváří určitou bariéru v možnostech včasného zpracování informací při stále se měnící situaci. Zvláště časově náročné je zpracování vstupních informací do výpočetního systému.

Nezbytnost zkrácení procesu zpracování informací, zvláště pak informačních vstupů, vede k úvaze o možnosti vložení některých informací do paměťového systému již předem, v přípravném období. Jde o to, vložit do paměťového systému předem všechny informace, které mají trvalý charakter (např. geologie území, únosnost silničních objektů, zdroje pitné vody apod.), nebo ty informace, které mají prognózní charakter, a lze je použít pro modelování předpokládaného stavu (průměrné průtoky řek, sociální a

třídní rozmístění obyvatelstva apod.).

V podmínkách měnící se situace budeme zpracovávat pak jen ty nezbytné informace, které výrazně charakterizují vzniklou situaci a nedají se pomocí modelování stanovit předem.

Vhodný systém, který můžeme využít pro uvedené účely (s eventuální modifikací), je systém integrovaných informací o státním území (dále jen ISÚ). Tento systém je v současné době rozpracován v národních orgánech územního plánování. V článku chci seznámit čtenáře s některými charakteristikami tohoto systému a umožnit tak uvážit způsob využití v podmínkách velení vojsk.

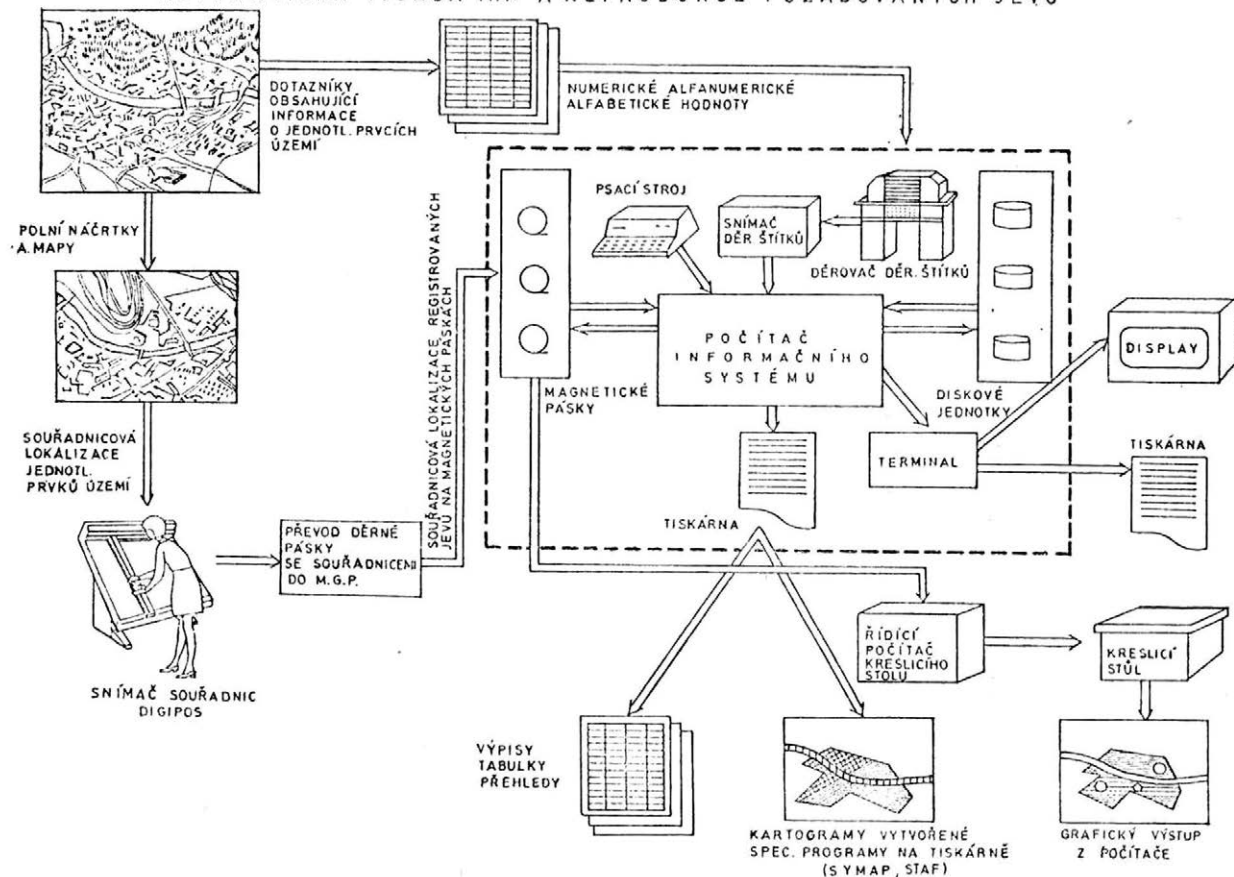
ISÚ je charakterizován spojením grafických informací (mapy) a číselných informací v jeden informační soubor. Tímto spojením dochází k vytvoření informační soustavy, která spojuje výhody jak mapy, tak číselných informací a současně odstraňuje jejich nedostatky (viz schéma). Tak např. hustotu záznamu informací o určité části lze neomezeně zvyšovat, aniž se musíme obávat, že bychom překročili zřetelnost mapy, tak jak je tomu u mapy standardní.

ISÚ nepředstavuje informační systém statistické povahy, ale zcela kvalitativně odlišný systém.

Výhodou soustavy ISÚ je

— možnost vyhodnocení informací v libovolně ohraničeném územním celku. Na

SCHÉMA ZPRACOVÁNÍ ÚZEMNĚ TECHNICKÝCH INFORMACÍ V RÁMCI BANKY DAT ISÚ
AUTOMATICKÁ TVORBA MAP A REPRODUKCE POŽADOVANÝCH JEVŮ

tomto principu je např. možné vyhodnocení účinků ZHN;

— systém umožňuje nejen prosté vložení a vyjmutí vložených informací, ale jejich zpracování pomocí výpočetní techniky nejen v tabulační formě, ale i graficky. Tak je zabezpečena potřebná přehlednost a názornost podkladů a tedy i jejich využitelnost pro potřeby velení; — na základě vypracovaných programů lze systém využít i pro modelování nové situace v potřebných variantních řešeních. Pro potřeby energetiky byl např. vypracován program modelovaných havarijních situací v energetické síti a jejich řešení. Obdobný program se dá aplikovat i do podmínek ostatních sítí (doprava, spoje, produktovody apod.).

Předpokladem využití systému ISÚ je postupné vytvoření banky dat. Víme, že z banky dat lze získat jen ty informace, které byly do ní vloženy, nebo ty informace, které lze z původních vložených odvodit matematickým postupem pomocí stanoveného programu.

V občanské potřebě je banka dat členěna do tzv. funkčních souborů, ve kterých jsou soustředěna data obdobného tematického zaměření, např. hydrologie, geomorfologie, ekologie krajiny, bydlení a obyvatelstvo, stavebnictví, lesní hospodářství, výzkum, spoje, skladové hospodářství apod.

V oblasti funkčních souborů jsou stanoveny příslušné registry: např. doprava má registr objektů na silnicích, registr silniční sítě, registr intenzity dopravy se subregistrem nehodovosti apod. Vodní hospodářství má registr přehrad a nádrží, registr jezů a zdříž, registr průtoků, registr teploty vody apod.

Základní vykazovanou jednotkou je konkrétně stanovený prvek územní. Z hlediska grafického znázornění v mapovém podkladu jsou základní jednotky členěny na prvky:

- bodové — číselně vyjádřené souřadnicemi příslušného bodu,
- linkové — číselně vyjádřené souřadnicemi koncových bodů úseku trasy a souborem souřadnic bodů detailního průběhu úseků,
- plošné — číselně vyjádřené souřadnicemi centrálního definičního bodu a souborem souřadnic bodů obvodového polygonu.

Technickou podmínkou pro vybudování banky dat je realizace výpočetního systému, jehož základem je samočinný počítač střední velikosti. Vedle toho základního článku výpočetního systému jsou však nutná některá další přídatná zaří-

zení, která však stejnou měrou podmiňují realizaci banky dat. Vedle běžných zařízení, která jsou zpravidla součástí každého středního počítače, jde o tato zařízení:

1. Odečítač souřadnic;

2. Kreslicí stůl s řídicím počítačem. Zatím co odečítač souřadnic se u nás běžně vyrábí, je kreslicí stůl ve stavu výrobních příprav a prozatím se používají kreslicí stoly dovážené ze zahraničí.

V budoucnu uvažujeme s využitím obrazovky (displaye), nebo celé série obrazovek, umístěných v příslušných řídicích orgánech a napojených prostřednictvím terminálu na ústřední výpočetní systém.

Zavedení systému ISÚ vyžaduje v prvé řadě analyzovat současný sběr a metody zpracování informací. Na základě analýzy zpracovat 1. stupeň návrhu integrovaného systému, který by měl v prvé řadě řešit organizační, кадровé a materiálové zabezpečení, stanovit oblasti uživatelského využití a posoudit efektivní přínos proti původním metodám zpracování informací.

Návrh by dále měl řešit zásady sběru a zpracování vstupních informací, zásady jednotného kódu pro zařazování informací do banky dat a systém souřadnicové evidence prvků v území i další kartografické problémy.

Návrh by rovněž měl posoudit perspektivní možnosti rozšíření systému včetně směrů vypracování dalších programů pro intenzivní využití banky dat. Rovněž bude vhodné posoudit možnost perspektivního zapojení na jiné, odborné systémy.

Systém ISÚ, který se v současné době na řídicích pracovištích územního plánu zavádí a v některých úsecích realizuje, není jistě na některých specializovaných pracovištích neznámý. V článku chci informovat o problematice širšího okruhu čtenářů a umožnit jim konkrétněji se orientovat v současných možnostech využití výpočetní techniky, zvláště pak při intenzivním využití informací o zájmovém území v podmínkách velení.

Jako nejjednodušší aplikace systému ISÚ pro potřeby obrany státu se nabízí využití zpracovaných nebo zpracovávaných registrů banky dat a příslušných programů národních orgánů územního plánování pro potřeby teritoriálního velení. Je účelné např. u registru silniční dopravy — únosnost silničních objektů, vodního registru apod. Optimální využití vyžaduje analyzovat současný a plánovaný stav občanských registrů a porovnat jej s potřebami jednotlivých stupňů teri-

teritoriálního velení i s potřebami jednotlivých druhů vojsk a služeb na teritoriu.

Náročnější stupeň aplikace ISÚ pro teritoriální velení znamená zabezpečit zpracování specifických registrů pro potřeby obrany (např. registr objektů, registr náhradních ubytovacích zařízení: školy apod., registr náhradních zdravotnických zařízení: rekreační objekty, registr úkrytů apod.). Stejně účinně může přispět ke zkvalitnění získání informačních podkladů pro velení zpracování specifických programů. Např. program zhodnocení účinků ZHN ve stanovené oblasti včetně účinků na energetický systém, systém dopravy, spojení a jiné. Aplikaci občanského programu a metod vyhodnocení ekologických účinků na krajinu lze uplatnit i při zhodnocení umělého zamoření a stanovení účinků na danou oblast. Občanského systému ISÚ bude vhodné využít i při zabezpečení hájení zájmů vojenské správy při územním plánování nové výstavby. Vymezené zónové oblasti byly zachyceny v paměti počítače a výstavba v těchto oblastech by byla pod-

míněna souhlasem vojenských územně plánovacích orgánů.

Jako nejsložitější se zatím ukazuje aplikaci využití systému ISÚ v polních podmínkách, eventuálně mimo teritorium. I když se zde nabízí možnost pomocí programu zachytit informace, získané průzkumem do paměti počítače, zhodnotit jejich činnost, kvalitu a místa zdrojů a vytvořit tak lepší podmínky pro jejich analýzu a verifikaci. Uvedená oblast polních podmínek si však nezbytně vyžaduje na základě zkušeností, získaných praktickou činností v teritoriu, podrobnější teoretický rozbor, vedoucí ke stanovení optimálního systému výběru a zpracování informací pro potřeby velení.

V podmínkách současně probíhající technické revoluce možnosti využití výpočetní techniky jsou stále širší. Půjde o to, aby výpočetní technika se nestala módní záležitostí, ale na podkladě racionálních a střídavých rozborů a opatření sloužila stále účinněji k rozvoji ekonomického potenciálu i k účinnější obraně naší socialistické vlasti.

VELENÍ LETECKÉ ARMÁDĚ V ÚTOČNÉ OPERACI

Operační umění letectva kromě otázek jeho použití zkoumá i otázky velení a součinnosti.

V posledním období věnujeme značnou pozornost právě otázkám velení. Je to logické, poněvadž velení letectvu je složitým procesem nepřetržité činnosti velkého počtu osob, které řídí velitelé při využití složité bojové a speciální techniky.

Při plnění úkolů potřebujeme současně velet velkému počtu skupin letadel (letounů) různého druhu letectva, které budou působit na různorodé cíle na široké frontě v taktické i operační hloubce nepřátelské obrany i v hlubokém týlu nepřítel. To nutí orgány velení nepřetržitě sledovat činnost ve vzduchu i na zemi a včas poskytovat potřebnou pomoc svazkům, útvarům a letounům ve vzduchu. K řešení těchto úkolů musí nepřetržitě shromažďovat a zpracovávat operačně taktické a technické informace značného rozsahu a připravovat potřebné taktické a operační výpočty. Velitelé jsou nuceni v krátkém čase hodnotit situaci, přijímat zdůvodněná rozhodnutí a upřesňovat bojové úkoly podřízeným.

Bojové vlastnosti svazků a útvarů frontového letectva jim umožňují plnit úkoly jak samostatně, tak v těsné součinnosti s pozemním vojskem a vojsky PVOS. Realizace těchto úkolů je ve značné míře závislá na pevném a nepřetržitém velení leteckým svazkům a útvarům.

Kvalita velení, jak ukazují poznatky z řady cvičení a lokálních válek, podmiňuje vysokou bojovou pohotovost a efektivnost bojové činnosti frontového letectva.

S ohledem na krátké časové normy pro uvedení vojenského letectva do plné bojové pohotovosti a možnost bezprostředního zahájení bojové činnosti musíme organizovat systém velení tak, aby mohl se zahájením války fungovat v plném rozsahu bez podstatných změn při přechodu z mírového stavu na válečný. Má splňovat tyto základní požadavky: centralizaci velení, univerzálnost a urči-

tou autonomnost, těsnou součinnost s pozemními vojsky, přiblížení orgánů velení k prostředkům bojové činnosti, nepřetržitou pohotovost, vysokou pohyblivost a odolnost.

Bez ohledu na mnohostupňovost velení musí centralizace velení zabezpečovat podřízení úsilí všech druhů letectva vůli jeho velitele a uvádění jeho rozhodnutí tvrdě do života. Charakter soudobých operací a boje vyžaduje, aby vševojskový velitel měl k dispozici kdykoliv takové síly letectva, která s ohledem na vývoj situace k řešení úkolu potřebuje. Centralizace velení zabezpečuje rozsáhlé využití manévrovacích schopností letectva a jeho soustředění k plnění úkolů na rozhodujících směrech, vést rozhodný boj o získání iniciativy a rychle reagovat na náhlé změny na bojišti, zejména při použití jaderných zbraní.

V průběhu bojové činnosti letecké armády může dojít k vyřazení některého ze stupňů velení. V takovém případě organizace velení musí dát možnost projevení rozumné iniciativy podřízeným orgánům (stupňům) velení.

Požadavek univerzálnosti systému velení chápeme jako schopnost zabezpečovat velení svazkům a útvarům různého druhu letectva. Univerzálnost systému by neměla vyžadovat přestavbu orgánů velení při změně úkolu nebo při přenesení úsilí letectva z jednoho směru na druhý.

Frontové letectvo plní převážnou část úkolů ve prospěch a v součinnosti s pozemními vojsky. Proto dalším požadavkem na systém velení letectvu je, aby zabezpečilo těsnou součinnost s pozemními vojsky. Jde o přiblížení míst velení letectva k místům velení pozemních vojsk. Tak dochází k nepřetržitému a bezprostřednímu styku orgánů velení frontového a vojskového letectva s veliteli a štáby pozemních vojsk, silami a prostředky vojskové PVO.

Hlavním obsahem systému velení je vytvoření organických článků bojového velení frontového letectva a jejich rozmístění přímo tam, kde působí prostředky leteckých svazků a útvarů. Rozmístěním orgánů velení společně s vševojskovými štáby vytváříme optimální podmínky pro organizaci a plnění úkolů letecké podpory, pro těsnou součinnost letectva s pozemními vojsky a také se silami vojskové PVO.

Z dalších požadavků na velení frontovému letectvu mohou uvést vysokou odolnost a pohyblivost, která musí zabezpečovat včasné přemísťování orgánů velení se vševojskovými štáby.

Systém velení letecké armády je tedy určen k velení letecké armády na zemi a ve vzduchu, k zabezpečení součinnosti letecké armády s pozemními vojsky a k řízení leteckého provozu a zajištění bezpečnosti letu všech letadel v pásmu frontu (odpovědnosti letecké armády).

Soudobým požadavkům plně odpovídá zavedený systém velení, který vychází z válečných zkušeností 2. světové války a byl ověřován na řadě operačních cvičení. Podmínkou jeho úspěšné činnosti však je, aby jej dokonale znali nejen velitelé a štáby letectva, ale i pozemních vojsk.

V novém systému velení frontového letectva jsou orgány velení trvalým prvkem vševojskových míst velení a plní úkoly podle jejich požadavků. Chci však zdůraznit, že jsou nedílnou součástí letecké armády a proto jí zůstaly podřízeny.

Systém bojového velení letecké armády zahrnuje tato místa velení

U letecké armády:

- velitelské stanoviště — VS LA,
- záložní velitelské stanoviště — ZVS,

— týlové velitelské stanoviště — TVS LA.

Kromě toho můžeme vytvářet:

— pohyblivé místo velení — PMV LA.

— vzdušné velitelské stanoviště — VVS LA,

Na stupni letecké divize vytváříme:

— velitelské stanoviště — VS ld,

— pohyblivé místo velení — PMV ld,

— vzdušné velitelské stanoviště — VVS ld.

Na stupni leteckého pluku:

— velitelské stanoviště VS lp,

— startové velitelské (dispečerské) stanoviště — SVS (VDS).

V novém systému velení **nově vytváříme:**

— středisko bojového velení stíhacímu letectvu letecké armády, rozmístěné na VS PVO frontu (SBV SL LA),

— středisko bojového velení letecké armády, rozmístěné na VS vševojskových armád — SBV LA,

— skupinu bojového velení, rozmístěnou na VS motostřelecké nebo tankové divize — SkBV,

— naváděcí stanoviště na pozemní a vzdušné cíle — NS,

— kontrolní orientační bod — KOB.

U letecké armády můžeme rozvinovat:

4—6 středisek bojového velení (podle počtu armád v prvním sledu),

4—6 naváděcích stanovišť,

8—12 skupin bojového velení (podle počtů divizí v prvním sledu),

2—3 kontrolní orientační body.

V pásmu vševojskové armády může letecká armáda rozvinout středisko bojového velení, 2—3 naváděcí stanoviště, 3—4 skupiny bojového velení a 1 kontrolní orientační bod.

Přehled rozložení míst velení letectva u pozemních vojsk — viz tab. 1

Tabulka 1

Pozemní vojsko	Letectvo
VS frontu	VS letecké armády
ZVS frontu	ZVS letecké armády
VS PVO frontu	Středisko bojového velení stíhacímu letectvu letecké armády (SBV SL LA)
VS armády	Středisko bojového velení letecké armády (SBV LA)
VS divize	Skupiny bojového velení (SkBV)
VS protiletadlového útvaru armád	Naváděcí stanoviště na pozemní a vzdušné cíle (NS)

Místa velení letecké armády, střediska bojového velení, naváděcí stanoviště na pozemní a vzdušné cíle, skupiny bojového velení a radionavigační body jsou povinny zabezpečit veliteli letecké armády centralizované velení při plánování, organizaci a vedení bojové činnosti frontového a vojskového letectva, sou-

činnost s pozemními vojsky, silami a prostředky PVO armád a řízení leteckého provozu letounů a skupin všech druhů letectva.

Pro zabezpečení řízení bojové činnosti i řízení leteckého provozu se prostor odpovědnosti letecké armády dělí na prostor odpovědnosti leteckých divízií (pluků) a středisek bojového velení.

V prostoru odpovědnosti SBV LA řídíme bojovou činnost frontového a vojenského letectva s využitím podřízených naváděcích stanovišť a skupin bojového velení buď samostatně, nebo v součinnosti s VS leteckých divízií a leteckých pluků. Prostor je vymezen do šířky pásmem bojové činnosti vševojskové armády, do hloubky taktickým doletem frontového letectva a do týlu čarou ničení prostředků vzdušného napadení armádních útvarů PLRV. Zpravidla jde do hloubky 65–75 km od státní hranice (čáry dotyku). Prostor odpovědnosti SBV LA určuje velitel letecké armády podle podmínek rozmístění letectva, uskupení prostředků PVO armád a podle uložených bojových úkolů.

Vlastní předávání letounů mezi VS leteckých svazků (útvárů) a SBV LA ve vzduchu probíhá podle vydaných nařízení na určených čarách. V pásmu odpovědnosti SBV LA probíhá buď na naváděcí stanoviště, nebo na skupiny bojového velení. Zásadou předávání je, aby bylo zabezpečeno nepřetržitě velení nad letouny a součinnost s pozemními vojsky.

V složitých podmínkách vzdušné situace se souhlasem VS letecké armády můžeme část letectva řídit přímo z VS leteckých divízií nebo útvarů, avšak při nepřetržité kontrole letounů ze SBV LA.

Vzhledem k tomu, že ne vždy jsou správně chápány funkce jednotlivých míst velení, považují za účelné krátce se zmínit o určení některých orgánů velení.

VS letecké armády je hlavním místem v systému bojového velení a určeno k zabezpečení řízení svazků a útvarů letecké armády na zemi i ve vzduchu jak v míru, tak i za války a k organizaci součinnosti letectva s ostatními druhy vojsk.

Pro střediska bojového velení letecké armády předává rozhodnutí velitele o vyčleněném úsilí, o úkolech letectva v pásmu vševojskové armády, o změnách v plánované činnosti. Vyhodnocuje požadavky na výzvu, které předává středisko bojového velení, a informuje je o vzdušné, radiační, chemické, epidemiologické, meteorologické situaci a o činnosti sousedů v pásmu armády.

Záložní velitelské stanoviště LA přebírá velení při přesunu VS, jeho vyřazení z činnosti nebo v případech, kde nemůžeme velet z VS.

Pohyblivé místo velení LA je určeno k velení ve zvláštních situacích, např. v rozhodujících fázích operace (zasazení druhých sledů, při ničení protiúderných uskupení při průlomu obrany nepřítele apod.). Je umístěno na transportérech a štábních vozech z hlediska potřeb maximální mobility a návaznosti na pohyblivé místo velení frontu.

Týlové velitelské stanoviště je určeno k velení týlu LA. Má být schopné dočasně převzít velení při vyřazení VS LA, ZVS i PMS k předpokladu, že jsou na něm rozmístěni důstojníci jednotlivých oddělení štábu.

Vzdušná velitelská stanoviště jsou určena k zabezpečení nepřetržitého velení leteckým svazkům a útvarům při vyřazení pozemních VS. Můžeme je využít i jako pomocných (záložních) VS nebo k velení útvarům a svazkům ve vzduchu při plnění jejich bojových úkolů.

Umísťují se do velkokapacitních vrtulníků nebo dopravních letounů.

Středisko bojového velení stíhacímu letectvu u letecké armády je určeno k řízení stíhacího letectva při obraně vojsk a týlu frontu, zvláště při odražení hromadných úderů a k zabezpečení součinnosti s PVO frontu. Účastní se zpracování plánu PVO frontu, zpracovává plán bojové činnosti svazků a útvarů stíhacího letectva a upřesňuje jim úkoly.

Středisko bojového velení letecké armády je určeno k uskutečňování součinnosti se vševojskovou armádou, k řízení frontového letectva a leteckého provozu v pásmu armády. Chci zdůraznit, že ve srovnání s bývalou leteckou operační skupinou dochází k zásadní změně obsahu práce. Není jen součinnostním orgánem, ale plně nese odpovědnost za řízení všech letounů v prostoru své odpovědnosti. V rámci vyděleného úsilí určuje úkoly letectvu ve prospěch vševojskové armády, vyzývá (cestou VS letecké armády) a řídí letouny ve vzduchu, podřízené naváděcí stanoviště a skupiny bojového velení u motostřeleckých (tankových) divizí. SBV LA odpovídá za bezpečnost vlastních letounů před jejich zničením prostředky PVO pozemních vojsk. V tomto směru je výhodné **umísťovat i naváděcí stanoviště přímo na VS protiletadlových raketových útvarů**, kde je záruka bezprostředního styku.

Skupiny bojového velení do určité míry převzaly funkce leteckých návodčích, jak byly známy z Velké vlastenecké války. Podstatně se však povinnosti rozšiřují. Jsou určeny k uskutečňování součinnosti letectva s motostřeleckou (tankovou) divizí, operačními výsadky, pro vzájemné rozpoznávání letectva a k vizuálnímu navádění skupin letounů na pozemní i vzdušné cíle. Jsou povinny informovat letouny ve vzduchu i o nepřátelských stíhačích, popř. rozmístění prostředků PVO nepřítele v prostoru bojové činnosti.

Vzhledem k vytvoření středisek bojového velení LA dochází k některým změnám v práci VS leteckých divizí a určení předsumnutých velitelských stanovišť. Celkové určení VS zůstává. Odpadá však organizace součinnosti s pozemními vojsky, poněvadž tyto úkoly řeší SBV LA. PVS leteckých divizí nejsou rozmísťována u VS vševojskových armád, ale v prostorech předpokládaného manévru letectva a jsou určena k řízení letectva při letištním manévru nebo vyřazení VS.

VS leteckých divizí zabezpečují včasný vzlet letounů a jejich předávání SBV LA, navádějí je na vzdušné cíle v dosahu svých radiolokačních prostředků a zajišťují bezpečnost letu ve svém prostoru odpovědnosti.

VS divizí se rozmísťují v letištním uzlu buď ve vybudovaném prostoru, ve štábních vozech, nebo na vrtulnících. Jako záložní VS určujeme jedno z VS podřízených pluků.

Pokud jde o VS leteckých pluků, jejich úloha a místo zůstává beze změny.

Dále se chci zmínit o tom, jak se uskutečňuje velení jednotlivým druhům letectva s využitím jednotlivých míst velení.

Velení stíhacímu letectvu je centralizované. Funkce řízení se rozděluje mezi VS LA, SBV SL LA, SBV LA, VS stíhací letecké divize a VS leteckých pluků.

Velitel LA ve svém rozhodnutí určuje úkoly stíhacím leteckým divizím. Určuje, kam soustředit hlavní úsilí na základě analýzy vzdušného nepřítele a vývoje situace.

Zástupce velitele LA, který je náčelníkem SBV SL LA, se podílí s náčelníkem PVO frontu na zpracování plánu PVO. V průběhu bojové činnosti řídí síly stíhacího letectva a zabezpečuje součinnost s PVO frontu.

Velitelé stíhacích leteckých divizí v souladu se stanovenými úkoly velitele LA přijímají svá rozhodnutí, určují úkoly stíhacím leteckým plukům, a v případě

leném prostoru bojové činnosti navádějí stíhače na vzdušné cíle. Přes SBV SL LA a SBV LA kontrolujeme činnost stíhačů a zabezpečujeme nepřetržitou součinnost se silami a prostředky PVO frontu a stíhačů sousedů. VS divizí přijímají opatření k obnově bojové pohotovosti.

Velitelé stíhacích leteckých pluků na základě úkolů obdrženy z VS sld zabezpečují pohotovost letounů na letištích, včasný vzlet stíhačů na přepad, řízení letounů v prostoru letiště, popř. na trati letu k čáře předání velení SBV LA. SBV LA předává stíhače k navedení jednotlivým naváděcím stanovištím nebo skupinám bojového velení. Konkrétní rozdělení cílů probíhá mezi NS a VS protiletadlového raketového útvaru, při malé intenzitě na úrovni SBV LA — VS PVO A. Zpravidla na výškách nad 2 500 m si bude navádět stíhače VS divize s využitím automatizovaných systémů navedení, zatím co na výškách pod 2 500 m SBV LA s využitím svých naváděcích stanovišť i skupin bojového velení.

Velení stíhacímu bombardovacímu letectvu při činnosti na pozemní cíle je centralizované podle plánu frontu. Je uskutečňováno z VS LA, VS leteckých divizí a pluků a SBV LA.

Úkoly ukládá přímo velitel letecké armády. Úkolem SBV LA a jemu podřízených naváděcích stanovišť a skupin bojového velení je navedení skupin na pozemní cíle, zabezpečení vlastních letounů před zničením vlastními prostředky PVO a zabezpečení návratu letounů do prostoru letiště po splnění úkolu.

Úkoly k podpoře vševojskových armád zadává stíhací bombardovací divizi velitel letecké armády. Náčelník SBV LA v rámci vyčleněného úsilí pro A a v souladu s požadavkem potvrzeným velitelem LA vyzývá letouny, upřesňuje jim ve vzduchu úkoly a zabezpečuje opatření pro jejich navedení na pozemní cíle. Výzvu dává náčelník SBV LA přes VS sbold, popř. VS sbolp. VS sbolp po obdržení výzvy ke vzletu z SBV LA organizuje vzlet a hlásí VS sbold a SBV LA dobu vzletu, sestavu, výšku a trať letu a indexy vedoucích skupin. Vedoucí skupiny po vzletu navazuje spojení s SBV LA a plní úkoly podle jeho rozkazu. SBV LA určuje naváděcí stanoviště k navádění na pozemní cíle. Naváděcí stanoviště jakmile naváže spojení s vedoucím skupiny letounu, informuje ho o situaci a o přeletu čáry dotyku. Je nápomocné při překonávání PVO vydáváním povelů pro manévry proti stíhacím letounům nepřítele a pro protiraketový manévr. Podle pokynu SBV LA upřesňuje úkoly při změně cílů a pomáhá letounům při návratu na letiště přistání po splnění úkolu.

Při činnosti proti cílům v blízkosti čáry dotyku může SBV LA, předat velení letounům ve vzduchu na skupinu bojového velení, která vidí na cíle vizuálně. Přes SBV LA a SkBV se uskutečňuje rozpoznávání mezi letectvem a pozemními vojsky a uvědomování vojsk PVO o letu vlastních letounů.

Velení průzkumnému letectvu (PzL) je centralizováno u velitele letecké armády. Štáb letecké armády plánuje činnost PzL podle rozhodnutí velitele letecké armády. Velení uskutečňuje z VS letecké armády a VS průzkumného leteckého pluku.

Při letu v prostoru odpovědnosti SBV LA a nad územím nepřítele řídí činnost letounů SBV LA, naváděcí stanoviště a skupiny bojového velení. Změnit úkoly průzkumným letounům může SBV LA nebo naváděcí stanoviště jedině na rozkaz velitele letecké armády. SBV LA a naváděcí stanoviště informují osádky průzkumných letounů o situaci a jsou jim nápomocna při překonávání PVO nepřítele.

Při plnění úkolů ve prospěch vševojskové armády zabezpečuje průzkumné letouny vždy příslušné SBV LA a jeho orgány.

Vojskovému letectvu stanoví úkoly velitel vševojskové armády, avšak vlastní řízení se uskutečňuje ze SBV LA přes naváděcí stanoviště a skupiny bojového velení.

V současných podmínkách velení frontovému letectvu je závažnou i otázka organizace řízení letů. Často se hovoří o tom, zda ve válečných podmínkách mají opodstatnění orgány řízení leteckého provozu. Proto se krátce zastavím u tohoto problému.

Řízení letu organizují v pásmu frontu speciální orgány. Centrem řízení letu u frontu je VS letecké armády, kde je vytvořen orgán pro organizaci a zabezpečení řízení letu v pásmu frontu. V sestavě SBV LA je rovněž zařazen důstojník pro řízení leteckého provozu, který může plnit tyto úkoly:

- získávat přehled o pohybech vlastních letounů v prostoru zodpovědnosti SBV LA;

- sestavovat souhrnný plán letů jako doklad pro náčelníka SBV LA;

- přijímat údaje o vzletu, povolovat vstup do prostoru odpovědnosti, kontrolovat lety po tratích, podávat informace o bezpečnosti letu a případných změnách režimu letu;

- informovat VS PVO F, VS PVO A, naváděcí stanoviště a skupiny bojového velení o vzdušné situaci v pásmu A;

- řídit činnost kontrolního orientačního bodu.

Závěrem chci zdůraznit, že zavádění nové a složité letecké techniky se v budoucnu neobejde bez širokého použití nákladných automatizačních zařízení a využití výpočetní techniky při objektivizaci rozhodovacího procesu. I nadále budou růst požadavky na těsnou součinnost orgánů pozemních vojsk a letectva. Proto je nezbytné prohlubovat znalosti velitelů a štábu nejen o svém druhu vojska, ale i ostatních, se kterými vede společnou bojovou činnost. Vzájemné pochopení možností a potřeb jednotlivých vojsk vytvoří podmínky pro optimální využití vlastností každého z nich a usnadní i velení letecké armádě při plnění úkolu v operacích pozemních vojsk.

K PLÁNOVÁNÍ A ŘÍZENÍ DĚLOSTŘELECKÉHO PRŮZKUMU

V článku se budu zabývat dělostřeleckým průzkumem při průlomu obrany nepřítel v rámci armády v krátké lhůtě.

Dělostřelecký průzkum vychází z úkolů, které RVD plní při průlomu nepřátelské obrany.

Bojové použití RVD k průlomu prvního pásma obrany organizujeme na základě upřesněného rozhodnutí a obsahuje splnění těchto opatření:

- organizaci průlomu (na základě úseku průlomu, rozhraní mezi divizemi a způsobu rozvinutí vojsk ke zteči stanovíme trvání a strukturu dělostřelecké přípravy útoku, metodu a hloubku dělostřelecké podpory, spotřebu munice, pohotovost k palbě atd.);

- plánování paleb dělostřelectva, stanovení úkolů, upřesnění otázek součinnosti a velení;

- vyvedení a rozvinutí dělostřelectva;
- přísun munice.

Této činnosti musí předcházet a v jejím průběhu dále trvat intenzivní sběr, třídění a vyhodnocení průzkumových údajů a zpráv, které získávají všechny prostředky průzkumu. Dělostřelecký průzkum musí získat (zjistit a určit polohu) cíle pro dělostřeleckou přípravu a podporu útoku a současně nepřetržitě vyhledávat a upřesňovat záměrné body pro rakety v prvním jaderném úderu.

Objem palebných úkolů dělostřelectva současně tvoří i úkoly dělostřeleckého průzkumu.

Dělostřelecký průzkum musí v zájmu optimální funkce dělostřelectva cíle zjistit a určit jejich polohu s takovým časovým předstihem, aby byla dostatečná časová rezerva pro palebné plánování. To ztěžují dvě okolnosti. Za první zjištěné

cíle musíme nepřetržitě sledovat až do doby jejich zničení (umlčení). Tím odčerpáváme značnou část kapacity průzkumných jednotek. Za druhé nepřítel při organizaci obrany mimo dotyk (typické v počátečním období války) zřizuje před hlavním pásmem obrany pásmo boje na zdrženou (zabezpečovací pásmo) do vzdálenosti 40–70 km, které obsazuje značnými silami. Tato okolnost ztěžuje dělostřelecký průzkum zejména z hlediska času, který máme k získání podkladů i z hlediska ztrát, ke kterým u dělostřeleckého průzkumu v průběhu boje v zabezpečovacím pásmu nepochybně dojde.

Zkušenosti ukazují, že pro řešení všech otázek palebného plánování a přípravy dělostřelectva je třeba 6–8 hodin, z toho 2–3 hodiny světlého času. Jde-li o přípravu průlomu obrany nepřítel v krátké lhůtě, činí tato doba alespoň 6 hodin, z toho 2 hodiny světlého času.

Potřeba zjištění cílů

Počet cílů, které je třeba zjistit pro dělostřeleckou přípravu a podporu útoku, je dán objemem palebných úkolů, kvalitou a kvantitou nepřítel v obraně. Jeho kvalitu určuje příslušnost k armádě „hnědých“ nebo „zelených“ a druh divize. Kvantita nepřítel je dána členěním a systémem jeho obrany a šířkou úseku průlomu.

Určitou představu o objemu průzkumových úkolů dává **tabulka 1**. V tabulce vycházím z předpokladu, že armáda prolamuje obranu „hnědých“ vedenou pozicním způsobem z opěrných bodů čet, nebo obranu prostoru „zelených“, v úseku širokém 8 km.

Tabulka 1

Cíle v bojové sestavě nepřítele	„Hnědí“		„Zelení“ md	Poznámka
	mod	md		
Odpalovací zařízení ŘS LANCE	do 2	do 2	do 6	od armádního sboru
Odpalovací zařízení DR HONEST JOHN	do 4	do 4	—	
Baterie 203,2 mm H	2	2	6	část dělostřelectva od as
175 mm K	2	2	1	
155 mm H	6	6	9	
110 mm RM LARS	2	2	—	
Pl baterie (BLK, PLŘS)	5	5	2	sekce RED EYE mimo OB čet
Minometné čety	2	3	20	včetně 81 mm M
OB čet rot prvního sledu	16	10	12	
OB čet rot druhého sledu	8	6	6	
OB čet na bocích	3	3	3	
OB čet praporů druhého sledu	8	6	6	
PT čety praporu prvního sledu	2	—	2	
PT čety (kan., raket. stíhačů T)	6			
PVS divize	1	1	1	
VS brigády	1	1	1	
VS praporu	2	2	2	
Místa navedení letectva	1	1	2	
Radiolokátory	4	4	5	
Jednotlivé důležité cíle	6	6	6	

Tabulka je uspořádána z hlediska vyhodnocených cílů pro palbu dělostřelectva. Objem průzkumných úkolů se však několikanásobně zvýší tím, že u většiny objektů bude třeba zjistit několik elementárních cílů, které musíme uspořádat, evidovat a vyhodnotit. Na základě vyhodnocení je můžeme shrnout do jednoho cíle pro palbu dělostřelectva. Kromě toho řada prvků bojové sestavy nepřítele v době od jejich zjištění do doby palebného pokrytí změni své místo, takže se nevyhneme jejich několikanásobnému zjišťování.

Zkušebnosti ze cvičení ukazují, že při obraně 2–3 praporů a šířce úseku průlomu do 10 km se započítáním baterií, které mohou působit do pásma průlomu,

včetně objektů na bocích průlomu, musíme zjistit 400–500 i více elementárních cílů.

Možnosti průzkumu

Abychom zjistili možnosti průzkumu, posoudíme možnosti jednotlivých druhů průzkumných prostředků, jejich výkon a počty, které můžeme k úseku průlomu soustředit.

Pozorování z pozemních pozorovatelů pomocí optických přístrojů bude vzhledem k počtům a kvalitě základem. Průzkum pozorování značně omezuje terén a počasí (dohlednost), zejména v horském, zalesněném terénu.

Podle rozdělení a uskupení dělostřelectva pro průlom, můžeme soustředit

k průzkumu cílů v úseku průlomu a na jeho bocích 100–120 průzkumných družstev a dělostřeleckých pohyblivých pozorovatelů.

V optimálních podmínkách (dobrá viditelnost a aktivní činnost nepřítelů) je každá pozorovatelská, nebo VPS schopna za hodinu průzkumu zjistit a určit polohu 5–10 cílů a každá dvojice pozorovatelů sdruženého pozorování 5–6 cílů. Předpokládáme-li, že z uvedeného počtu průzkumných jednotek bude vytvořeno 10–15 dvojic sdruženého pozorování a 40–60 pozorovatelů a VPS, jsou tyto prostředky schopny za hodinu průzkumu zjistit a určit polohu 250–690 cílů.

Za předpokladu, že do hloubky 4 km bojové sestavy nepřítelů bude soustředěno 60 % celkového počtu elementárních cílů, bude potřeba zjištění 250–300 cílů spolehlivě kryta hodinovým výkonem průzkumu pozorováním. Síťková kapacita těchto prostředků umožní pokrýt úsek i s pásmy o šířce 3 km na bocích nejméně dvojnásobně.

Tedy úspěch zjištění a určení polohy cílů průzkumem pozorováním je podmíněn (při dohlednosti 5–7 km) důsledným řízením dělostřeleckého průzkumu, rychlým sběrem, přesnou evidencí a správným vyhodnocením průzkumových údajů. Bojovou sestavu praporů prvního sledu můžeme průzkumem pozorováním spolehlivě zjistit a vyhodnotit za 2–3 hodiny po rozvinutí bojových sestav.

Zvukoměrný průzkum je jedním z důležitých prostředků pro zjištění, určení polohy, popř. ráže a počtu děl (minometů) střeleckých baterií. Podle druhu a počtu dělostřeleckých útvarů (svazků) soustředěných k průlomu obrany nepřítelů může do úseku průlomu a přilehlého zájmového pásma působit 5–8 zvukoměrných baterií (čet).

Těmito prostředky lze pokrýt pásmo 30–60 km široké a 10–12 km hluboké (jsou-li zvukoměrné jednotky rozvinuty 2–3 km od předního okraje). Protibaterijní činnost pro zabezpečení úspěchu průlomu vedeme proti všemu dělostřelectvu nepřítelů, které je schopné soustředit palbu do úseku průlomu do vzdálenosti 2/3 jejich dostřelu. Z toho vyplývá, že je třeba vést průzkum nepřátelského dělostřelectva v pásmu širokém alespoň 30 km, v jehož středu je úsek průlomu (prolamuje-li obranu nepřítelů armáda na samostatném směru). Jednotky zvukoměrného průzkumu jsou schopny spolehlivě překrýt potřebné pásmo co do šířky. Co do hloubky nemusí být vzhledem k jejich dosahu a zásadám umístování dělo-

střelectva nepřítelů zachyceny některé baterie 175 mm K. Při tom bude výhodné, že dvě střední zvukoměrné jednotky působily do úseku průlomu a byly rozvinuty pro zjišťování blízkých cílů (vzdálenost mezi krajními naslouchatelny 3–4 km), ostatní byly rozvinuty pro zjišťování dalekých cílů (vzdálenost mezi krajními naslouchatelny 5–7 km) a pokryly celé zájmové pásmo. Pro spolehlivé zjišťování střeleckých baterií nepřítelů je třeba rozvinout minimálně 6 zvukoměrných jednotek.

Z tabulky 1 vyplývá, že je třeba zjistit 20–30 dělostřeleckých a protiletadlových baterií a minometných čet. Zahrneme-li do počtu i minomety ráže 81 mm, přesáhne počet 40. Každá zvukoměrná jednotka je schopna zjistit za hodinu průzkumu 3 baterie. Kapacita zvukoměrného průzkumu je tedy až 18 střeleckých baterií za hodinu. Zjištění potřebného počtu baterií a čet tedy vyžaduje alespoň 2 hodiny průzkumu při aktivní činnosti dělostřelectva nepřítelů, což v námi sledovaném období nemusí být pravidlem.

Radiolokátory typu SNAR použijeme v době, kdy bude průzkum pozorováním obtížný, nebo nemožný (noc, mlha, hustý déšť, sněžení apod.). Do úseku průlomu může působit (podle počtu dělostřeleckých) do 6 radiolokátorů tohoto typu. Každý z nich obsáhne na předpokládané pozorovací dále sektoru průzkumu úsek 2–3 km. Úsek průlomu můžeme tedy uvedenými prostředky spolehlivě překrýt, včetně přilehlých pásů na bocích.

Každý radiolokátor typu SNAR je schopen zjistit stejnou kvalitu objektů hyblivých cílů, tedy celkem 24–36 cílů. Průzkum těmito radiolokátory je však třeba chápat jako doplňující, neboť není schopen zjistit stejnou kvalitu objektů v sestavě nepřítelů, jako průzkum pozorováním.

Radiolokátory typu ARSOM je vzhledem k jejich vlastnostem výhodné použít v součinnosti se zvukoměrnými jednotkami. V pásmu průlomu mohou působit 2–3 tyto radiolokátory, které pokryjí prostor 8–10 km široký a 6–10 km hluboký. Za hodinu průzkumu mohou zjistit 15–18 minometných čet a dělostřeleckých baterií. Využijeme je především k průzkumu praporek (rotních) minometů a brigádního dělostřelectva ráže 155 mm zejména v horách (nutnost střelby vrchní skupinou úhlů), ale stejně jako zvukoměrných jednotek, za předpokladu aktivní činnosti dělostřelectva a minometů nepřítelů.

Pozemní fotografický průzkum vedou družstva pozemního fotografování. Je ome-

zen terénem a počasím (dohledností) podobně jako průzkum pozorováním. Panoramatické snímky z pozemních pozorovatelů, které tato družstva zhotovují, jsou výhodným doplňujícím a pomocným materiálem pro jiné druhy dělostřeleckého průzkumu.

Vzdušný průzkum bude průzkumné letectvo vést ve prospěch dělostřelectva určeného k průlomu nepřátelské obrany většinou fotografováním a to kamerami, které pořizují snímky s prvky vnitřní orientace a s potřebným překrytem (60 % v řadách a 30 % mezi řadami). Nafoťovaný prostor by měl být alespoň 20 až 25 km široký a 25–30 km hluboký, z toho nejméně 10 km před hlavním pásmem obrany. Abychom mohli tento poměrně velký prostor zpracovat do jednoho fotoplánu, bude třeba fotografovat kamerou AFP 20/30 MK (snímky 30×30 cm) v měřítku 1 : 20 000 až 1 : 25 000, což bude činit 3–4 řady po 10–12 snímcích. Fotoplán by měl být na štábu RVD armády minimálně 6 hodin před zahájením dělostřelecké přípravy, alespoň v 50 výšcích. Je-li třeba na zpracování fotoplánu zkráceným způsobem (fotobaterie) 13–15 hodin včetně jeho rozmnožení, na negativní proces (u fotogrammetrické jednotky letectva) 1–2 hodiny, na vlastní vzdušné fotografování, dopravu materiálu a určitou zálohu času 3–5 hodin, ukazuje se nezbytné, abychom úkol pro průzkumnou leteckou jednotku vydali minimálně 23–28 hodin před započítáním dělostřelecké přípravy průlomu.

Takto pořízený fotoplán nebude příliš vhodným průzkumným dokumentem (vzhledem k měřítku a době pořízení), ale vynikajícím podkladem pro evidenci cílů, upřesnění jejich polohy v terénu, vedení průzkumu vzdušným pozorováním, topograficko-geodetické připojení a podobně. Kromě toho je nutné, aby 2–3 hodiny před zahájením dělostřelecké přípravy byly z pásma průlomu k dispozici alespoň jednotlivé letecké snímky průzkumného charakteru, které použijeme k potvrzení, upřesnění a vyhodnocení nově zjištěných cílů.

Vzdušný průzkum vojskového letectva bude hlavním zdrojem zpráv pro dělostřelectvo z prostoru za hranicí dosahu průzkumu pozorováním. Je podobně jako průzkum pozorováním omezen dohledností, která by měla činit alespoň 10–15 km. Vrtulníky vojskového letectva používáme při průzkumu cílů pro dělostřelectvo v zásadě dvojnásobným způsobem. První spočívá v průzkumu pozorováním z letů podél fronty, ve vzdálenosti 3–5 km od před-

ního okraje na vlastním území. Výhodou je nízká pravděpodobnost zasažení vrtulníku prostředky PVO nepřítele, ale nevýhodou je dlouhá pozorovací dálka. Proto tento způsob použijeme jen při dobré viditelnosti, při potvrzování cílů a zastřílení.

Druhý způsob spočívá ve využití pasívních úseků z hlediska nepřátelské PVO a v průzkumu nad sestavou protivníka do hloubky 10–15 km. Tím zvýšíme pravděpodobnost zjištění cílů a přesnost určení polohy. Při využití leteckého snímku můžeme určit polohu cílů s takovou přesností, že můžeme vést palbu bez zastřílení (návrh předpisu Pravidla střelby a řízení palby v tabulce 1 tento způsob neuvádí). Obtíž spočívá v určení pasívních úseků PVO nepřítele. Také pravděpodobnost zničení vrtulníku je značně vyšší, než při prvním způsobu.

NRVD armád mají předurčeny vrtulníkové roje dělostřeleckého průzkumu o 4 vrtulnicích. Je výhodné, aby štáb RVD armády úkoloval tuto jednotku centralizovaně. Umožní to pružnější řízení a rychlejší činnost jednotky. Centralizované využití skončí rozdělením palebných úkolů.

Budou-li osádky vrtulníků plnit při každém vzletu jeden hlavní a jeden až dva vedlejší úkoly, může uvedený počet vrtulníků při jejich současném zasažení zjistit 8–12 cílů v pásmu do hloubky 10 až 15 km. Pro zjištění potřebného počtu objektů bude třeba alespoň dvou hodin průzkumu vedeného s maximálním úsilím.

Závažnou otázkou je zjištění polohy (souřadnic) těchto cílů. Předpis Dě1-6-5 vyžaduje, aby při určování souřadnic byla pozorovací dálka maximálně 10 km. Splnění tohoto požadavku bude klást v případě prvního způsobu použití na osádky vrtulníků zvýšené požadavky. Půjde o manévry přizemním letem k přednímu okraji (ve skrytu) a o upřesnění polohy zjištěného cíle výškokem nad horizont. Přesnost určení souřadnic se nepochybně zvýší využitím fotoschématu. V některých případech se pravděpodobně nevyhne nutnosti zahájit na cíle zjištěné pozorováním z vrtulníků z vlastního území účinnou střelbu bez zastřílení, neboť vrtulník bude jediným zdrojem zpráv. V tom případě bude výhodné palbu pozorovat (vrtulník, který určil polohu) a v případě nutnosti ji opravit.

Velmi důležitým prostředkem k získání podkladů pro dělostřeleckou přípravu a podporu je **vševojskový průzkum**. Jeho úspěšné využití ve prospěch dělostřelectva je podmíněno součinností náčelníka průzkumu štábu RVD armády se zpravo-

dajským oddělením. Je nezbytné, aby tato součinnost proběhla včas (alespoň 10–15 hodin před zahájením dělostřelecké přípravy) a aby splnila dva základní cíle.

Především je nutné, aby NPz získal obecné údaje o nepříteli k přesnému řízení dělostřeleckého průzkumu a dále aby byl již armádní stupeň ovlivněn k řízení vševojskového průzkumu ve prospěch dělostřelectva. Již jsem uvedl, že zájmový prostor bude od hranice dosahu průzkumu pozorováním do hloubky 15 km a v šířce alespoň 30 km. V tomto prostoru může působit po jedné až dvou BPzH prvosledových praporů a zpravidla po jedné PzS pluků v dotyku. Skutečnosti zjištěné těmito silami (10–15 hlídek a skupin) budou sloužit jako podklad pro úkolování PzS prolamujících pluků a divízi. Tyto skupiny mohou být na základě dohovoru NPz se zpravodajskými odděleními posíleny dělostřeleckými pohyblivými pozorovatelnými (zabezpečení přesnosti zjišťovaných podkladů). Budou-li 2 plukovní a 4 divizní skupiny posíleny DPP a usměrněny do zájmového prostoru s odpovídajícími úkoly, mohou spolehlivě určit souřadnice 12–18 objektů, právě v hloubce palebných postavení dělostřelectva nepřítel, míst velení brigád, postavení praporů druhého sledu, míst velení divize ap. Tedy z prostoru, odkud dělostřelecký pozemní průzkum získá nejméně zpráv. Vše záleží na včasné dohovoru, organizaci součinnosti (nejen na stupni armády) a z toho vyplývajícím přesným úkolování skupin i organizací předávání výsledků průzkumu. Máme-li mít výsledky včas k dispozici pro plánování dělostřelecké přípravy a podpory, bude třeba, aby PzS zahájily plnění úkolů 7–10 hodin předem. Ostatní prostředky vševojskového průzkumu, vzhledem k tomu, že nezískávají dostatečně přesné podklady pro palbu dělostřelectva, jsou v tomto smyslu druhořadé.

Z analýzy možností různých druhů průzkumu k zabezpečení podkladů pro dělostřeleckou přípravu a podporu průlomu vyplývá závěr, že dělostřeleckou přípravu a podporu průlomu lze z hlediska průzkumu zabezpečit v krátké lhůtě za těchto předpokladů:

- o úseku průlomu bude rámcově rozhodnuto alespoň den předem, konkrétně 6–8 hodin před průlomem;

- budou k dispozici nejméně 2 hodiny světelného času pro organizaci dělostřeleckého průzkumu (rozvinutí bojových sestav, topograficko-geodetické připojení, orientaci a vydání úkolů a součinnost)

před šestihodinovou lhůtou přípravy průlomu;

- počasi dovolí dohlednost alespoň 5–10 km;

- RVD armády bude přidělen vrtulníkový roj o 4 vrtulnicích Mi-1 s nezbytným technickým vybavením;

- bude vyčleněna potřebná kapacita průzkumného letectva pro svislé vzdušné fotografování kamerami typu AFP 20/30 MK;

- vševojskový průzkum bude úkolován a orientován do zájmového prostoru na základě součinnosti NPz se zpravodajskými odděleními na úrovni štábu armády, prolamujících divízi a pluků;

- v nezbytných případech budou souřadnice cílů zjištěné pozorováním z vrtulníků použity pro vedení palby bez zastřelení, i v případě jejich určení z letů nad vlastním územím.

Rízení dělostřeleckého průzkumu

Proces řízení dělostřeleckého průzkumu, tedy jeho plánování, organizace a operativní řízení je dostatečně popsán v hlavě 2 předpisu Děl-6-4. Tyto zásady je nutné uplatnit i při řízení dělostřeleckého průzkumu při průlomu obrany nepřítel v krátké lhůtě. Některé momenty tohoto procesu chci však zdůraznit.

V období plánování a operativního řízení bude NPz štábu RVD armády věnovat pozornost zejména:

- vyžádání potřebné kapacity průzkumného letectva pro svislé vzdušné fotografování úseku průlomu a přilehlého prostoru tak, aby požadavek byl zahrnut do centrálního plánu zpravodajského zabezpečení fronty;

- upřesnění tohoto požadavku, jakmile bude znám úsek průlomu;

- plánování výjimek z řádu rozboru zpráv a jeho upřesnění na období sběru průzkumných údajů pro dělostřeleckou přípravu a podporu;

- plánování použití roje vrtulníků a návrhu NRVD na jeho rozdělení vykonavatelům průzkumu (na rozdělení palebných úkolů);

- výběru (v součinnosti s operačním oddělením) a přípravě přistávací plochy vrtulníků vybavené technickým zařízením a jejího zabezpečení;

- volbě prostorů rozvinutí prostředků dělostřeleckého průzkumu a plánování jejich vyvedení (v součinnosti s operačním oddělením štábu armády a skupinou pro hlavní dělostřelectvo štábu RVD);

- součinnosti se zpravodajským oddělením štábu armády (upřesnění situace

Tabulka 2

Základní opatření		Hodiny						Číslo úkolů
		6	5	4	3	2	1	
Dělostřelectvo	Vyvedení a rozvinutí dělostřelectva Plánování paleb, vydání úkolů, organizace součinnosti a velení	armáda divize pluk oddíl						
	Dělostřelecká příprava							
Dělostřelecký průzkum	v plánování a organizování	Svislé vzdušné fotografování úseku průlomu, zpracování fotoplánu a jeho rozdělení vykonavatelům						1
		Organizace dělostřeleckého průzkumu, vyvedení, rozvi- nutí bojových sestav, topograficko-geodetické připojení, vydání úkolů, organizace spojení						2
		Vedení průzkumu nepřítele, sběr a vyhodnocování údajů						3
		Další průzkum a sledování známých cílů						4
	v operativním řízení	Doplňkový průzkum a potvrzení cílů pro dělostřeleckou přípravu a podporu - pozemního průzkumu - průzkumného letectva . vzdušné fotografování . zpracování a vyhodnocení . dodání jednotlivých snímků - vojenského letectva						5
		Intenzivní průzkum, sledování známých cílů, pozorování a opravování palby dělostřeleckým pozemním průzkumem a vojenským letectvem						6
		Průzkum nově se objevivších baterií vojsk letectvem a ři- zení palby na ně						7

nepřítele, jeho zámyslu cílů pro úder RV, použití PzS pluků a divizí, jejich posílení orgány dělostřeleckého průzkumu a způsobu předávání výsledků průzkumu);

— vydání předběžných a bojových nařízení a vyvedení průzkumných jednotek tak, aby nejméně 6 hodin před zahájením dělostřelecké přípravy a podpory byly rozvinuty a v pohotovosti;

— osobní organizaci dělostřeleckého průzkumu v terénu, přípravě vyhodnocovací ústředny a podřízených náčelníků k řízení průzkumu, sběru, evidence a vyhodnocování průzkumných zpráv a údajů.

Vlastní proces sběru a vyhodnocení průzkumných zpráv a údajů by mohl probíhat podle harmonogramu uvedeného v **tabulce 2**.

Jsou-li poslední 2–3 hodiny ve světlem čase (zpravidla tomu tak bude), je třeba úkoly číslo 2 a pokud možno i úkol číslo 3 splnit za světla den předem, úkol 4 v průběhu noci a úkoly 5–7 po svítání. Není-li to možné, musí úkol číslo 3 splnit jednotky v dotyku a výsledky předat. Údaje se během noci doplňují a upřesňují (úkol číslo 4).

Řádem rozboru zpráv určenou centralizací průzkumných údajů a zpráv můžeme v souvislosti se způsobem operačního a palebného plánování upravit v podstatě do dvou variant.

Bude-li stupeň armády řešit palebné plánování až do konkrétních cílů, bude třeba, aby veškeré průzkumné údaje a zprávy byly soustředěny u NPz štábu RVD armády. Pak jeho vyhodnocovací ústředna průběžně zpracovává schéma cílů a vede seznam souřadnic cílů. Jakmile je ukončen sběr a vyhodnocení podkladů pro dělostřeleckou přípravu, předá NPz na těchto dokumentech výchozí údaje pro palebné plánování operační skupině štábu RVD a spolupracuje s ní při rozdělování cílů. Tato činnost neprobíhá jednorázově, ale v průběhu úkolů číslo 4 a 5 (**tabulka 2**) se několikrát opakuje. Cíle, které jsou v průběhu úkolu 5 nově zjištěny, se do tabulky paleb již zpravidla nezahrnují, ale působí na ně dělostřelectvo z vyčleněné zálohy. U cílů, které změnilu svou polohu, se upřesní souřadnice, nejdéle však do doby, ve které jsou palebné jednotky schopny přepočítat prvky a navelet změny. V opačném případě se z tabulky paleb vyškrtnou a přidělí se vyčleněné záloze. Tento způsob není pružný a vyžaduje soustředění a vyhodnocení značného množství průzkumných údajů. Tím je náročný na čas.

Ve druhé řadě je možné prostorovým rozdělením delimitovat palebnou a tím

i průzkumovou odpovědnost na prolamující divize a na stupni armády ponechat jen určitou část úkolu (např. ničení PjN a protibaterijní činnost). V tom případě stupeň armády stanoví strukturu dělostřelecké přípravy a podpory a určí počty oddílů, které se jednotlivých palebných přepadů účastní. Štáby RVD divizí pak samostatně v určených prostorech zjistí cíle, podle stanoveného řádu rozboru zpráv je palebně pokryjí, nebo ohlásí nadřazenému. Rozhodne-li se NRVD armády pro tento způsob, musí tak učinit včas, aby NPz mohl řád rozboru zpráv upřesnit. Objem průzkumných údajů, soustředěvaný na armádním stupni, bude mnohem menší (údaje o nepřátelských bateriích), lépe se využije kapacit vyhodnocovacích ústředn divizí a celý proces získání podkladů pro palbu se zrychlí.

Tyto varianty jsou omezeny dobou potřebnou pro přípravu a vedení dělostřelecké přípravy a podpory průlomu. V době, kdy dochází k decentralizaci dělostřelectva, dojde i k decentralizaci dělostřeleckého průzkumu.

Závěrem chci zdůraznit, že zabezpečení průzkumných podkladů pro dělostřeleckou přípravu a podporu průlomu obrany nepřítele v krátké lhůtě je při promyšleném řízení dělostřeleckého průzkumu reálné.

Ke splnění úkolu však bude třeba, aby nadřízení vševojskoví velitelé i NRVD vytvářeli pro práci dělostřeleckého průzkumu potřebné podmínky, zejména včasné rozhodnutí o základních podkladech. Počty dělostřeleckého průzkumu potřebného k zabezpečení úspěšné palby dělostřelectva při průlomu obrany vyžadují, aby i dělostřelectvo přibrané k dělostřelecké přípravě bylo přisunuto s organickými průzkumnými prostředky, respektive aby část z nich, zejména prostředky náročné na rozvinutí a topograficko-geodetické připojení byly přisunuty k úseku průlomu s potřebným předstihem.

Dělostřelecký průzkum může úspěšně splnit úkol jen v úzké součinnosti se všemi ostatními druhy průzkumu.

Nezbytnou bude i ta okolnost, aby bylo všeobecně pochopeno, že bez zjištění sestavy nepřítele a určení přesných souřadnic cílů nebude palba dělostřelectva efektivní a tím bude ohrožen úspěch prolamujících vojsk.

Konečně bude třeba vytvořit podmínky pro využití fotogrammetrických materiálů jak pro průzkumové úkoly, tak i pro úkoly plánování a organizace bojové činnosti dělostřelectva.

SOUČINNOST POZEMNÍCH PROSTŘEDKŮ PVO SE STÍHACÍM LETECTVEM

Hromadné zasazení sil a prostředků v ozbrojeném zápase se zákonitě odráží v růstu významu součinnosti. To platí obecně pro všechny druhy ozbrojených sil, druhy vojsk a jaké pro vojsko protivzdušné obrany.

Problémy součinnosti také narůstají ve zkracování doby pro přípravu k boji. V tomto smyslu je situace zvláště kritická u vojsk protivzdušné obrany, protože změny ve vývoji vzdušné situace jsou tak rychlé, že zdoluhavé řešení nepřipadá v úvahu.

V článku chci shrnout nejdůležitější poznatky, jejichž realizace může přispět k odstranění některých základních nejasností o možnostech součinnosti stran a způsobech uskutečňování součinnosti mezi nimi. Pro rozsáhlost celé problematiky se omezím na řešení součinnosti při vedení boje s nepřátelskými prostředky vzdušného napadení, neboť tento problém je stěžejní.

Požadavky pozemních prostředků PVO na informaci o situaci letectva nepřítele a z toho vyplývající možnosti jejich centralizovaného řízení

Víme, že nejefektivnějším způsobem součinnosti mezi prostředky PVO je součinnost podle cílů, tj. přidělování cílů (optimální) jednotlivým prostředkům PVO. Realizace tohoto způsobu však předpokládá úplný a spolehlivý přehled o situaci nepřátelského letectva i situaci všech prostředků PVO. Vyžaduje také jednotné chápání této situace mezi stupni přidělovacími i stupni, jimiž jsou cíle přidělovány.

Požadavky na znalost informace o situaci nepřátelského letectva jsou vymezeny hranicemi stanovení palebného úkolu na přidělovacích stupních velení. Z časového hlediska jde o reakční dobu, kterou jednotka, útvar, svazek vojska PVO nezbytně potřebuje, aby po obdržení palebného úkolu byla schopna vykonat přímou přípravu

střelby a zničit cíl. Je to minimálně potřebná doba za situace, kdy jednotka (útvar, svazek) dosáhla bojové pohotovosti č. 1.

Vydeme-li z podrobné analýzy požadavků na informaci i situaci letectva nepřítele a srovnáme je s možnostmi systému průzkumu vzdušného nepřítele, dojdeme k závěru, že za současného systému přenosu a zpracování radiolokační informace můžeme v závislosti na rychlosti cílů včas přidělit cíl ze stupně frontu od výšky 4500 až 5000 m a to jen při omezení střelby.

Proto hledáme řešení v decentralizaci řízení boje s prostředky vzdušného napadení na nižší stupně.

Možnosti centralizovaného přidělování cílů z VS svazku vojska PVO jsou omezeny v závislosti na rychlosti cílů výškou 1500 až 2500 m, přičemž do 600 m není přidělování cíle možné. Z toho vyplývá, že boj s cíli do 2500 m musíme decentralizovat od oddílů.

Na armádním stupni velení můžeme s přidělováním cílů z VS PVO armády počítat v závislosti na rychlosti cílů a umístění útvaru od výšek 1000–2000 m.

Možnosti centralizovaného přidělování cílů z VS útvaru vojska PVO jsou omezeny výškou 300 m.

Proto boj s cíli do výšky 300 m je nutné decentralizovat do baterií, od 300 do 2000 m lze centralizovaně řídit z VS útvaru vojska PVO a od 2000 m je přidělování cílů reálné i z VS PVO armády.

Pokud jde o ostatní frontové a armádní útvary vojska PVO a VS PVO divizí

musí tyto řídit boj samostatně do výšky 1000 m. S přidělením cíle od nadřazených stupňů velení mohou počítat až do této výšky.

Analýza možností na taktických stupních velení vede k závěru, že protiletadlový pluk musí samostatně ničit cíle ve výškách do 600 m, přičemž palba na cíle do 200 m musí být decentralizována do baterií. U motostřeleckých (tankových) pluků musí protiletadlové baterie samostatně ničit cíle ve výškách do 400 m a družstva střelců protiletadlových raket do 100 m.

Přitom skutečné možnosti vzhledem k vlivu terénu a zejména rušení budou menší, neboť jejich vliv se bude projevovat ve zkrácení dosahů radiolokačních prostředků v závislosti na výkonové hustotě zarušení do hlavní nebo boční smyčky a efektivní odrazové ploše v průměru o 30–50 %, což centralizované řízení boje může ve značné míře nebo zcela vyloučit.

Možnosti rozdělování úsilí (cílů) mezi pozemními prostředky PVO a stíhací letectvo

Mají-li jednotlivé stupně velení racionálně rozdělovat úsilí, musí mít k dispozici informaci o situaci letectva a možnostech jeho zásahu alespoň jednu minutu před hranicí uložení palebného úkolu pozemními prostředky PVO (doba na rozhodovací proces). Výsledky podrobného rozboru můžeme shrnout do těchto závěrů:

a) Na frontovém stupni velení

Při rozmístění svazku vojska PVO k PVO hlavního uskupení prvních armád nelze při nadzvukových rychlostech cílů taktickou součinnost uskutečnit včas. Při rozmístění svazku vojska PVO k PVO objektů v hloubce (v pásmu asi 60 km od předního okraje) můžeme taktickou součinnost uskutečnit od výšky 3000 až 4000 m při omezení možností střelby. Z toho je jasné, že součinnost na tomto stupni bude mít operační charakter.

Při rozdělení cílů na úrovni VS svazku vojska PVO a NS letectva je součinnost realizovatelná v závislosti na rychlosti cílů od výšky 2500 až 3500 m. Z toho je patrné, že boj s cíli do výšky 3000 m musí vést samostatně některý ze součinnostních prostředků. Zabezpečení taktické součinnosti od této výšky vyžaduje, aby na VS svazku vojska PVO bylo umístěno jedno z naváděných stanovišť stíhací letecké divize.

b) Na armádním stupni velení

Při rozmístění útvaru vojska PVO k PVO hlavního uskupení armády je včas-

rá součinnost, v závislosti na rychlosti cílů, možná od výšky 1500 až 3500 m.

Při rozmístění útvaru vojska PVO v pásmu asi 30 km od předního okraje je včasná součinnost možná od výšky 900 až 2500 m.

Z toho je jasné, že s včasnou realizací součinnosti počítáme až do výšek kolem 3000 m. Ve vztahu k vševojskovým svazkům je součinnost realizovatelná od výšky 1000 m.

Na VS PVO armády můžeme tudíž uskutečňovat součinnost operačního i taktického rázu.

Při rozdělení cílů na úrovni VS útvaru vojska PVO a NS letectva je součinnost reálná od výšky 600 až 800 m. Proto boj s cíli do 1000 m musí vést samostatně některý ze součinnostních prostředků.

Boj s cíli nad 3000 m můžeme racionálně řídit v součinnosti se střediskem bojového velení letecké armády ze stupně armády, boj s cíli od 1000 m do 3000 m můžeme upřesňovat mezi VS útvaru vojska PVO a NS letectva a boj s cíli do 1000 m musí vést samostatně buď útvar vojska PVO nebo stíhací letectvo.

Celkově z požadavků na včasné uložení palebného úkolu a z možností včasného uskutečnění součinnosti na operačních stupních vyplývá, že pozemní prostředky PVO musí působit přednostně před stíhacím letectvem až do výšky 3000 m. Vlet stíhacího letectva pod tuto výšku ve společném prostoru bojové činnosti pak může povolit pouze ten stupeň, který zabezpečí včasné proniknutí součinnostního signálu,

zejšujícího bezpečnost stíhacího letectva, až do palebné jednotky. Takovým stupněm v současných podmínkách je společné VS svazku (útvary) vojska PVO a NS letectva.

c) Na taktických stupních velení

Znalost situace stíhacího letectva orgány velení letectva na stupni svazku nemožňuje zatím uvažovat o rozdělování cílů mezi stíhací letectvo a prostředky PVO. Při rozdělování cílů pozemním prostředkům PVO divize, má-li být přihlédnuto k zásahu stíhacího letectva v prostoru divize, je včasné předání součinnosti informace možné na cíle ve výškách nad výškách nad 1000 m.

Z toho vyplývá, že VS PVO divizi musí řídit boj se vzdušnými cíli minimálně do výšky 1000 m samostatně pokud nedostanou včas signál zakazu palby na konkrétní cíl a ve výškách nad 1000 m v návaznosti na rozhodnutí VS PVO armády.

Při ovlivňování bojové činnosti prostředků PVO pomocí součinnostních signálů je časovou analýzou pronikání signálů prokázáno, že signál vydaný na VS PVO frontu nebo armády může proniknout do palebných jednotek včas, je-li vydán na dále uložení palebného úkolu jednotce.

Ze stručného zhodnocení možností součinnosti především vyplývá, že:

— operační stupně velení se v podstatě za současných možností velení racionálním rozdělováním cílů mezi pozemní prostředky PVO a SL nemohou zabývat; mohou však ovlivňovat bojovou činnost pozemních prostředků PVO prostřednictvím součinnostních signálů;

— operační stupně, vzhledem k složitosti vzdušné situace, zejména při odražení hromadného úderu, musí mít připraveny vhodné varianty boje, jejichž cestou mohou ovlivňovat zasazení jednotlivých prostředků PVO; tyto varianty musí vycházet z racionálního využití všech prostředků PVO.

Základním kritériem racionálního využití všech prostředků PVO je jejich výšková účinnost. Z tohoto hlediska je situace nejkritičtější ve výškách do 200 m, v nichž se jako neefektivnější prostředky jeví jednotky PPLRK a 30 mm PLdVK. Dále je situace kritická až do výšky 1000 m, do níž, kromě uvedených prostředků, mohou efektivně působit ještě protiletadlové rakety malého dosahu. Ve výškách od 1000 do 3000 m mohou efektivně působit již všechny pozemní prostředky PVO. Z toho je patrné, že při ničení cílů do 3000 m by měly pozemní prostředky PVO působit přednostně.

Stíhací letectvo dosahuje největší účinnosti ve výškách od 3000 do 10000 m. Proto v rozmezí těchto výšek by mělo působit přednostně. Jeho účinnost s další výškou klesá až po 18000 m. V těchto a větších výškách se projevují přednosti protiletadlových raketových prostředků zejména středního dosahu. Proto by od výšky 10000 m měly působit před stíhacím letectvem přednostně.

Protože rozdělení úsilí podle výšek je jen jedním z možných způsobů součinnosti (i když v podmínkách odražení hromadného úderu hlavním), je nutné při rozpracování variant součinnosti vzít v úvahu i jiné možnosti, popř. volit jejich nejvhodnější kombinace, aby co nejlépe odpovídaly variantám činnosti vzdušného nepřítele, ale také situaci a stavu prostředků PVO a SL, který bojové možnosti limituje.

Základní varianty součinnosti by měly postihovat:

1. Odražení narušitelů vzdušného prostoru (varianta A)

K narušení vzdušného prostoru může docházet v míru, zvláště pak v období zotřívání mezinárodního napětí. Počet narušení může narůstat s blížícím se počátkem válečného konfliktu.

Pro likvidaci narušitelů vzdušného prostoru jsou určeny síly a prostředky PVO, včleněné do pohotovostního systému PVOS. Jejich zasazení je řízeno z VS PVOS. K tomu musí být vybudována odpovídající spojení k pohotovostním jednotkám a zabezpečení odposlechů uvědomování o vzdušné situaci, podle níž se bude příslušné VS PVOS rozhodovat o přidělení vzdušných cílů.

Při narušení vzdušného prostoru půjde o jednoduchou vzdušnou situaci, k jejímuž vyřešení by měl v podstatě stačit zásah stíhacího letectva. Pozemní prostředky PVO by byly využity v případě, že zásah SL by přišel pozdě.

2. Odražení hromadných úderů nepřátelského letectva (varianta B)

Válečný konflikt by byl s velkou pravděpodobností zahájen hromadným úderem letectva. Může začít v situaci, kdy pro jeho odražení budou k dispozici jen síly a prostředky pohotovostního systému PVOS (nepříteli se podaří využít překvapení), nebo v situaci, kdy pro odražení úderu budou k dispozici síly a prostředky PVO, které dosáhly zvýšení, popř. plné bojové pohotovosti (konfliktu předcházelo kratší či delší období úderů).

Při hromadných úderech se vytvoří zpravidla složitá vzdušná situace, která

za současných informačních možností bude ztěžovat její centralizované řešení na VS PVO na jedné straně, na druhé bude vyžadovat (vzhledem k možnému počtu cílů) využití všech prostředků PVO. Protože časový tlak nedovolí zdlouhavé rozhodování na vyšších stupních velení, musí být stanovená pravidla součinnosti co nejjednodušší a součinnostní strany je musí přesně respektovat. Nejracionalnější způsob součinnosti v této situaci je kombinace způsobů podle prostorů a výšek. To znamená, že

- stíhací letectvo ničí letouny nepřitele před prostory účinné působnosti protiletadlových raketových útvarů, na jejich bocích a za nimi bez omezení ze střehu ve vzduchu nebo ze střehu na letišti; v prostoru bojové činnosti protiletadlových raketových prostředků působí přednostně ve výškách od 3000 do 10 000 m;
- protiletadlové raketové prostředky působí přednostně ve výškách do 3000 a nad 10 000 m;

- protiletadlové jednotky a družstva střelců protiletadlových raket působí v dosahu protiletadlových raketových útvarů do 3000 m přednostně před SL pokud nedostanou zákaz palby; mimo tyto prostory vedou palbu na cíle, na které nepůsobí SL a za podmínky bezpečného rozpoznání cílů, bez omezení ve výškách do 200 m.

V případě jednodušší vzdušné situace na některých náletových směrech můžeme kromě této varianty použít způsobu součinnosti podle cílů, popř. podle čar, nebo směrů.

V období mezi hromadnými údery může vzdušný nepřítel vést **metodickou činnost v různém rozsahu (varianta C)**.

Vznikající situace ve srovnání se situací při hromadných úderech však bude jednodušší. V této podobě také část prostředků PVO bude v bojové pohotovosti č. 2 (3), část se může přesunovat. Proto těžiště bude spočívat na jednotkách udržovaných v bojové pohotovosti č. 1 a na SL, které v této době bude udržováno v pohotovosti č. 1 na letištích.

V této situaci, v závislosti na charakteru vzdušné situace, můžeme uskutečňovat součinnost podle cílů, nebo podle výšek, popř. podle času.

Součinnost podle cílů znamená, že

- stíhací letectvo ničí letouny — rušiče, skupinové a manévrující cíle a cíle působící na velkých parametrech;

- protiletadlové raketové jednotky v pohotovosti č. 1 ničí cíle na malých výškách, vysoko a rychle letící cíle;

- protiletadlové jednotky a družstva střelců protiletadlových raket ničí cíle do

rychlosti zvuku, na něž nepůsobí SL, bez omezení do 200 m.

Součinnost podle výšek je shodná s variantou B. Součinnost podle času znamená, že pozemní prostředky PVO v pohotovosti č. 1 vedou palbu do zasazení SL do boje neomezeně. Se vstupem SL do boje působí pouze na cíle, na které neútočí SL, bez omezení do 200 m.

Soudobé nepřátelské letectvo může vést bojovou činnost v noci a za složitých meteorologických podmínek. Jeho činnost bude probíhat nepřetržitě i za různých podmínek pozemní situace. Proto je třeba připravit pravidla součinnosti i pro tyto zvláštní případy (varianta D).

Při narušení systému velení:

- stíhací letectvo působí neomezeně, v prvním pořadí ničí letouny — rušiče, mimo prostory účinné působnosti protiletadlových raketových prostředků;

- protiletadlové raketové prostředky vedou palbu na cíle v okruhu své účinné působnosti;

- protiletadlové jednotky a družstva střelců PLR vedou palbu na cíle, na něž nepůsobí SL, bez omezení do 200 m.

V noci a ve složitých meteorologických podmínkách:

- pozemní prostředky PVO vedou palbu v rozsahu své účinné působnosti přednostně;

- stíhací letectvo ničí cíle, které pronikly systémem PVO pozemních prostředků PVO z pohotovosti č. 1 na letištích.

Při velkých ztrátách a přemísťování pozemních prostředků PVO a SL:

- při velkých ztrátách pozemních prostředků PVO, zejména protiletadlových raketových prostředků, při jejich přemísťování působí SL přednostně v celém rozsahu své působnosti; pozemní prostředky PVO působí na cíle, na které neútočí SL;

- při velkých ztrátách SL působí pozemní prostředky PVO v rozsahu své účinnosti přednostně. SL působí na cíle mimo prostory bojové činnosti protiletadlových raketových prostředků a v jejich prostorech jen na cíle, na které nevedou palbu pozemní prostředky PVO; protiletadlové jednotky a družstva střelců PLR mimo prostory bojové činnosti protiletadlových raketových útvarů vedou palbu na cíle, na něž neútočí SL, bez omezení do 200 m.

Tyto varianty lze ve formě tabulek podle zkušeností dále zpřesnit a měly by je mít k dispozici všechny útvary PVO a SL.

K realizaci závěrů a k dalšímu zlepšení součinnosti mezi pozemními prostředky PVO a stíhacím letectvem bude účelné po-

stupně a podle možností přijat tato opatření:

1. Rozpracované varianty součinnosti zahrnout do PLÁNU SOUČINNOSTI mezi silami a prostředky vojska PVO, vojsk PVO státu a letectva. Na jejich základě operační stupně velení PVO, po zhodnocení vzdušné situace, charakteru náletu, jeho členění, situace prostředků PVO a SL, denní doby či meteorologických podmínek stanovují smluveným signálem nejvhodnější variantu boje. Taktické stupně velení pak nařízenou variantu realizují s právem jejího zpřesnění, přispěje-li to ke zvýšení efektivity PVO a nedojde k ohrožení bezpečnosti stíhacího letectva.

2. Pozemní prostředky PVO, vzhledem k analyzovaným možnostem, musí v sektoru své palebné odpovědnosti samostatně zjišťovat a ničit cíle takto:

- družstva protiletadlových raketových střelců do 100 m;
- baterie malorážného protiletadlového dělostřelectva do 200 m;
- baterie protiletadlových řízených střel malého dosahu do 300 m;
- oddíly protiletadlových řízených střel středního dosahu do 2500 m.

Tyto poznatky by se měly odrazit v příslušných nařízeních pro průzkum a vedení palby.

3. Podrobně je potřebné rozpracovat činnost středisek bojového velení letectva ve vztahu k PVO pozemního vojska v tom smyslu, aby bylo patrné jaké prostředky a vybavení tato střediska musí mít, aby mohla splnit úkoly, které jsou jim v obsahu práce vymezeny.

Činnost společných míst velení letectva a vojska PVO je nezbytné cílevědomě procvičovat na společných cvičeních.

4. K perspektivnímu zlepšování součinnosti je nutné se soustředit na přípravu a zavedení do vojska PVO automatizovaných systémů velení.

V závěru chci zdůraznit, že 60—70 % letectva nepřítele může působit v malých výškách. Z toho vyplývá, že boj s nízkoleťícími cíli bude převažujícím způsobem boje většiny prostředků PVO. Řízení tohoto boje bude nutné decentralizovat na ty stupně velení, které splňují požadavky na včasné uložení úkolu palebným prvkům a součinnost se SL uskutečňovat na těch stupních velení, které tento požadavek respektují.

Vím, že článek nepostihuje všechny problémy součinnosti, neboť zvláště otázky součinnosti mezi vojskem PVO pozemního vojska a PVO státu by si vyžádaly samostatný článek.

K VYUŽÍVÁNÍ UTAJENÉHO SPOJENÍ

Do armády přicházejí moderní spojovací prostředky a technika, které plně zabezpečují velení v soudobých podmínkách boje i vedení operací.

Zavádění nové a zpravidla velmi složité techniky přináší s sebou řadu problémů, které vyvolávají mnohdy v podvědomí velitelů a štábů nedůvěru a nechuf k jejich využívání. Nová technika vyžaduje změnu přístupu k jejímu zvládnutí, oprostění se od vžitých návyků a některá další opatření, která musíme důkladně promýšlet a připravit.

Projevilo se to i v rádiové oblasti při zavádění výkonných rádiových stanic R-140 a velitelských rádiových stanic R3AT a R4AT (R3AT pro pluk, R4AT divize) ve vozidlech PV3S.

Velitelé a štáby si zvykli velet a předávat zprávy fonickým provozem a především po linkových a radioreléových zařízeních a na nižších stupních po VKV rádiových stanicích. Na rádiových stanicích, které neměly zařízení pro utajení hovorů, se však nedodržovala provozní kázeň a docházelo k narušování utajení předávaných zpráv. Protože kvalita nových rádiových stanic umožňuje stejné podmínky pro vedení hovorů jako radioreléové nebo linkové prostředky, vžil se názor, že tomu

tak musí být u všech spojovacích prostředků, které přichází do vojsk.

Rádiové stanice R4AT a R3AT umožňují vedení utajeného provozu, včetně dálkového ovládání výkonných rádiových stanic v KV i VKV pásmu tímto provozem. Mají však některé zvláštnosti, které je třeba vzít v úvahu.

Zavedení těchto stanic vyřešilo nejohrovenější problém ve velení rádiovými prostředky. Při dovoleném využití jejich vlastností umožní veliteli svazku (svazu) velet svým podřízeným v celém pásmu a loubce bojové sestavy vojsk.

Odpadá zřizování pomocných spojovacích uzlů a retranslačních míst, které byly náročné na organizaci spojovací soustavy, vyžadovaly dostatek času a jejich obsluhu měly složité podmínky pro svou činnost.

Velitelské rádiové stanice umožňují velet za pohybu nebo z krátkých zastávek a plně vyhovují požadavkům dynamiky útočného boje. Navíc jejich parametry umožní zabezpečit spojení s veliteli v bojových vozidlech a tancích otevřeným (a budou-li vybaveny utajovacími zařízeními) i utajeným provozem.

Rádiová pojítka v těchto velitelských stanicích mají vysoké přenosové parametry, široké kmitočtové pásmo, dostateč-

rý výkon a umožňují rychlý manévr kmitočty (např. při rušení nepřítelem). Rádio-
vé stanice lze přeladit na několik předem
určených kmitočtů. Nově zvolený kmitočet
se stlačením ovládacího prvku v několika
vteřinách automaticky přeladí. Při utaje-
ném provozu musíme respektovat některé
zásady manipulace.

Z velitelských rádiových stanic R4AT
(R3AT) můžeme utajeně hovořit v KV
i VKV kmitočtovém pásmu. Na těchto pro-
středcích můžeme hovořit údaje do cha-
rakteru TAJNĚ! Tak to stanoví předpisy
(kryptologickou hodnotou zařízení) a ne-
můžeme ustanovení předpisu měnit, nebo
svévolně narušovat.

Prostředky utajení v rádiových stani-
cích podléhají režimovému systému a
proto je třeba tento systém přísně dodr-
žovat. Pro uživatele z toho vyplývá povin-
nost umožnit přístup do prostředků pouze
oprávněným osobám. Techniku připraví
vyškolené služby včetně zabezpečení klí-
čové dokumentace. Tam, kde není kádrově
obsluha zabezpečena, nebudeme provoz
zařízení povolovat.

Používání velitelských rádiových stanic
R4AT (R3AT) je určeno pro přesně stano-
vený okruh funkcí. Nemůžeme své-
volně rozšiřovat a stanice nemůžeme uvol-
ňovat pro potřebu jiných příslušníků štá-
bí apod.

Dosavadní praxe je však taková, že se
při všech nácvičích a cvičeních pracuje
téměř výhradně s novou technikou. Uka-
zuje se, že nebude dodržena její stanove-
ná životnost, což je v rozporu se všemi
usneseními z dokumenty o vysoké hospo-
dárnosti a maximálním využívání dožívají-
cích zařízení.

Provoz na těchto zařízeních přináší
řadu výhod, ale zároveň stejné nedostat-
ky, jako otevřené rádiové spojení. Je mož-
né jej zaměřit a zarušit. Proto musíme do
provozu zavést přísný pořádek. Velitelé
musí přistupovat k hovorům připraveni a
předávat krátké důležité zprávy, které je
třeba před nepřítelem utajit. Tím toto spo-
jení chránit pro velení v rozhodujících
fázích bojové činnosti.

Protože při vedení utajeného hovoru
dochází ke komplexnímu využívání růz-
ných zařízení, je třeba dodržovat některé
pracovní zásady. Při hovoru je třeba
zmáčknout mikrofonní tlačítko, nepa-
trnou chvíli počkat než proběhne
elektrický proces spřažení zařízení a
pak vyslat potřebné sdělení. Při zakon-
čení hovoru přepnout na příjem — vy-
pnout mikrofonní tlačítko — okamžik po-
čkat, než protější účastník učiní totéž a
pokračovat v provozu. Při dalším vysílání
hovoru bude opětovný postup.

Při přepnutí hovorového tlačítka se ve
sluchátku ozve charakteristické písknutí,
které uvědomí uživatele o připravenosti
zařízení k hovoru. Uspěchanost, neustálé
mačkání a volání hovor neurychlí, ale na-
opak naruší jeho plynulost a stabilitu.

Utajený provoz můžeme vést se všemi
účastníky najednou, nebo na směru s jed-
ním nebo jen několika zvlášť určenými
účastníky. Určující je způsob nastavení
zařízení (společný nebo směrový klíč).
Čím však bude více účastníků v síti, tím
vyšší musí být provozní kázeň, neboť ka-
ždý neodpovědný vstup do sítě znemožní
provoz dvou již mezi sebou korespondují-
cích účastníků. Zpravidla má řídící rádio-
vou stanicí velitel a ostatní jsou na příjmu
a odpovídají jen, jsou-li vyzváni (obdob-
ně jako na dispečinku). Velitelův volací
znak však přeruší provoz kteréhokoliv
účastníka v síti a má přednost k vysílání
jeho sdělení a zprávy.

Dodržování stanovených zásad zabez-
pečí vysokou kvalitu hovorů a umožní
spojení i za velmi složitých podmínek. Na
nový způsob provozu si musíme zvykat a
postupně se nebude zdát zvláštní.

Utajený provoz zvyšuje náročnost i na
kmitočtovou kázeň. Pro velitelské rádiové
stanice je třeba nejen pečlivě volit kmi-
točty, ale také je účinně chránit. Před-
evším musí spojovací článek zabezpečit,
aby nebyly přidělovány jiným byt vzdále-
ným účastníkům a aby byly obsluhy vy-
školeny tak, aby dovedly manévrovat
anténami, výkonem a využívat podmínek
pro šíření elektromagnetických vln. Veli-

telé by měli přísně vyžadovat plnění povinností spojařů při zabezpečování jejich velitelského utajeného spojení, ale na druhé straně vytvářet podmínky pro výcvik, provozní kázeň uživatelů a svým osobním přístupem k dodržování zásad utajeného provozu ovlivnit kvalitu práce svého štábu i podřízených velitelů.

Velitelské rádiové stanice R4AT může být použita i pro dálkové ovládání výkoných rádiových stanic R-140 v utajeném provozu. To je velká výhoda, která umožňuje velitelům svazů přímý telefonní styk s podřízenými veliteli. Při využívání dálkového ovládání platí stejné zásady pro manipulaci a provoz jako jsem uvedl pro rádiové stanice R4TA.

Pro utajený provoz na rádiových stanicích R-140 je výhodné použít i uzlových spojovacích zařízení (kde nejsou ještě k dispozici rádiové stanice R4AT), i když je zabezpečení spojení přes toto zařízení trochu složitější. Je však třeba i tento způsob postupně procvičovat a tím zabezpečit veliteli maximální možnosti ke spolehlivému velení podřízeným. Tento způsob je třeba zařazovat do učebních otázek při štábních nácvicích a zvykat nejen spojaře, ale i štáby na velení rádiovými prostředky při všech druzích bojové činnosti.

Jedním z důležitých druhů spojení, které je velmi výkonné a vhodné pro práci štábu a druhů vojsk svazů, je utajené telegrafní spojení. Jeho praktické využití je velmi malé. Má velkou přednost v rychlosti, a spolehlivosti. Přesto řada štábních důstojníků včetně týlových pracovníků dává přednost zdoluhavým fonickým ho-

vorům, které zatěžují spojovací síť. Vývoj směřuje k zvyšování přenosových rychlostí v souladu s urychlením rozhodovacího procesu. Je logické, že počet kanálů pro přenos dat se bude zvětšovat a omezovat telefonní kanály, kromě velitelských.

V rámci příprav na operační cvičení v tomto roce bylo vyhotoveno několik funkčních vzorků spojovacích zařízení, nazvaných „velitelské stanoviště R4MT (R3MT) v OT-64“. V podstatě jde o stejné rádiové prostředky jako jsou ve velitelských rádiových stanicích R4AT a R3AT, ale vestavěných do upraveného kolového obrněného transportéru OT 64, ve kterém je řada dílčích změn ve vybavení — hlavní umístění spojovacích prostředků, rozložení pracovišť velitele, důstojníků a radiistů. Současně jsme zkoušeli jejich začlenění do spojovací soustavy jednotlivých míst velení.

Je na velitelích a náčelnících štábů, aby správnou organizací práce dovedli rovnoměrně zatížit spojovací soustavu a tím vytvořili optimální podmínky pro urychlení toku informací ke všem funkcionářům, kteří je pro zabezpečení rozhodovacího procesu potřebují. Soudobé spojovací prostředky mají vysoké parametry a možnosti. Rezervy jsou ve výcviku obsluh, znalostech spojovacích funkcionářů, ale i v organizátorské a řídicí práci štábů a velitelů. Cílem je zkvalitnit práci všech, aby se výsledky projeví v lepším, pevnějším a neselehávajícím velení vojskům.

Nepřetržitost velení v soudobých operacích

Redakčně zpracovaný a zkrácený článek plukovníka J. D. Pombrika, kandidáta vojenských věd, docenta, uveřejněný v sovětském časopise „VOJENNAJA MYSL“ čis. 3/1976.

Nepřetržitost velení vojskům v soudobých operacích je jedním z hlavních požadavků, který bereme v úvahu při výstavbě a činnosti celého systému velení. Podstata tohoto požadavku tkví v tom, že používané síly a prostředky velení byly tak organizovány, aby vliv velení a štábů na průběh bojové činnosti byl spolehlivý a neustálý v jakékoli situaci, zejména za použití zbraní hromadného ničení a při hromadném využívání nejnovějších prostředků radioelektronického boje v operacích.

Zkušenosti z lokálních válek v Asii a na Blízkém východě potvrzují, že v podmínkách, kdy bojová činnost vojsk je dynamická a má rychlý průběh, i jen dočasně přerušené velení může mít za následek velké ztráty a nakonec může ohrožit i splnění bojového úkolu. Abychom se tomu vyhnuli, musíme všestranně počítat s objektivními faktory, které přímo nebo nepřímo ovlivňují jak nepřetržitou práci jednotlivých prvků systému velení, tak také jeho normální činnost v celku.

Cílem článku je rozebrat některé otázky, které se týkají možnosti dosažení nepřetržitosti velení vojskům v průběhu útočných operací. Jde o takové procesy velení, jako je sběr údajů o situaci, přijetí rozhodnutí, plánování a organizace bojové činnosti.

K narušení velení vojskům může dojít v důsledku:

— ztrát orgánů velení a vyřazení technických prostředků na místech velení;

— ztrát osob a techniky na pomocných spojovacích uzlech, i v zabezpečovacích jednotkách;

— rušení práce spojovacích prostředků.

Příčiny narušení nepřetržitosti velení nemusí být spojeny bezprostředně s působením nepřítele na orgány a prostředky velení. Často to bývá i následkem nedodržení zásad rozmístování a přemísťování míst velení a stanoveného režimu práce spojovacích prostředků, zejména rádiových. Narušení nepřetržitosti velení může být způsobeno i jeho nedostatečně přesnou organizací, nesladěností práce orgánů velení, jejich nízkou operativností a výkonností, nedostatečnou kontrolou plnění stanovených bojových úkolů a jejich zabezpečení u podřízených vojsk.

V závislosti na používaných nepřátelských silách a prostředcích, na době jejich působení na prvky systému velení, dále i na účinnosti přijatých opatření k zabezpečení nepřetržité práce, velení může být narušeno buď úplně, nebo částečně. Při stanovení stupně zničení míst velení musíme vycházet z toho, že jejich praceschopnost určujeme zejména množstvím nevyřazených hlavních funkcionářů a pracovníků nejdůležitějších oddělení nebo správ štábu, orgánů velení druhů vojsk, speciálních vojsk a služeb. Zkušenosti Velké vlastenecké války potvrzují, že místa velení zcela ztrácejí svou schopnost velet vojskům tehdy, jsou-li vyřazeny velitelství a štáb, spojovací uzel a ztráty

ostatních orgánů a technických prostředků velení převyšují 70 %.

Narušení nepřetržitosti velení z důvodů, které nejsou způsobeny ztrátami osob a technických prostředků v důsledku působení nepřítele, můžeme charakterizovat jen jako částečné nebo dočasné. Jeho obnovení je určováno hlavně organizátorskou stránkou činnosti velitelů a štábů.

Podle názorů velení armád států NATO a zkušeností lokálních válek má pravděpodobný nepřítel k dispozici určité síly, prostředky a odpovídající způsoby činnosti působení na velení vojskům k narušení jeho nepřetržitosti. V rozpracovávaných plánech operací se předpokládá ničení nejdůležitějších prvků systému vojenského velení protivníka všemi druhy palebných prostředků, počínaje nejvyššími orgány a konče taktickým stupněm. Významnou úlohu v tomto směru má radioelektronický boj.

V celé řadě cvičení armád NATO, s cílem narušit nepřetržitost velení vojskům protivníka, kromě použití různých prostředků ničení a elektronického boje, byly prováděny úkoly k obsazení a ničení míst velení, velkých spojovacích uzlů a nejdůležitějších radioelektronických objektů silami aeromobilních vojsk, průzkumných diverzních odřadů a vzdušných výsadků. Pravděpodobný nepřítel má značné síly a prostředky, určené ke zjišťování prvků systému velení. K řešení tohoto úkolu v pásmu širokém 100 až 150 km, z počtů armádního sboru a části sil polní armády USA, současně může působit do 100 průzkumných letounů a vrtulníků vševojenského letectva, do 30 bezpilotních průzkumných letounů, do 250 rozvinutých stanovišť rádiového a radiotechnického průzkumu. Tyto prostředky a orgány průzkumu jsou schopny obsáhnout prvky systému velení protivníkovy strany do celé hloubky sestavy jeho vojsk.

Rušení nepřetržitosti velení v soudobých operacích může být tedy dosti častým jevem. Vojska mohou úspěšně plnit stanovené bojové úkoly jen v tom případě, budou-li velitelé a štáby všech stupňů neustále uskutečňovat opatření k odvrácení rušení nebo k rychlé obnově velení v případě, že se je podaří nepříteli narušit.

Na základě zobecnění zkušeností z práce orgánů velení na různých cvičeních můžeme jmenovat tyto nejučelnější způsoby řešení problému zabezpečení nepřetržitosti velení vojskům:

— další zdokonalování metod práce orgánů velení;

— zlepšení organizace systému míst velení a spojení;

— komplexní uskutečnění opatření k ochraně systému velení proti zbráním kromadného ničení nepříteli;

— zabezpečení neustálé činnosti radioelektronických prostředků při jejich nepřátelském rušení;

— včasné rozpracování opatření k obnovení narušeného velení.

Při zdokonalování metod práce orgánů velení je účelné věnovat hlavní pozornost získání praktických návyků velitelů a důstojníků štábů k zabezpečení a uchopení iniciativy se zahájením bojové činnosti a k jejímu udržení v průběhu boje. To znamená, že musíme předejít nepříteli v přijetí a upřesnění rozhodnutí, v plánování bojové činnosti, v přepracování přijatých rozhodnutí i rozpracovaných plánů do života a zmařit zámysly nepříteli k narušení velení. Historické zkušenosti nás učí, že k zabezpečení nepřetržitosti velení a zmaření jeho rušení je velmi důležité předejít nepříteli nejen činností vojsk, ale také schopností předvídat vývoj bojové činnosti do velké hloubky a na delší dobu. Chceme-li zvýšit operativnost v práci orgánů velení s cílem předejít v činnosti, nesmíme zapomenout na kvalitativní stránku velení, jejíž zabezpečení je nemožné bez neustálého zdokonalování profesionálního mistrovství velitelů a štábů všech stupňů.

Velmi důležitá je snaha zkracovat dobu potřebnou k přijetí rozhodnutí. Velitel zpravidla určuje jen hlavní otázky organizace bojové činnosti v operaci, tj. zámysl, bojové úkoly a způsob součinnosti. Všechno, co se vztahuje k zabezpečení přijatého rozhodnutí, umožňuje-li to vzniklá situace, musí řešit štáb, náčelníci druhů vojsk, speciálních vojsk a služeb. Právě oni musí být hlavními pomocníky velitele v otázkách organizace velení a bojového použití vojsk v operaci v souladu s jeho přijatým rozhodnutím.

Dosažení nepřetržitosti velení v mnoha směrech závisí na organizaci informačního zabezpečení. Jedna z jeho zvláštností spočívá v tom, že proniká bez výjimky všemi procesy velení. Proto při organizaci informačního zabezpečení musíme určit přesný způsob sběru, zpracování a předávání všech druhů informací, tj. stanovit rozsah a obsah a pořadí podávání hlášení o situaci od podřízených nadřízenému štábu. Prakticky takového způsobu můžeme dosáhnout, bude-li určen stupeň důležitosti a podrobnosti hlášení o situaci, předávaných od podřízených nadřízenému. Toto se vztahuje i na osobní předávání zpráv

spojovacími prostředky. V tomto směru máme značné možnosti zvlášť při širokém využívání dříve rozpracovaných typizovaných forem bojových dokumentů.

Pro dosažení nepřetržitosti velení má značný význam nejen rychlost přijetí rozhodnutí, ale také jeho včasné upřesnění na základě vzniklé bojové situace. Propočty ukazují, že při soudobých tempech vývoje bojové činnosti může se rozhodnutí, které velitel přijal na celé období splnění bojového úkolu, rozvíjet, konkretizovat a upřesňovat jednou až dvakrát za 24 hodin. Při zásadní změně situace, kterou v průběhu přijetí rozhodnutí nebylo možné předvídat, může vzniknout potřeba přijmout úplně nového rozhodnutí ještě do skončení operace.

Nehledě na to, že bojové úkoly, určené podřízeným vojskům, budeme v průběhu operace nevyhnutelně konkretizovat a upřesňovat, v podstatě časté upřesňování nebo měnění rozhodnutí vzhledem k dosažení nepřetržitosti velení vojskům je ranější než žádoucí. Čím lépe bude zabezpečeno přijaté rozhodnutí do celé hloubky operace nejen z informačního, ale i propočtového hlediska, tím delší dobu nebude vyžadovat různé úpravy.

V zájmu dosažení nepřetržitosti velení je velmi důležité stanovit k přijetí odpovídajícího rozhodnutí množství a obsah nutných operačních propočtů na různých stupních velení. Přitom se široce používá strojová metodika určená smluvně ukažatelů relativně důležitých prvků a objektů operačně taktické strany uskupení vojsk nepřítele. Taková metodika umožňuje rychle a přesně stanovit cíle k ničení, propočty bojových možností svazků a útvarů různých druhů vojsk podle hlavních druhů jejich výzbroje, určit potřebné síly a prostředky k ničení typových objektů a prvků sestavy vojsk nepřítele, ale také připravovat rychlé propočty porovnání účinnosti splnění úkolů k ničení různými druhy bojových prostředků z hlediska jejich možností.

Ke zdůvodnění účelného rozdělení bojových úkolů jsou velmi potřebné propočty nejen kvantitativního, ale také kvalitativního poměru sil a prostředků stran. Výsledky těchto propočtů mohou být však reálné jen tehdy, budou-li vždy brány v úvahu možné ztráty stran.

Ke zpracování těchto propočtů jsou potřebné spolehlivé modely bojové činnosti různého rozsahu, které by umožňovaly

— prověřovat účinnost přijatého rozhodnutí a na jeho základě rozpracova-

ných plánů v různých variantách protipřipravení nepřítele,

— předvídat nepříznivou situaci, která by bránila rozvíjení nepřetržité bojové činnosti a proto včas se připravit k překonávání možných krizových momentů.

Není pochyb o tom, že všechno to s příznivě odráží v práci velitele a štábu k dosažení nepřetržitého velení.

V tomto směru musíme co nejvíce zjednodušovat rozpracování bojových dokumentů, ve kterých se odrážejí otázky plánování bojové činnosti vojsk. Určujeme-li množství a obsah plánovacích dokumentů, musíme vycházet z toho, že přednostně rozpracováváme ty dokumenty, bez nichž by podřízené stupně velení nemohly okamžitě zahájit organizaci bojové činnosti. V průběhu operace je účelné používat zrychlené metody plánování, při nichž všechny otázky využívání sil a prostředků rozpracovává osobně velitel, dále důstojníci štábu, náčelníci druhů vojsk a speciálních vojsk a služeb na pracovních mapách.

Při určování bojových úkolů vojskům musíme dodržovat zásadu přednostního doručení úkolů těm svazkům nebo svazům, které jako první zahájí jejich plnění, nebo které potřebují více času na přípravu ke splnění určeného bojového úkolu. K dosažení spolehlivého velení vojskům, která vedou nepřetržitou bojovou činnost do celé hloubky operace, je velmi důležité již v procesu její organizace zahájit plánovaná opatření všestranného zabezpečení. Jen v tomto případě můžeme počítat s tím, že všechny druhy bojového, speciálního a týlového zabezpečení budou včas předcházet pohotovosti vojsk ke splnění určených bojových úkolů.

K zabezpečení nepřetržitosti velení vojskům je důležité **zlepšovat organizaci systému míst velení a spojení**. Vysoce manévrová a nepřetržitá bojová činnost, která se rozvíjí do šířky a hloubky, vyvolává nutnost mít v operačních svazcích různá místa velení, rozmístěná do hloubky. V těchto podmínkách je potřebné vytvářet místa, předurčená k velení svazků a svazům, která vedou bojovou činnost na samostatných směrech v odtržení od hlavních sil.

Nesmíme zapomínat ani na to, že systémem míst velení může úspěšně splnit úkoly zabezpečení nepřetržitosti velení jen v tom případě, budou-li všechna místa velení v dostatečném množství vybavena nejnovějšími spojeními prostředky a vysocí manévrovacími dopravními prostředky, odolnými proti zbraním hromadného ničení nepřítele.

Velký význam pro zabezpečení nepřetržitosti velení má účelné rozmístění prvků míst velení, ženijní vybudování a maskování jejich prostorů rozmístění a včasné jejich přemístění v průběhu bojové činnosti. Narušení velení můžeme předejít, zabezpečíme-li požadované rozptýlení sil a prostředků a nutné utajení a vytvoříme-li výhodné podmínky pro nepřetržitou práci v průběhu bojové činnosti.

Rozhodující vliv na dosažení nepřetržitosti velení v průběhu bojové činnosti má **včasná organizace přemístění míst velení**. Mohou se přemísťovat jako celek současně nebo po sledech. Nesmíme připustit, aby se současně přemísťovala všechna místa velení jednotlivých stupňů velení, nebo aby se značně vzdalovala od bojujících vojsk. Musí se přemísťovat maximálními rychlostmi po skocích. V těch případech, kdy se bojová činnost rozvíjí velmi rychle, je výhodné široce využívat dopravní vrtulníky a letouny k přepravě spojovacích prostředků a operačních skupin do nového prostoru.

Ke zkrácení času, potřebného na přemístění míst velení, je výhodné včas uskutečnit celou řadu opatření k jejich přípravě pro následující přemístění. Mezi nejdůležitější opatření patří:

- svinutí té části sil a prostředků, které se budou přemísťovat první, nebo která potřebují více času na přípravu k přemístění;
- vyslání rekognoskačních skupin do nového prostoru;
- určení místa každého vozidla v proudě;
- stanovení a včasné doručení signálu k zahájení přemístění.

Nepřetržitosti velení nemůžeme dosáhnout bez spolehlivého spojení, jehož organizaci nemůžeme posuzovat jen jako věc spojovacího náčelníka. Organizace spojení je součástí plánu operace, a proto musí být uskutečňována na základě rozhodnutí velitele, přesných a konkrétních pokynů náčelníka štábu. Ty by měly obsahovat složení uskupení vojsk v útoku, úkoly vojsk v průběhu plánované operace, předpokládané tempo útoku při plnění každého postupně plněného bojového úkolu, místo a dobu rozvinutí míst velení a směr přemístění velitelského stanoviště.

Organizujeme-li spolehlivé spojení, musíme mít na zřeteli, že k zabezpečení nepřetržitosti velení na každém stupni velení musíme vytvořit určitou zálohu spojovacích sil a prostředků, vždy připravenou k rychlému manévru a rozvinování

na nových směrech nebo k zesílení existujících směrů, dále také k obnovení možných ztrát v průběhu bojové činnosti vojsk v útoku. To znamená, že zájmy zabezpečení nepřetržitosti velení vyžadují od velitelů a štábů pružné a operativní řízení podřízených útvarů a používání různých způsobů organizace spojení, založených na komplexním využívání všech sil a prostředků.

Mezi **komplex opatření k ochraně systému velení proti ZHN**, z hlediska odvrácení možného narušení nepřetržitosti velení, má zvláštní význam prognostické hodnocení možných variant a následků použití nepřátelských zbraní hromadného ničení. Na významu nabývá také úloha opatření operačního maskování a dezinformace k oklamání nepřítele o určených úkolech vojskům v útoku a o utajení jejich úspěšně se rozvíjející činnosti na hlavním směru.

Důležité také je **zdokonalovat radioelektronické maskování práce vlastních radioelektronických prostředků**. Možnosti rušení velení s využitím prostředků radioelektronického boje jsou značné. Např. cílem svazků a svazů americké armády je rušením spolehlivě umlčet práci hlavních rádiových spojů taktických a operačních stupňů velení do celé hloubky operační sestavy vojsk v útoku.

Hlavní množství prostředků elektronického působení polní armády a armádního sboru USA je soustředěno ve vojscích prvního sledu a je bezprostředně v bojových sestavách divizí, brigád a dokonce praporů, které vedou bojovou činnost. Tato zvláštnost ve využívání těchto prostředků vyžaduje, aby při rozpracování opatření k odvrácení narušení velení velitelé velitelé a štáby všech stupňů předvídali nejen ochranu vlastních radioelektronických prostředků proti nepřátelskému rušení, ale také aktivní způsob boje, tj. vedení úderů všemi silami a prostředky na zjištěné prostředky elektronického působení nepřítele.

Přijímáme-li opatření k zabezpečení pevně a nepřetržitě práce radioelektronických prostředků v podmínkách předvídaného rušení nepřítele, musíme uvažovat i o možnosti vzniku vzájemného rušení při jejich hromadném využívání na místech velení.

Rozebraná opatření k odvrácení rušení velení v podmínkách jejich komplexního splnění budou napomáhat dosažení nepřetržitosti velení. Úplně však nemohou vyloučit případy rušení velení ze strany nepřítele. Proto orgány velení musí být ve stálé pohotovosti obnovit nerušené velení.

Obnovení narušeného velení vojskům k zabezpečení nepřetržitosti útoku v soubojích operacích je jedním z prvořadových a odpovědných úkolů, kladených na velitele a štáby v průběhu operace. Je důležitou součástí obnovení bojeschopnosti vojsk.

Při organizaci těchto prací soustřeďujeme hlavní úsilí na obnovení velení a v první řadě raketových útvarů, vojskům PVO a svazkům, které působí na hlavním směru. Opatření k obnovení narušeného velení je účelné uskutečňovat současně na všech velitelských stupních a především hlavních prvků systému velení. Přitom je nezbytné snažit se zachovat organizační strukturu vojsk a orgánů velení, a brát v úvahu konkrétní podmínky situace a reálné možnosti uskutečnění těchto opatření.

V závislosti na charakteru a rozsahu ztrát, které utrpěly orgány velení, nejúčinnějšími způsoby obnovení narušeného velení, které zabezpečují dosažení jeho nepřetržitosti ve složitých podmínkách situace (jak to potvrzují zkušenosti Velké vlastenecké války a rovněž lokálních válek posledních let), mohou být:

- soustředění bojeschopných sil a prostředků daného stupně na jednom místě velení a organizace práce na něm;

- předání velení na jedno z bojeschopných míst velení (záložní nebo týlové) v rámci stejného stupně velení;

- předání velení na velitelské stanoviště podřízeného stupně;

- vyčlenění operační skupiny z nadřízeného orgánu velení nebo využití záložních orgánů velení;

- organizace dočasného velení podřízeným vojskům nadřízeným orgánem přes jeden stupeň;

- změna podřízenosti svazků, jejichž místa velení byla zcela zničena, sousedním svazkům nebo svazům.

V krátkosti rozebereme podstatu hlavních způsobů.

Soustředění bojeschopných sil a prostředků na jednom místě velení můžeme uskutečňovat v tom případě, bude-li každé z existujících míst velení jednoho velitelského stupně v důsledku způsobených ztrát na osobách, spojovacích a dopravních prostředcích neschopné v plném rozsahu plnit stanovená funkce při zabezpečování nepřetržitosti velení vojskům. K obnovení narušené nepřetržitosti velení tímto způsobem je účelné soustředit bojeschopné jednotlivce a neposkozené prostředky velení na tom místě velení, které bude mít nejvyšší počet lidí.

Předání velení na jedno z bojeschopných míst velení můžeme použít v tom případě, uchovalo-li si při působení nepříteli na ten nebo onen stupeň velení praceschopnost jen jedno z dříve působících míst velení. Takové předání velení je spojeno s prudkým zvýšením nároků na práci osob a technických prostředků daného místa velení. V důsledku toho může být spolehlivost velení nižší a dosažení jeho nepřetržitosti bude dočasného charakteru. Zvláště zřejmé to bude v situaci, kdy velení vojskům přebírá týlové místo velení, jehož možnosti jsou v tomto směru omezené. Zejména, proto předání velení vojskům na týlové místo velení je vynuceným opatřením, které přijímáme jen ve výjimečných případech.

Při současném vyřazení všech míst velení daného stupně můžeme dosáhnout nepřetržitosti velení jeho předáním na **místo velení podřízených stupňů**. Avšak i v tomto případě můžeme stěží počítat s vysokou spolehlivostí velení v průběhu dlouhé doby bez včasného posílení místa velení podřízeného stupně silami a prostředky ze zálohy nadřízeného velitelského stupně.

Při narušení velení v důsledku současného vyřazení všech hlavních míst velení daného stupně jeho nepřetržitost můžeme zabezpečit **vyčleněním operační skupiny z nadřízeného orgánu velení**. Vznikne-li krizová situace v kterémkoli prostoru bojové činnosti a dojde ke ztrátě spojení s bojujícími vojsky, z nadřízeného štábu včas vyčleníme připravenou skupinu důstojníků se spojovacími a dopravními prostředky. Tato skupina vyjíždí [letí] do stanoveného prostoru činnosti vojsk, která ztratila své velení, a organizuje velení. V dalším může být operační skupina doplněna bojeschopnými silami a prostředky z částečně vyřazených míst velení nebo také částí sil a prostředků, vyčleněných z podřízených štábů. Na tomto základě operační skupina plně obnovuje narušené velení na daném stupni. Rychlé obnovení narušeného velení dosahujeme v tomto případě včasným určením složení operačních skupin, jejich přípravou a jejich usměrněním na konkrétní svazky nebo směry činnosti vojsk.

Účinným způsobem obnovení narušení velení a zabezpečení jeho nepřetržitosti je **vytvoření záložních orgánů velení na období bojové činnosti**. Tyto orgány s úplnými nebo omezenými počty jsou v podřízení nadřízeného velení a velení vojskům se nezúčastňují. Mohou být vytvářeny, jak tomu bylo ve Velké vlastenecké válce, ze zálohy přicházejících důstojníků a generálů

lů, nebo z nebojeschopných a k reorganizaci určených útvarů, svazků a svazů.

Organizace dočasného velení podřízeným vojskům nadřízeným orgánem přes jeden stupeň jako způsob obnovení narušeného velení byl široce využíván v období Velké vlastenecké války. Kladem tohoto způsobu je to, že nadřízený orgán velení má spojení s orgánem velení o stupeň nižším bezprostředně jemu podřízeným a předání velení bude probíhat bez jakýchkoli změn v systému spojení a bez uskutečnění organizačních opatření na místech velení. Současně musíme počítat s tím, že při použití tohoto způsobu se značně zvět-

ší množství informací ve spojitosti se zvýšením počtu svazků a útvarů, bezprostředně podřízených tomuto orgánu velení. Tohoto způsobu můžeme využívat v případě vyřazení míst velení jen v jednom podřízeném svazu nebo svazku, jehož směr činnosti je totožný se směrem přemísťování velitelského stanoviště nadřízeného orgánu velení. V těch případech, kdy všechny místa velení na určitém stupni velení budou zcela zničena a podřízená vojska utrpěla velké ztráty, nepřetržitost velení můžeme zabezpečit **změnou podřízenosti těchto vojsk sousedním svazkům nebo svazům.**

Závěrem chceme připomenout, že systémy velení vojskům v soudobých operacích jsou skutečnými „prostory sražení“, na kterých místa velení, spojovací uzly a spojovací směry jsou prvořadými objekty, které budou napadány jadernými údery, výsadky, průzkumnými diverzními skupinami a aëromobilními vojsky. Zabezpečení nepřetržitosti velení vojskům v takových podmínkách vyžaduje od velitelů a štábů všech stupňů neustále uskutečňovat velký rozsah složitých organizačních a technických opatření, která směřují k odvrácení narušení velení. Současně s tím musíme být v neustálé pohotovosti ve složité situaci a v krátké době obnovit narušené velení a přitom zvolit takový způsob, který nejvíce odpovídá vzniklým podmínkám a reálným možnostem vojsk.

Tyto názory zdaleka nevyčerpávají všechny možné způsoby dosažení nepřetržitosti velení. Některé z nich mohou být diskusního charakteru, a proto je nutné dále a hluboko je studovat a prověřovat na cvičeních a nácvičích.

různé

VTR A NOVÉ ZBRANĚ

(ze zahraničního tisku)

Vědeckotechnickou revoluci, jako nejvyšší etapu vědeckotechnického pokroku, nemůžeme charakterizovat jako pouhé jednoduché kvantitativní pokračování vědy a techniky, jako jakousi extrapolaci předcházejících forem. Soudruh L. I. Brežněv na XXIV. sjezdu KSSS v této souvislosti prohlásil: „... bez zveličení možno konstatovat, že právě oblast vědeckotechnického rozvoje je nyní jednou z hlavních front historického soutěžení dvou soustav. Pro naši stranu z toho vyplývá, že další intenzivní rozvoj vědy a techniky a rozsáhlé zavádění nejnovějších vědeckotechnických poznatků do výroby je nejen ústřední ekonomickou, ale i důležitou politickou úlohou. Možno říci, že v současné etapě nabývají otázky vědeckotechnického rozvoje rozhodující význam.“

Dnes a denně jsme svědky toho, jak velkolepé a složité procesy ve vědě a technice se přímo a vzájemně ovlivňují i se společenskými a sociálně ekonomickými a politickými procesy. Stále dochází k lavinovitému a složitěmu prolínání interakcí příčin a následků. Věda se přeměnila v bezprostřední výrobní sílu a materiální výroba se přeměnila v technologickou aplikaci vědy.

Všechny složky výrobních sil společnosti zvědečtely. Dialektika vzájemných vztahů mezi vědou a technickým pokrokem spočívá přitom v tom, že rozvoj vědy je funkční základnou technického pokroku, přičemž sám technický pokrok stimuluje další rozvoj vědy. Příčina a následek si neustále vyměňují místa. Pokrok vědy je tak teoretickým základem kvalitativních skoků v rozvoji vědeckotechnického pokroku. Spolu s tím se objevuje další důležitý jev: utvoření kratších a přímějších vstupů vědy do praxe.

Není obtížné předpokládat, že vědeckotechnická revoluce poznamená svými možnostmi i takovou oblast, jakou je oblast zbraňových systémů. Ale nejen ji, ale celou sféru vedení ozbrojeného zápasu. Jestliže historie vojenství pokládá ma-

scové použití střelného prachu za první kvalitativní skok a využití termojaderné reakce za druhý, pak zcela přirozeně můžeme očekávat vlivem možností vědeckotechnické revoluce skok třetí. Důležité je poznamenat a zdůraznit, že jde o skok kvalitativní.

Současné možnosti vědy a techniky nemůžeme chápat jen jako schopnost rozvíjet a zkvalitňovat zbraně a jiné ničivé prostředky již známé. Takovýto názor je v přímém rozporu s charakteristikou vědeckotechnické revoluce. Nejde jen o extrapolaci předcházejících forem, i když nepochybně i tato možnost existuje. Dostáváme se nyní do takové situace, kdy v reálných možnostech vědy a techniky je uskutečnit projekty, které ještě před málo lety patřily zcela do sféry utopie.

Je pochopitelné, že jakékoli úvahy a údaje z této oblasti není možné opřít o konkrétní fakta, technologické postupy, popisy, vzorce a schémata nových prostředků. Jde jen o to všimnout si směrů a možností, které věda a technika může v krátké době vyřešit, realizovat v podobě konkrétního prostředku a masově použít v praxi.

Podstatné na celé věci je to, že základ použití (nebo zneužití) vědeckých poznatků a technických prostředků je položen již dnes nebo i v daleké minulosti. Realizace celé řady plánů byla v tomto směru nemožná právě neexistencí příslušného prostředku, který věda a technika nebyla schopna vytvořit. Vědeckotechnická revoluce situaci mění.

Je možné, že další skutečnosti budou mnozí čtenáři chápat jako fantastické vize. To ovšem není nic nového; účinek jaderné reakce byl přece také nepředstavitelný.

Kde rozvoj vědy a techniky může způsobit obrovský kvalitativní skok v úrovni, rozsahu a trvalosti ničení, jsou voda, země a vzduch. Někteří autoři uvádějí tyto možnosti jako „útok na živly“.

Vezměme jako první vodu.

Voda v moři tvoří její největší zásobu na naší Zemi. Oblastí působení na ní je mnoho. Především je to voda, jako prostředí pro život flóry a fauny, kterou člověk používá jako zdroj potravy. Přímořské státy jsou na něm obzvláště závislé. Existují cesty, jak tento zdroj zničit. Dávno je totiž např. známo, že nedostatek dusičnanů a fosforečnanů omezuje produkci planktonu. Ten je prvním článkem výživy mořských ži-

vočíchů. Bez něho zanikne život v moři, aspoň těch organismů, kterými se živi člověk. Chemicky vázat tyto uvečené sloučeniny znamená zničit zdroj lidské potravy. Stačí to do poměrně malých hloubek, asi 50 m.

Je však možná i cesta právě opačná. Nadmíra uvedených sloučenin zmnoží růst řas. Ty vyčerpají kyslík. Bez kyslíku život v moři opět vymizí. Pro oblasti intenzivního rybolovu, zejména v mořích mezi blízkými kontinenty nebo u jejich pobřeží, pak nejde o příliš velkou plochu. Ostatně mořské živočichy je možné totálně vyhubit i jinak. Stoupnutím vody zmizí mělké pobřežní vody (tzv. šelfy), které jsou prvním a základním semeníštěm mořského života. Ale totéž je možné dokázat i opakem, poklesem hladiny, kdy šelfy se obnaží a vytvoření nových podmínek pro život na jiných místech si vyžádá dlouhou dobu. Jak je možné „regulovat“ mořskou hladinu, uvedu dále.

Zničit plankton je možné i zamezením přístupu slunečního svitu do poměrně malého metru od hladiny (asi 30 m).

Vše tedy směřuje ke zničení planktonu jako prvního článku mořského koloběhu. To je dávno známý poznatek. Prostředek na jeho praktickou přeměnu v ničivou zbraň nachází věda v chemii. Nejen ale v ní.

Známe např., že některá moře leží níže než hladina světového oceánu a odpařování nemůže kompenzovat přítok řek. Úhradu představuje voda ze světového oceánu. To je např. případ Středozemního moře. Náhlé uzavření gibraltarské úžiny způsobí prudký pokles hladiny tohoto moře a pozdější úplně vyschnutí. Takových vnitrozemských moří je celá řada, dokonce mnohem menších a přece z hlediska hospodářského i vojenského velmi důležitých. I tyto poznatky jsou dávno známy. Chyběl opět dosud jen prostředek, jak např. toto uzavření Gibraltaru rychle uskutečnit. Složení vody podle chemických prvků a její nezbytnost pro veškerý život je notoricky známé. Rozrušení této vazby či naopak spojení s jinou představuje skutečnost, proti které trávení studní na bojištích bylo celkem nevinným činem. I to je v silách chemie.

Dále jsou ledovce. Pro představu: ledovec na souši Země pokrývá 16 miliónů km². Další pole jsou v moři. Přeměna ledovců ve vodu je dnes celkem přesně kvantifikována. Stoupnutí hladiny světového oceánu vyvolá takové změny, jaké můžeme přirovnat jen k dobám ledovým a meziledovým. To se netýká jen klimatu, ale zejména obrysů celých pevnin. Na

rychlosti této změny závisí pak i rychlost a mohutnost přívalových vln. I to je již dnes zcela exaktně změřitelné. Zatím chyběl prostředek, který by rychlou přeměnu ledovců ve vodu uskutečnil.

Nejde však jen o ledovce. Již v třicátých letech vznikly zcela reálné projekty na změnu mořských proudů. Byl to např. projekt na spojení Asie se Severní Amerikou přehrazením Beringova moře. Změna mořského proudu není jen věcí prostého měnění směru. Proudů jsou především charakterizované svou teplotou a z ní vyplývajících důsledků pro klima rozsáhlých oblastí. Ale ani teplota není jediným znakem, jde o mohutnost, rychlost a sílu proudu. Jejich změny se mohou stát strašlivou zbraní proti rozsáhlým pobřežním územím se vším, co na nich je.

Dále je země. Přesněji řečeno její pohyb, představovaný zemětřesením. Věda dávno kvalifikovala příčiny tohoto jevu třemi způsoby. Jednak je příčina v postupném hromadění a pak náhlého uvolnění tektonického napětí v zemské kůře. To je nejčastější a také nejničivější případ. Pak je příčina v sopečné činnosti a konečně v propadnutí stropů podzemních dutin. Věda znala případy i zemětřesení uměle vyvolané, i když samozřejmě velmi lokálního a relativně slabé intenzity. V současné době se však situace mění. Objevit a přesně zmapovat podzemní dutiny (včetně pod mořským dnem) je technicky řešitelné. Rovněž tak jejich devastace je technicky možná např. použitím již dnes existujících termojaderných náloží. Volnost jednání na otevřených mořích s použitím dálkového řízení při odpálení iniciující nálože je věc zcela reálná. Spolu s tím je možné vyvolat i rozkmitání vodních mas v dlouhé vlny zvané tsunami. Jejich ničivost v pobřežních oblastech a na moři směm je dostatečně známa. Vyvolání říti-vých zemětřesení není již dnes tedy vědeckou fantazií, ale pouhou otázkou volby.

I vulkanická zemětřesení je možné vyvolat uměle. Aktivní sopečné pásy a rájony Země jsou velmi přesně registrovány. Využitím vysokého kmitočtu elektromagnetické energie vysokofrekvenčního generátoru (tento přístroj existuje) je možné prorážet zemskou kůru do kilometrových dálek. Narušení zemské kůry je možné způsobit i termojadernou zbraní. V oblasti aktivní sopečné činnosti to není ani tak velká hloubka. Ovlivnit již dnes známé zlomy a předpoklady zemského povrchu k aktivnímu působení je podobný problém. I pro to je možné použít uvedené technické prostředky.

Země však může být ničena i jinými způsoby. Existují celé oblasti, dnes úrodné a zemědělsky kultivované na nejvyšší míru, kde poměrně v malé hloubce pod povrchem leží vrstva vysoce prosolené země. Vystoupením soli je možné během jednoho vegetativního cyklu zničit veškerou floru v dané oblasti. Cesta k tomu vede buď zvýšením hladiny spodní vody, nebo vyvoláním chemických reakcí. To všechno je známé a jsou k tomu prostředky již dnes, byť pokus byl realizován jen na malé ploše.

Další oblastí je vzduch.

Předně existuje možnost rozrušit atmosférický obal Země jako ochranný pás před ultrafialovými paprsky. Je známé, že před ničivým účinkem těchto paprsků chrání život na Zemi pouhých asi 40 tun ozónu. Vyvolat řetězovou reakci ozónu s určitou látkou za současné vazby kyslíku (k zabránění obnově ozónu) znamená vytvořit v daném prostoru volné pole působení všeničivým ultrafialovým paprskům. Podobná závislost a funkce atmosférického obalu Země je vůči působení kosmických paprsků. I tak by došlo k totálnímu zničení života.

Zabránění dopadu slunečních paprsků na Zemi je pak rovněž jednou z cest, jak likvidovat přirozený průběh životních procesů. Je celkem přesně vypočítáno, že vzdušný výbuch náloží o síle 2000 megaton zvří v atmosféře Země prach do té míry, která vyvolá v důsledku vytvoření clony novou ledovou dobu. Tento proces se stal již částečným experimentem před téměř patnácti lety. Podobných účinků je ročně možné dosáhnout i trvalým zamlžením ve stratosféře, kdy pomocí vodních par, které tam zkrystalizují se vytvoří mlžný mrak, který plní obdobnou funkci. Je však možné tento jev za určitých předpokladů změnit v protiklad a pomocí mlžného mraku zadržovat teplo na Zemi do zhoubných stupňů.

Snad nejdalekosáhlějších účinků je možné dosáhnout zásahem do přirozeného pohybu vzdušných mas. Tato oblast souvisí i se změnami klimatu. Jako příklad je možné uvést ovlivnění průběhu monzunů či pasátů. Je známé, že monzun vzniká v oblasti nízkého tlaku vzduchu, který je vytvářen teplem tropického slunce. Do těchto oblastí proudí vzduch z okolních míst s vyšším tlakem a vzniká teplý vítr. Teplý vzduch stoupá vzhůru a pak proudí směrem k severu nebo jihu (podle zemské polokoule). Vzduch z jihu, nasycený vlhkostí jižních moří, zaujímá místo vzdušných mas stržených k severu a tam se zbavuje své vlhkosti v podobě deště. To je

případ jara. Na podzim se směr a smysl jevu obrací a tím vzniká období sucha. Celá jihovýchodní Asie je na tomto přírodním úkazu doslova životně závislá. Při opoždění, urychlení, prodloužení nebo zkrácení monzunových dešťů dojde k přírodní katastrofě, protože vše živé v oblasti fauny a flóry (kromě člověka) je na odvěkém cyklu bytostně závislé. Roznožování zvířet, vegetační období, živiny pro zvířet i voda pro rostliny, to vše souvisí s celkem pravidelným opakováním monzunů. Změna poruší tento systém a živé organismy nemají schopnost v krátké době se adaptovat. Zkáza ve fauně a flóře zasáhne pak prakticky již během jednoho vegetativního období i člověka. Výsledkem by byl hladomor, ničivá sucha nebo ničivé záplavy. Celá záležitost je závislá na regulaci přílivu teplého vzduchu do oblasti nízkého tlaku vzduchu. Zpožděním či urychlením tohoto jevu se ovlivní i monzunové období jako celek.

Podobné následky má regulace pasátů v oblasti jižní Ameriky, či podobných období sucha a vláhky kdekoli na světě.

Věda také objevila, že asi každý třetí člověk na světě je svým způsobem citlivý na počasí. V daleko větší míře jsou to pak muži než ženy. Citlivost se projevuje např. srdečními depresemi, dýchacími či zrakovými poruchami atd. Vlivem civilizace se totiž člověk zbavil možnosti přizpůsobení, kterou měl na nižším vývojovém stupni. V mnoha zemích světa se běžně vyhlašují již dnes tzv. atmosférické poplachy, které upozorňují na pravděpodobnost zdravotních komplikací u nemocných lidí (např. krevní oběh, vysoký krevní tlak, srdeční nemoci). Hlavní příčinou těchto zdravotních změn je tlaková níže. Její vliv je buď v náhlosti vzniku, nebo častém střídání s tlakovou výší. Rovněž ale tzv. „nulové počasí“, v podstatě představované absolutním bezvětřím, má podobné účinky. Těchto poznatků je možné využít k rozsáhlému zabíjení lidí, a to těch, kteří dosud za podmínek k přirozeným změnám žádné potíže nepocítovali. Jde o vyvolání náhlých a velkých změn v tlaku nebo o „rozkmítání“ tlakové hladiny do častých, ale neperiodických změn. Účinnost tohoto způsobu a hlavně jeho realita je v tom, že tlakové změny se nemusí vyvolávat nad příliš velkým územím.

Vedle působení na vodu, zem a vzduch (příklady nejsou zdaleka včtem všech možností), existuje celá řada dalších oblastí, které se mohou stát v rukou člově-

ka ničivou zbraní. Tak např. je to manipulace s chemickou šifrou genetických vlastností. Od roku 1953, kdy byla objevena DNA, věda pracuje na úkolu, který spočívá v přidělování nových vlastností člověku a zároveň na přenosu těchto vlastností na nové generace. Genetické jedy nebo sloučeniny, které by tuto věc měly vyřešit, jsou snad jedněmi z nejintenzivnějších zkoumaných problematik. Důsledky takového „formování“ člověka je zřejmě opravdu možné dnes těžko dohlédnout.

Samozřejmě, že vedle biologie a biochemie stále velmi důrazně vystupuje role chemie. Je to především enzymatická chemie, která v současné době nebo v krátké budoucnosti řeší či dořeší problematiku syntézy látek obsažených v živých organismech nebo syntézu zcela nových látek a nových enzymů, které živá příroda nezná. V tom je klíč k tvorbě sloučenin (látek), které mohou vystupovat v roli činitelů, deformujících živé organismy, činitelů vyvolávacích dosud nepopsané onemocnění a chorobné změny, před kterými by věda relativně dlouhou dobu nenacházela jakoukoli účinnou ochranu.

Ale ani fyzika není stranou, ba dokonce je velmi pravděpodobné, že právě ona má v rukou klíč k sestrojení nejničivější „zbraně“. Je to již dlouhou dobu zkoumaná problematika antihmoty. Energie uvolněná srážkou jejich částic představuje řádově několikasetnásobně větší hmotu, než tomu je při termonukleárním výbuchu. Opravdu, jde o těžko představitelné skutečnosti. Ale podstatné je to, že ve všech těchto případech je v silách vědy a techniky prezentovat tyto záležitosti, jako skutečnosti a ne fantazie.

V rámci vědeckotechnické revoluce však nepochybně jsou a budou, či mohou být řešeny i problémy, které souvisí se zkvalitňováním zbraňových systémů již známých a dokonce používaných v praxi. Je to opět oblast jaderných zbraní, které mohou být jak zvěřšňovány, či zmenšňovány ve svých účincích, upravovány co do druhů účinků, nebo také použity jako iniciující nálož. Jaderná energie, známá dnes ve vojenství v podstatě jen jako zbraň, nálož či pohon lodí, může být samozřejmě aplikována v daleko širší míře.

Mimo jadernou energii je dále veliké pole působnosti pro chemické nebo biologické zbraně. Klasické pojetí otravných plynů nebo stimulantů vývoje rostlin (včetně defoliantů) je dnes vývojem překonáno právě možnostmi vědy a techniky. Jako příklad je možné uvést projekt rozpadu ropy a nafty, včetně některých vý-

robků z nich. Je známá existence bakterií v ropě, „usměrněním“ jejichž funkce je možné dosáhnout změny struktury a tedy i podstaty ropy jako takové. Proces je možné dále aplikovat i na naftu.

Jinou takovou myšlenkou je např. snaha o najít látku, která by změnila strukturu jakéhokoliv papíru až do jeho totálního rozpadu. Na první pohled se zdá tato myšlenka ve srovnání s ničením ropy snad i groteskní. Při bližším zkoumání je však zřejmé, že závislost naší civilizace na existenci papíru je přinejmenším rovně tak velká, jako je tomu s její závislostí na ropě a produktech z ní. A řada dalších možností následuje. Je to např. vojenské využití kulového blesku, manipulace s účinky magnetických polí nebo využití fotonů jako pohonné látky.

Ale ani zkvalitňování klasických materiálů používaných ke konstrukci zbraní nebo principů této konstrukce není možné pominout a bagatelizovat. Stačí připomenout takové oblasti, jako je používání nových materiálů pro obrněnou techniku, umělé hmoty, která vylučuje odraz elektromagnetické energie radiolokátorů, nové výbušniny do granátů a nábojů všeho druhu, zvyšování balistických možností zaváděním nových materiálů pro výrobu hlavních atd. Oblast možností zkvalitnit staré může přinést dočasná, ale rozsáhlá překvapení. Jak ukazuje dosavadní válečná praxe, nikdy nenašla strana, která byla objektem působení těchto zbraní, včas

účinnou protizbraň a dokonce často musela řešit tuto věc mimo přímý vztah zbraň — protizbraň.

Není možné očekávat při naznačování možností vědy a techniky naší epochy v oblasti zbraňových systémů nic konkrétního. Přesněji řešeno, konkrétní prostředky, metody, způsoby či postupy. Je ovšem třeba pokusit se o vědecky založenou prognostiku těchto možností a činit v tomto směru zcela konkrétní opatření. V tom přecházíme již do sféry politiky. Na sféře politických postojů a opatření se pak nejlépe pozná vědecky fundovaný přístup k možnostem usměrnění a využití vědeckotechnické revoluce. Tento přístup se stává rovněž zbraní, protože ve svých důsledcích lidstvo jako celek brání nebo je chce zničit. Že o skutečné zničení by mohlo jít zcela reálně, pokusil jsem se vyjádřit v krátkém přehledu části arsenálu smrtících prostředků.

Vědecká prognostika v této oblasti sehrává zásadní úlohu v tom smyslu, jak uvedl v projevu L. I. Brežněv. Sovětský svaz dohlédl velmi precizně k důsledkům tekto zneužití vědeckotechnické revoluce a již delší dobu z toho vyvozuje politické závěry. Jeho výzvy a nabídky k zákazu výzkumu, konstrukce a použití nových, ještě ničivějších zbraní jsou toho pádným a zásadním dokladem.

K PODÍLU ORGANIZACÍ SSM NA FORMOVÁNÍ IDEOVĚ POLITICKÝCH NÁZORŮ A POSTOJŮ VOJÁKŮ V ZÁKLADNÍ SLUŽBĚ

Podplukovník PhDr. Bohuslav Kukla
podplukovník PhDr. Bronislav Pazdera

Trvalým úkolem při výchově vojáků ČSLA je dosažení vysokého stupně socialistického uvědomění, které se projevuje kladným vztahem k budování a obraně socialistické vlasti. Takovéto cíle můžeme dosáhnout pouze systematickým, všestranným a cílevědomým utvářením jejich světového názoru na základě učení marxismu-leninismu. Jde o náročný úkol, jehož význam zvyrazňuje fakt, že naše armáda je třídně politickým nástrojem dělnické třídy a všeho pracujícího lidu. Podílejí se na něm všichni vojenskovochovní činitelé od velitelů, politických pracovníků, základních organizací KSČ až po vojenský tisk, rozhlas, film a televizi. Mezi tyto významné výchovné činitele, který od svého založení vykonal mnoho při formování vyhraněných třídně politických a internacionálních postojů a názorů mladé generace, patří i Socialistický svaz mládeže.

Organizace Socialistického svazu mládeže v armádě jsou nedílnou součástí celostátní společenskopolitické organizace dětí a mládeže v naší vlasti. Při plnění výchovných úkolů spolupracují s veliteli, politickými pracovníky a ZO KSČ. Aktivně se podílejí na utváření a upevňování politického uvědomění svých členů, vedou je k příkladnosti v kázni a k iniciativnímu plnění vojenských povinností. Rozvíjejí a podporují zájmy vojenské mládeže, které přispívají k plnění úkolů obrany socialismu, k všestrannému upevňování připravenosti ČSLA. Pomáhají řešit a uspokojovat takové zájmy a potřeby, které vytvářejí pevný vztah členů ke své organizaci a které přispívají k harmonickému rozvoji osobnosti mladého člověka.

Od ustavujících schůzí SSM v dubnu 1970 prošly organizace SSM významnou etapou vývoje. Postupně upevňovaly svou autoritu, své místo při ideově výchovném působení nejen na členy, ale na většinu vojáků v základní službě. Celoarmádní aktiv k závěrům XV. sjezdu KSČ ocenil, že svazácké organizace v armádě úspěšně plní své poslání, že se jim především dařilo plnit úkoly v ideově výchovné činnosti.

Tyto cenné výsledky představují náročnou, systematickou a obětavou práci celého funkcionářského aktivu SSM. Těmto výsledkům předcházela v minulých letech trpělivá a náročná práce. Na dosažené výsledky v armádě, hlavně při formování marxisticko-leninského světového názoru vojenské mládeže, jejího revolučního myšlení, poukázala v minulých letech řada našich představitelů. Např. na celarmádní konferenci k 55. výročí založení KSČ v březnu roku 1976, náčelník HPS

ČSLA konstatuje: „Naše zkušenosti a závěry z provedených výzkumů jednoznačně potvrzují, že došlo k pozitivním posunům v myšlení drtivé většiny příslušníků armády.“

Na pozitivním posunu v myšlení vojenské mládeže má bezesporu podíl i práce a činnost organizací SSM. Na některé konkrétní tyto jevy chceme poukázat v článku, který se opírá o jeden z větších výzkumů myšlení, názorů a postojů vojáků v základní službě, uskutečněného na celoarmádním reprezentativním vzorku. Jme si přitom vědomi určité omezenosti použitého materiálu, který nepostihuje činnost organizací SSM v její dynamice, i toho, že jde o stav před několika lety. Nicméně se domníváme, že pro informaci stranickopolitických orgánů, velitelů, popřípadě funkcionářů SSM, mohou uvedené údaje posloužit nejen jako upozornění na vývojové tendence v myšlení vojáků, jako důkaz podílu organizací SSM na formování ideově politických postojů svých členů, vztahu k vojenské službě a své organizaci, ale být i námětem k zamyšlení a orientaci k dalšímu výchovnému působení a činnosti.

Výsledky byly získány jako součást širšího koncipovaného výzkumu. Nemůžeme je tedy absolutizovat, jde spíše o určitou sondu do politických a ideových postojů vojáků v základní službě v souvislosti s organizovaností a vlivem Socialistického svazu mládeže. Charakterizovat je budeme na názorech a postojích vojáků—svazáků v těchto oblastech:

- vlastenecké a internacionální postoje;
- postoj ke kapitalismu, názory na podstatu a vznik válek;
- zájem o aktuální vnitropolitické a mezinárodně politické dění a hodnotová orientace;
- vztah k vojenské základní službě, k velitelům, vojenským činnostem a vojenské kázní;
- vztah k organizaci SSM.

Internacionální a vlastenecké postoje

Klíčovou otázkou pokrizového období, kolem níž se vedlo mnoho diskusí, byla otázka vztahu k SSSR jako rozhodujícího kritéria internacionálního postoje mladých lidí. Vybranému reprezentativnímu vzorku vojáků základní služby, svazákům i nesvazákům byla položena tato otázka:

„Pravděpodobně jste slyšel, že hlavním projevem internacionalismu je kladný vztah k SSSR. Jaký je Váš názor?“

Vyhodnocením bylo zjištěno, že 32,2 % svazáků pokládá toto kritérium za velmi správné, 48,1 % za správné, 12,0 % má o tomto tvrzení určité pochybnosti a 2,8 % nepokládá toto kritérium za správné. Celkem 4,9 % svazáků se nevyjádřilo. Méně pozitivních výpovědí obsahuje analýza postojů nesvazáků. Přes celkově pozitivní výraz internacionálního postoje vojáků, který se dá na základě zjištěných faktů předpokládat u většiny mužské populace, nemůžeme zavírat oči před skutečností, že téměř jedna třetina nesvazáků a jedna pětina členů SSM nepokládá vztah k SSSR za hlavní projev internacionalismu. Výrazně se ukazují rezervy, které v internacionální výchově vojáků v základní službě přetrvávají. V názorové oblasti se tyto postoje mohou projevit nedoceňováním úlohy SSSR v současném světě, zlehčováním pomoci, kterou SSSR poskytuje socialistickým zemím a všem pokrokovým silám na celém světě.

Internacionální postoje není možné dost dobře kvalifikovat bez posouzení postojů vlasteneckých. Proto bylo obsahem výzkumu i zkoumání vlasteneckých postojů. Abychom se co nejvíce přiblížili mentalitě vybraného vzorku vojáků, nabídli jsme respondentům stanoviska pomyslné diskuse tří vojáků, z nichž jedno stanovisko vyjadřovalo převážně nacionalistický postoj, druhé správný vlastenecký a internacionální postoj a třetí stanovisko bylo více méně kosmopolitické. Soubor výpovědí respondentů vyzněl velmi pozitivně. 81,2 % svazáků a 70 % nesvazáků zaujalo zcela správný vlastenecký a internacionální postoj. Nacionalistický nebo kosmopolitní postoj vyjádřilo 18,8 % svazáků a 30 % nesvazáků. Vezmeme-li v úvahu, že na řešení konkrétní, ale supponované diskuse má vliv celá řada těžko zjistitelných vlivů, můžeme říci, že výsledek dokumentuje převažující vliv intenzivní ideové výchovné práce mezi vojáky, včetně vlivu ZO SSM. Ukazuje zároveň nezbytnost dalšího a jednotného formování internacionálních a vlasteneckých postojů s využitím současných faktů a údajů, s cílevědomými „prověrkami“ těchto postojů v praktické činnosti, v práci pro společnost, v politickoideové angažovanosti mladých. Jde o směr ideové výchovné práce nejen mezi vojenskou mládeží, ale mezi mladou generací naší republiky vůbec.

Postoj ke kapitalismu, názory na podstatu a vznik válek

V průběhu vojenské služby nabývají negativní postoje vojáků ke kapitalismu na intenzitě. Členové SSM mají postoje ke

kapitalismu a ozbrojeným silám kapitalistických států výrazně zápornější. Proti ostatním vojákům mají členové SSM mnohem optimističtější názor na vývoj světa směrem od kapitalismu k socialismu, jsou ve většině pevně přesvědčeni o vítězství socialismu nad kapitalismem, vidí v socialistickém společenském zřízení své vlastní životní jistoty. Tato stanoviska byla získána analýzou odpovědí vojáků na celý komplex koordinovaně uspořádaných otázek, v nichž se vyjadřovali k problémům, jako např.: který společenský systém může odstranit sociální nerovnost na světě; zda si mládež přeje, aby se vyvíjel k socialismu; co je hlavním předpokladem k odvrácení třetí světové války: co je příčinou vzniku válek apod.

Přes zjištěné pozitivní výsledky výzkum potvrdil, že část mladých lidí, vojáků v základní službě, má dosud iluze o kapitalistickém systému, idealisticky posuzuje možnosti vzniku válek, přeceňuje některé dílčí negativní jevy, které se v naší společnosti vyskytují. Proto je úkolem základních organizací SSM dále ukazovat mladým lidem přednosti socialistického zřízení v celém komplexu jevů, pod zrcelným úhlem vývoje lidské společnosti vůbec. Zároveň s tím je nezbytné, aby se hrály významnější roli při objasňování vojenské politiky strany, více a konkrétněji vštěpovaly členům i nesvazákům, co je zdrojem válek, jaké typy válek se vyskytují a co je třeba dělat, aby příprava k obraně socialistické vlasti byla co nejdokonalejší.

Zájem o aktuální vnitropolitické a mezinárodně politické dění a hodnotová orientace

Pozornost mladých lidí k vnitropolitickým a mezinárodně politickým událostem stále roste. Ve srovnání s předešlými výzkumy došlo v tomto směru k značnému pokroku. 68 % vojáků výzkumného vzorku projevuje soustavný zájem o vnitropolitické a mezinárodně politické dění, 8 % jen příležitostně a 24 % se o ně nezajímá. Pozitivnější stav je u členů SSM. 74 % svazáků má soustavný zájem o mezinárodní a vnitropolitické dění a 4 % se zajímá o ně příležitostně. Tyto údaje zřejmě souvisí s pozitivnějším názorem svazáků na přednosti socialismu, s jejich větší společenskopolitickou angažovaností.

Obdobná tendence se projevuje při analýze hodnotové orientace vojáků. U členů SSM dominuje zřetelně preference vyšších hodnot, jako je např. obrana socialistické vlasti, obrana socialismu ve

světě, věrnost vojenské přísaze, vzorný výkon vojenské základní služby apod. Nesvazáci více dávají přednost takovým hodnotám, jako je krása, být populární, mít úspěch. Vysokou frekvenci v celkovém souboru hodnot měly hodnoty poznání a estetické. To by nebylo jistě špatné, jestliže tyto hodnoty jsou spojeny s ideově politickým obsahem. To však nemohl náš výzkum postihnout. Můžeme jen vyslovit domněnku, že v uznání těchto hodnot zejména u nesvazáků existovala jistá apolitičnost.

Zjištěný stav ukazuje nutnost cílevědomého formování mravních hodnot mladých lidí, jako součást formování vědeckého světového názoru, nutnost trvalého posilování zájmu o dění uvnitř naší vlasti a za jejími hranicemi.

Vztah k vojenské základní službě, k velitelům, vojenským činnostem a vojenské kázní

Vztah k vojenské základní službě má řadu ukazatelů. Při jeho zkoumání hraje zpravidla rozhodující roli fakt, jak subjekt výzkumu hodnotí vojenskou základní službu z hlediska osobní užitečnosti. Proto jsme zjišťovali názory vojáků na osobní užitečnost vojenské základní služby. Hodnotili-li členové SSM pozitivně osobní užitečnost vojenské základní služby ze 79,2 % (negativní stanovisko mělo 4,1 % svazáků a nevyjádřilo se 16,7 % svazáků), pak vojáci základní služby — nesvazáci se pozitivně vyjádřili jen ze 65,2 %; negativní postoj zaujalo 26,9 % a 7,9 % se nevyjádřilo. Tyto údaje musíme brát pouze orientačně, neboť ve vztahu k vojenské službě se promítá zprostředkovaně vztah k jednotlivým vojenským vychovatelům, vojenské kázní a režimu apod. 77 % dotazovaných vojáků zaujímá kladný vztah k důstojníkům (z toho 82 % členů SSM a 72 % neorganizovaných) jen 13 % se vyslovilo negativně (z toho 14 % členů SSM a 20 % neorganizovaných).

V rámci výzkumu jsme položili respondentům otázku: „Jakými zásadami se řídíte, když vidíte zjevné porušení vojenské přísahy, řádů a předpisů?“ Respondenti mohli vybrat odpověď z těchto možností: 1. ihned zasáhnout; 2. ohlásit veliteli; 3. dělat, že porušení kázně, vojenské přísahy a řádů nevidí; 4. sympatizovat s porušením kázně; vojenské přísahy a řádů, a to buď proto, že by bylo nekomarádské zasahovat, oznámení by bylo projevem špihounství a donašečství, nebo i proto, že se porušování vojenské kázně sám dopouštím a nemám proto morální právo

cokoli podniknout. Je potěšitelné, ale ne uspokojivé, že pozitivní varianty (odpověď č. 1 a 2.) zvolilo 48 % respondentů (z toho svazáci 51,6 %, a nesvazáci 44,8 %). Vysoké procento je však těch, kteří zvolili negativní odpovědi. Celkem to činí 31,6 % (z toho svazáků 29,2 %, nesvazáků 34,0 %); 20,4 % se nevyjádřilo, což může ovšem znamenat spíše negativní stanovisko.

Z těchto údajů vyplývá, že vztah k vojenské základní službě je v dílčích ukazatelích značně diferencovaný, že však v každém z nich právě členové SSM zastávají stabilně pozitivní stanoviska. Nejvýrazněji se angažovaná politická orientace členů SSM projevuje ve vztahu k vojenským normám. Je možné, že do zjištěných rozdílů vstupují některé odlišnosti mezi jednotlivými útvary. Část svazáků může být od útvarů, kde více vynikají svým pozitivním postojem nad celkově horší průměr jednotky. Zároveň musíme vzít v úvahu, že pozitivní postoj ke kázni nemusí vždy znamenat odpovídající chování.

Vztah k organizaci SSM

Vztah k organizaci SSM jsme zkoumali na základě několika vybraných kvalifikačních znaků, o nichž můžeme soudit, že v tomto vztahu dominují.

Prvním z nich je motivace vstupu do SSM.

Přes výrazné pozitivní motivace vstupu do SSM (celkem 67,9 % respondentů) je poměrně vysoké procento těch, kteří si členstvím v SSM chtějí zajistit výhodnější postavení, tudíž vstupují do svazácké organizace z určitého prospěchářství a pravděpodobně tomuto postoji odpovídá jejich svazácká práce. Svědčí o tom údaje, které vyplynuly z analýzy stanovisek k otázce: „S jakým zájmem pracuje většina členů v organizaci SSM ve vaší jednotce?“ 50,3 % hodnotí zájem členů pozitivně; 39,0 % negativně; 10,7 % má nevyhraněné názory.

Za těmito údaji můžeme spatřovat i pasivní část členů SSM, kteří z různých důvodů nevyvíjejí žádoucí efektivní čin-

nost, jsou spíše ve vleku aktivního jádra svazácké organizace.

Jedním z důležitých aspektů vztahu vojáků k organizaci SSM je úroveň podmínek, kterou vytvářejí velitelé, političtí pracovníci, stranické organizace. Zaměřili jsme se na analýzu subjektivních odpovědí vojáků základní služby a dospěli jsme k těmto výsledkům: 42,6 % vojáků hodnotí podmínky pro práci organizace SSM v armádě zcela pozitivně; 45,3 % vojáků hodnotí podmínky pro práci organizací SSM v armádě negativně, tedy jako horší než v civilním sektoru; 12,0 % vojáků se nevyjádřilo.

Zarážející údaj o méně příznivých podmínkách pro práci organizací SSM v armádě (ve srovnání s podmínkami práce organizací SSM v civilu) bylo nutné dále analyzovat. Zajímalo nás v této souvislosti, kdo a v jaké míře zaujal tento negativní postoj. Pozoruhodné jsou tedy údaje: 29,9 % nesvazáků se domnívá, že v armádě jsou horší podmínky pro práci organizací SSM; 32,8 % členů SSM se domnívá, že v armádě jsou horší podmínky pro práci organizací SSM.

Z počtu členů SSM 35,5 % funkcionářů SSM, tedy více jak jedna pětina, považuje podmínky pro práci organizací SSM v armádě za horší.

Vezmeme-li v úvahu i mínění mladé generace o tom, s jakou mírou úspěchu se setkává v mládežnických organizacích uskutečňování původních přání mladých lidí, vyjádřených do značné míry motivací vstupu do SSM, pak nezbyvá než konstatovat, že svazáckým organizacím v armádě a jejich řídicím článkům připadá mimo jiné i do budoucna důležitý úkol: dále přibližovat svazáckou činnost zájmům a potřebám mladých lidí v armádě. V souvislosti s tím je nutná výraznější podpora velitelských a politických orgánů, jejímž projevem by měla být optimalizace podmínek pro práci svazáckých organizací, zlepšení metodicko-instruktorské, kulturní a sportovní činnosti. Samy organizace by měly v této souvislosti vynalézatější a iniciativněji hledat konkrétní a přitažlivější formy činnosti, více spojovat ideově politickou práci i s organizováním aktivního odpočinku a zábavy.

Shrnutí

Hlavní zjištěné skutečnosti nás opravňují k závěru, že v ideově politických názorech a postojích vojáků základní služby naprosto převažují pozitivní tendence jako výsledek cílevědomé ideově výchovné práce.

Ideově politické postoje a názory rozhodující většiny vojáků charakterizuje identifikace se základními hodnotami socialismu a s pochopením skutečností, že v dnešním třídně rozděleném světě i nadále trvá reálná možnost ohrožení těchto

hodnot imperialismem, že pevně spojenectví se Sovětským svazem a s ostatními zeměmi socialistického tábora je hlavní podmínkou i obrany naší socialistické vlasti.

Členství a příslušnost vojáků k SSM je jedním z nejvýznamnějších znaků, kterým se v úrovni ideově politického myšlení i ve vztahu k vojenské službě vojáci výrazně odlišují. Toto zjištění je cenné proto, že kritériem ideově výchovné práce jsou a budou vždy výsledky v utváření myšlení vojenské mládeže, v našem případě členů SSM, a v optimálních podmínkách i jejich přístup k úkolům bojové a politické přípravy a angažovanosti za politiku KSČ v útvarech, jednotkách i na veřejnosti. V tomto směru můžeme pozitivně hodnotit i skutečnost, kterou naznačil empirický výzkum, že svazáci a zvláště funkcionáři SSM výrazněji preferují takové vyšší hodnoty, jakými jsou obrana socialistické vlasti v její internacionální podmíněnosti a věrnosti vojenské přísaze. Tito vojáci se v průměru vyznačují pozitivnějšími ideově politickými názory na vnitropolitické a mezinárodně politické otázky. Funkcionáři SSM prokazovali i lepší politické znalosti. Mají soustavnější zájem o politické dění, jejich politické postoje jsou vyhraněnější. Právě u této podskupiny se projevuje nejzápornější vztah ke kapitalistickému společenskému řádu a k západoněmecké armádě.

Úroveň ideově politických názorů a postojů členů a funkcionářů SSM je výrazným motivačním prvkem a faktorem, který ovlivňuje jejich vztah k vojenské základní službě jako celku i k jejím dílčím stránkám. Významným činitelem rychlejšího sociálního i morálně politického dozrání je zřejmě kolektivismus svazáků, který předpokládá preferenci společenských zájmů před osobními zájmy.

Rada vojáků, nečlenů SSM, projevuje

také v mnoha případech správné politické názory a má v tomto směru i pozitivní ideově politické postoje; přesto však nenachází dosud cestu do mládežnického kolektivu. Příčina může být v tom, že přitažlivost práce v SSM v některých jednotkách není pravděpodobně dosud na dostatečné úrovni. Rozhodujícím faktorem by mělo být tedy především to, aby veškerá mládež přispěla vlastním podílem k prohloubení všech funkcí organizace mládeže v jednotkách, podněcovala jejich aktivitu. Otázka přitažlivosti SSM zřejmě zahrnuje dva vzájemně spjaté problémy; přitažlivost obsahu i forem činnosti i přitažlivosti sociálního prostředí.

Souhrnně můžeme konstatovat, že ideově politická a vojenská orientace je ve srovnání s ostatní mládeží výrazně pozitivní. Skupinový vliv ideově stmelěných kolektivů na ostatní vojáky je jednou z důležitých rezerv účinnosti ideově výchovné práce. V tomto smyslu komunistické strana vždy považovala politiku vůči mládeži za jednu z nejvýznamnějších součástí stranické politiky. Z hlediska takových přístupů, kdy se naše pozornost obrací k budoucnosti, kdy se domýšlí následky dnešních opatření, vystupuje problematika výchovy mládeže zvláště do popředí. Je zcela přirozené, že řešení problémů mládeže v současnosti je zároveň řešením problémů naší společnosti do budoucnosti. Právě dnešní mládež bude v plné šíři realizovat další plány socialistické a komunistické výstavby. Proto půjde v dalším období hlavně o to, aby si mladí příslušníci armády osvojovali základy vojenského světového názoru, chápali a aktivně prosazovali politiku Komunistické strany Československa, aby z nich vyrůstali obětaví obránci a budovatelé socialistické vlasti, prodchnutí socialistickým i proletářským internacionalismem, připravení dát všechny síly, a bude-li to zapotřebí, i život pro obranu socialismu.

СОДЕРЖАНИЕ

Подполковник Карел Боушка
подполковник Богумил Зыка

Военно-политические итоги XXV-го съезда КПСС и XV-го съезда КПЧ 3

Авторы объясняют основные исходные пункты и военно-политические итоги XXV-го съезда КПСС и XV-го съезда КПЧ в вопросах войны и мира, обстановку в процессе разрядки международного напряжения. В заключении показывают, что основой военно-политической линии XV-го съезда КПЧ является всестороннее повышение обороноспособности страны, как объективной закономерности строительства социализма.

Подполковник Алоис Михняк, кандидат исторических наук

В. И. Ленин о формах и методах вооруженной борьбы 11

Автор разбирает военно-политическое наследство В. И. Ленина. Исходит из его некоторых важнейших работ и показательно документирует постоянную действительность положений о формах и методах вооруженной борьбы. Объясняет значение этих положений для советской военной науки, а также их применение в армиях государств Варшавского Договора.

Подполковник Милан Гудец, кандидат военных наук

Некоторые проблемы науки, как фактора военно-экономического потенциала в мирное время 16

Из разнообразных отношений науки и военного дела, автор показывает главным образом отношения науки и военно-экономического потенциала, а также в нем современное влияние науки на отдельные факторы военно-экономического потенциала.

ВОЕННОЕ ИСКУССТВО

Полковник Владимир Полцар, кандидат военных наук

Некоторые вопросы прорыва обороны противника с преодолением водной преграды 21

Автор разбирает некоторые особенности прорыва обороны противника с преодолением водной преграды. Он указывает на возможное количество сил и средств, расчет времени, принятие решения командующим армии, особенности инженерного обеспечения и ведения разведки. Кроме того рассматривает задачи войск в период ведения боя на подходах к переднему краю, огневой подготовки, а также в период прорыва и развития успеха.

Полковник Карел Нойгебауер, кандидат военных наук, доцент
подполковник Владимир Сейкора

Пути дальнейшего повышения эффективности управления войсками 29

Авторы объясняют значение эффективности и оперативности в работе штабов, указывают возможные пути дальнейшего повышения эффективности в управлении войсками, особенно с использованием механических и автоматических средств управления. В связи с указанным, авторы далее разбирают изменения в стиле и методах работы командиров и штабов.

Подполковник Ярослав Йилек, кандидат военных наук

К планированию марша дивизии 36

Автор разбирает некоторые вопросы планирования марша, обращая особое внимание на методику расчетов и на сравнение нашей практики с практикой штабов Советской Армии.

Подполковник Мирослав Смолик	
Внедрение средств малой механизации в работе штабов	39
Автор рассматривает развитие и состояние средств малой механизации в ЧНА и остальных армиях Варшавского Договора, необходимость рационализации в работе штабов соединений, а также дальнейшее развитие этих средств и возможную их унификацию.	
Полковник Антонин Мартинец, кандидат военных наук	
Основные принципы создания информационной системы о территории . .	45
Автор рассматривает принципы создания гражданской информационной системы и возможности ее использования в военных целях, а также некоторые положительные черты этой системы.	
Полковник Зденек Кац	
Управление воздушной армии в наступательной операции	49
Автор, на основе новых взглядов на управление авиации, разбирает способы и формы управления на отдельных степенях управления истребительно-бомбардировочной, разведывательной, а также в армейской авиации.	
Подполковник Франтишек Барта	
Планирование и руководство артиллерийской разведкой	56
Автор разбирает организацию и ведение артиллерийской разведки средств общевойсковой армии при прорыве обороны противника. На основе разбора целей противника в обороне, он указывает возможности отдельных видов артиллерийской разведки.	
Подполковник Йосеф Попелка, кандидат военных наук	
Взаимодействие наземных средств ПВО с ИА	63
Автор, на основе требований наземных средств ПВО о обстановке авиации противника, разбирает возможности указанных средств ПВО, распределение целей между наземными средствами ПВО и ИА на отдельных степенях управления, а далее рассматривает способы и возможности отражения воздушного противника.	
Подполковник Ярослав Петерек	
К использованию скрытной связи	68
Автор разбирает преимущества скрытной радиосвязи, способ ведения радиопереговоров и проблемы связанные с эксплуатацией радиосредств и режимом скрытной связи. При этом автор особое внимание уделяет мобильной радиотехнике.	
ИЗ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ АРМИЙ	
Непрерывность управления в современных операциях	71
ИНФОРМАЦИИ	
Научно-техническая революция и новое оружие	77
Статья информирует о некоторых взглядах специалистов главных капиталистических армий о возможности использования науки и техники в области создания нового, качественно эффективнейшего оружия, чем оружие применяемое в настоящее время.	
Подполковник Богумил Кукла подполковник Бронислав Паздера	
К роли организации ССМ на формировании идейно-политических взглядов солдат	82
Авторы объясняют некоторые проблемы идейно-воспитательной работы в организациях ССМ. На отдельных вопросах, как например патриотизм и интернационализм, отношения к капиталистическому строю, войне, отношения к военной службе, командирам и организациям ССМ, показывают мнения солдат срочной службы, приобретенные социологическим исследованием.	